FRANCISCI BENCII

AB. AQVA. PENDENTE

E. SOCIETATE. IESV

CARMINVM

LIBRI. QVATTVOR

EIVSDEM. ERGASTVS

ROMAE, Apud Iacobum Tornerium.

CIↃ. IↃ. XC.

FRANCISCVS
BENCIVS
SOCIETATIS. IESV

FRANCISCO. SFORTIAE
S. R. E. Cardinali ampliſsimo
S. P. D

VLTAE me communes cauſae propriaeque impulerunt, Franciſce Sfortia Cardinalis, ſiue cum ſuperiorem vitam retexerem meam & naturalem cognationem, ſiue cum cogitarem praeſentem,

& sanctioris vincula societatis, vt hoc quicquid est munusculi offerrem tibi, intelligebam videlicet me eadem opera gratum facturum compluribus necessarijs meis mihi coniunctißimis, qui summis viris famaque & virtute celeberrimis Mario & Paulo patruis tuis mirifice addicti semper ac dediti fuere: & Francisco primum parenti meo, quem tum sua ipsius causa, tum etiam mea, illi ijdem tui patrui, & tu inprimis Cardinalis amplissime prosequimini beneuolentia non vulgari: qua ille maxime cogitatione sustentat crudam suam adhuc & viridem senectutem: Francisco deinde Morello, eiusque fratribus germanis, meis consobrinis, qui in obsequio quod acceperunt a

patre

patre, quaſi hereditario iure perſeue-rant. neq. non aliquid Haſdrubal po tuit Andreae Bencij filius, tui ſtudio-ſiſsimus, eaq. terra vbi primũ hauſi hanc caeli lucem, quae & nunc gau-det voluntario patrocinio excellentiſ-ſimae familiae tuae, & laetata eſt o-lim eiuſdẽ imperio ac ditione. Nam quid de me dicam? qui cũ eſſem edu-ctus atque edoctus hac ſpe, vt quãtu-lum poſſem ingenio ac doctrina inſer-uirẽ tuis, a patribus Societatis Ieſu, quibus vitae meae moderãdae ac re gendae quaſdã quaſi habenas cõmi-ſi, illa ſuperiora neſciẽtibus, iuſſus sũ, vt quibuſcũque in rebus ſciã poſsim-que morẽ gerã voluntati ac dignitati tuae? Ergo haec, etſi habent ali-quid commune, tamquam propria

numerentur. Sequuntur communia: immortalia nimirum beneficia, mea quibus Sodalitas obstrictam se esse profitetur Gregorio XIII propinquo tuo, qui immensa beneficentia, & religionis propagandae cura supremam mortalium & caelo proximam dignitatem aequauit: quae eius beneficia talia sunt ac tanta, vt & in nostrorum omnium animis atque ore versentur, nec memorentur a me ipso, cum sint in oculis Romanae vrbis, & totius prope orbis Christiani. Has igitur ob res, non effugissem, vt arbitror, reprehensionem hominum prudentium, si e duobus libellis meis qui nunc exeunt (quando vnus iam diu erat desponsus) alter non praescripsisset sibi nomen illustris-

simae

ſimae amplitudinis tuae. Maluiſſem ſane, haec quae offeruntur, meliora eſſe, ac digniora admirabili tuo ingenio, & quo teneris ſtudio rerum grauiſsimarum : ſed neque a mea imbecillitate in praeſens maiora exiſtere potuerunt, & fidem mihi facit tua humanitas ac nominis magnitudo, vt benignitate ſuſcipientis, ipſius rei quae offertur exilitas augeatur. Vale. E Collegio Romano Pr. Kal. Octob.

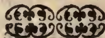
CIↃ IↃ X C

firmae aptitudini tuae. Maluissent
sane, haec quae offeruntur, meliora
esse, ac digniora admirabili tuo inge-
nio, & quo teneris studio rerum gra-
vissimarum: sed neque a mea im-
becillitate in praesens maiora exsistere
potuerunt, & fiducia mihi facit tua
humanitas ac nominis magnitudo,
ut benignitate suscipientis ipsius rei
quae offertur exilitas augeatur. Vale.
E Collegio Romano Pr. Kal. Octob.
CIƆ IƆ X C

INDEX CARMINVM

LIBER PRIMVS

Poëmatum heroico carmine descriptorum. Eorum nomina haec sunt.

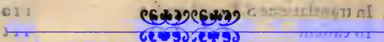
LIBER

LIBER SECVNDVS

continet odas viginti, hymnos nouem.

DE

LIBER TERTIVS
Elegias quattuordecim complectitur.

LIBER QVARTVS

habet epigrammata viginti nouem, & disticha tria & viginti.

In

Finis Indicis.

FRANCISCI. BENCII E. SOCIETATE. IESV CARMINVM

LIBER. PRIMVS

Carmen quo quaeritur quae ſit optima ratio tranquillioris vitae inſtituendae.

Dictum in nouo Gymnaſio Gregoriano Romae VI. idus Nouembris CIↃ IↃ XXCIV.

VI ſit vt anxiferae cum quiſque obliuia vitae
Otiaque & voto & blanda ratione ſequatur,
Atque omnes idem ardor agat, vix denique paucis
Vera quies dematque metus, ſtimulosque reuellat,
Et caecos tumido depellat pectore motus?
An quia in obliquum incerta regione viarum
Quiſque ſuum ſectatus iter, procul auius errat,
Atque alias vagus in partes diducitur omnes,
Nec potis eſt animus curarum euincere molem?

Sic equidem ducebam animo: at si quaeritis, ecquae
Momenta impulerint suspensam examine mentem
Vergere in hanc partem, nisi quid uos auocat, oro,
Attentas adhibete aures, animisque fauete:
Ipse quidem expediam, rerum & discrimina pandã,
Est bona pars hominum, quos plura innatus habendi
Torquet amor vana illiciens dulcedine sensus:
Namque illos simul ac tetigit praediuitis auri
Ardor inops, pectusque insano perculit oestro,
Ilicet exiliunt summa & nituntur opum vi
Ad summas emergere opes: merguntur at ipsi,
Dumque aliud miseri quaerunt, se perdere certant,
Vt quam auide cupiunt, nequeant sperare quietem.
Sic auri quacumque leuis diffulserit aura,
Fertur amans, feruetque amens, nil linquit inausum,
Nil intentatum: temnens praesentia, tendit
Id quod abest: nec meta datur, requiesque laborum.
Sic puer, vt corpus radiati ab lumine Solis
Auersum tulit, vt radijs tendentibus vltra
Officiens, longam iaculetur protinus vmbram,
Ignarus si forte illam ludens ve sequatur,
Nil tamen assequitur demens, sequiturque fugitque
Sese idem, & cura & cursu defessus inani.
Ergo ille argenti venas, aurique metalla
Scrutatus, terrae partes rimatur opertas,
Et, saeuum, omniferae violat dum viscera matris,
Ardet hians immane, feroque inuoluitur aestu,
Atque illam effodiens, viuum se defodit alte.
Aspice vt exanimis, quaesito vt concolor auro,
Palleat, & vultu testetur nubila mentis,

Vtque animo incerto fluitans quid postulet ipse
Nesciat, & quaerat semper, nec pectore constet?
Heu miseri, quae vos subigit tam dira libido
Abdita naturae toties, penitusque latentes
Certatim penetrare sinus, summique feracem
Materiem tentare mali, & recludere terras?
Nec satis hoc: audent ignotos voluere casus,
Nec dubitant vitam fallaci exponere vento,
Et fragili freti ligno, freta caeca reductis
Solicitant remis, & monstra natantia siccis
Spectauere oculis, blandi aut pellacia ponti
Rideat, aut tristi minitetur fronte procellas.
Non etenim facies eadem semper maris: altum
Iam sternit, placidumque solū: iam murmura voluit
Caeca tumens, magnoque vndarum fluctuat aestu:
Et quassans caput indomitū fremit vndique, & ignes
Euomit: & caelo gaudens indicere bellum,
Foedere rescisso, montes attolit aquarum,
Atque equitem impatiens arrecto vt pectore crura
Ardua iactat equus, dorso procul excutit: ille
Lucra petiturus, suprema dissitus vno
Vix a morte gradu, iam caeli sidera lambit,
Iam visus penitus stygias intrare cauernas:
Se viuus viuentem effert, viuoque sepulcrum
Nauigium statuit, caeli suspensus & inter,
Atque maris molem, tandem se respicit, & se
Stultitiae damnans lacrimas effundit inanes.
Namque licet medio versantem in turbine mortis
Quando absumpta salus, vitae spes deserit omnis,
Atque fugae, ac penitus spes ipsa extincta timorem

 Extinguit,

Extinguit, propiusque aperit se ianua leti,
Consilia in melius referens, & mente recepta
Ipse suam miserans animam, se deflet, & illos
Felices clamat, qui laeti paupere cultu
Perfacile angustis tolerarunt finibus aeuum.
Quam mallet nullos duxisse ad pectora remos,
Et nullam pressisse trabem, pontumque profundum
E terra spectare procul, ventosque furentes.
Scilicet extorsit veras e pectore voces
Mens commota malo, & duris exercita rebus.
Quod si forte maris tumidi Deus aequora placet,
Fluctibus & medijs det fractam euadere puppim,
Pauperiem ferre indocilis, simul ante malorum
Oblitus, reficit deciso robore quassam
Ipse ratem, atque iterum tentat vada feruida ponti,
Injiciens ventis campo certamen aperto:
Tantum diuitiae diuerso ab littore, tantum
Auri caecus amor potuit perferre laborum.
Sic propter vitam viuendi est nulla voluptas.
Quos etenim inflauit leuium spes anxia rerum
Vt vento, & vani rapuere cupidinis aestus,
Vruntur miseri, & scinduntur pectora, quales
Aestate in media, cum facta silentia siluis,
Rumpuntur questu, viuentes rore cicadae.
Iam quid ego & pugnãtum acies, Martisq. tumultus,
Asperaque attingam saeui certamina belli?
Cum stetit in medio densis exercitus armis
Instructus spatio, ardentes cum longa cohortes
Explicuit legio, & compleuit milite campos,
Et procul aduersa ostendit fluitantia signa,

Fulgor

Fulgor vbi ad caelum se tollit, & horrida circum
Aere renidescit tellus, & Martius horror
Membra quatit, lectaeque ardent in proelia vires.
Nam simul ac pugnam raucus canor increpat, idemq.
Excitat armatos, animosque accendit, & ipse
Admonet armipotens paribus concurrere telis,
Et conferre manum, & collatis quaerere signis
Aut palmam, aut mortem, decertantesque cateruae
Ceu quondam vasto luctantes aequore venti
Proelia sustentant ducibusque, & viribus aequis:
Extemplo horribili tellus tremit icta fragore,
Et mare longinquum horrescit, caelumque remugit,
Responsant siluae, & montes: hinc ferreus imber
Ingruit, & late campi fluxere natantes,
Et procul accenso nitroque & sulfure viuo,
Aetherio tonitru, & caelestibus aemula flammis
Aera tonant, longeque globos ardentia iactant
Fulmineos, aciemque metunt, mediumque per agmen
Limitem agunt, saeuit mors horrida, & omnia ferro
Cum secat ancipiti, nigrantes explicat alas.
Tunc inter bellantum iras, gemitusque cadentum,
Cum vox mista virum, fremitusq. auditur equorum,
Et clypei galaeque sonant, & stringitur ensis
Plurimus, & sparsis tellus hastilibus horret,
Et rubet: & tristi refugum stat puluere caelum,
Sanguineque effuso manauit turbidus amnis,
Atque viros, atque arma virum deuoluit in aequor.
Quis memoret tremefacta olli per viscera quantus
Insinuet pauor, & tenui discrimine leti,
Quantus agat dubios terror, glacieque rigenti

Membra liget, coëatque pigra formidine sanguis?
Tempore in hoc toto repetens suspiria corde
Miles, vt in pacem flagranti pectore se se
Creber agit, caramque domum, castumque cubile
Coniugis, & dulces natos reminiscitur, & quae
Sperat inops animi, pugnae mala: Iam satis, inquit,
Poenarum dedimus, iam coepti poenitet. o vos
O fortunati, dulcis quos commoda pacis
Laeta tenent, & certa salus, vitaque fruentes,
Expertes belli securos ducitis annos;
Consilio meliore vsi: sunt otia vobis,
Est iucunda quies: vobis non classica somnos
Pulsa fugant: non hostis atrox cum fulminat, & cum
Intentans mortem, densata vt grandine nimbus
Obuia prosternens saeuit, vos terruit: intra
Vos patriae fines, proprijsque in sedibus aeuum
Degitis optatum faciles, vitamque serenam:
Contra ego non felix, notis disiunctus ab oris
Exul ago, vitamque extrema per omnia duco,
Et metuo instantem momenta per omnia mortem.
I nunc, atque aude bellum praeferre quieti.
At parte ex alia, clari quem fulgor honoris
Percutit, atque oculos, animumque accendit & angit
Ambitio, Tyrijs iteratae vellera lanae
Muricibus, lectasque rubro de littore conchas,
Atque salutantum turbam, numerumque sequentum,
Attonitis inhiantem animis, studijsque petentem,
Et tenuis tenebras vitae sordesque perosum:
Roma tibi quorum fuit ingens copia quondam,
Sed nec abest fecunda seges: dum limina regum,

Atque aulas penetrat, domini nutusque loquaces
Obseruat, fingens aliena ab imagine vultus:
Quanta putas miserum vexant incendia? quantus
Est maeror? qui quamquam animo subsedit in imo,
Et premitur, tamen in muto saepe eminet ore,
Et risum mendacem aperit, tectumque dolorem:
Nec mirum: inuidia, miseroque cupidine pectus
Vritur, & cinere in multo veluti obrutus ignis
Emicat, & tenues index it fumus in auras,
Indicio patet ipse suo, palletque pauetque,
Mensa cibi, lectus somni traducitur expers.
Quod si forte aliquem domini prouexerit aura
Curarum in partem, atque arcani conscia sensus
Munera, vt in clara versetur luce, potentem
Quem taciti spectent oculi, digitique loquantur,
Ambulet vt regi propior, propiorque sedere
Vina inter lectasque dapes, lectosque ministros,
Et praelibatas epulas contingere possit:
O quanto liuore animus tabescit, & ira,
O quantum est odium vitae, lucisque tuendae.
Illum omnes colere, esse illi maxima curae,
Quaque tulit gressum, laetos assurgere ciues:
Se gregis in numero, quem sors obscura recondit,
Non vllum gessisse vmquam nomenque, decusque:
Et quamquam magnis magnorum obsessor honorum
Officijs pugnet, vanum cecidisse laborem.
Ergo vt auis quaerit decisis abdita pennis,
Nec sublime potest implumis tollere corpus:
Sic lucem fugiens hominum consortia vitat,
Viuus vt ipse suae producat funera famae.

Quippe indignatus maeret cessisse minori,
Cuius opes nequit, aut mores perferre superbos.
Vsque adeo, vt cauta si verses omnia mente,
Non forsan facile hoc omni ratione refutes.
Ille etenim ex humili qui creuit stemmate, & altum
Vertice conspicuus caput extulit, iicet omnem
Turgidus excelsa plebem despectat ab arce.
Quanta supercilio moles imposita potenti,
Luminibus grauitas, toruae fastidia fronti?
Vt quos maiores olim tulit improbus, atque
Dignior ante omnes humili vitaque locoque,
Iam positos infra nullis affatibus illos,
Sed ne oculis atque ore quidem, vultuque beato
Dignatur, metuens maculare hoc lumina caeno:
Oblitusque sui, fortunaque ebrius ipsa,
Quae rerum subiere vices, quam nigra procella
Aestatem excepit, tempestatemque serenam,
Nil secum repetens stultus, quae somniat error,
Vera putat, falsusque animi, spem pascit inanem?
Sed tamen interea rerum conuertitur ordo,
Atque hominum meliore loco, labefacta ruit res,
Et leuis incertos casus transmutat honores:
Nunc mihi, nunc alijs arridens ore benigno.
Heu vanos hominum nisus, stultumque laborem,
Lubrica quid toties petitis? quid certa pericla
Quaeritis incerti? quid tandem incommoda saecli
Augetis miseri semper? spatium breue vitae
Quid breuius facitis? curasque accersitis vltro,
Quae ceu praecipites fluuij de montibus altis
Subiectas celeri consternunt agmine valles,

Sponte sua ignaras mentes ac pectora inundant?
Vosne odium cepit vestri? satis ipsa superque,
Ne cumulate alios, maerorum examina in ortu
Cuique dedit natura suo: ne incendite morbum
Crescentem, potius medicina flectite: gliscit
Ille magis, viresque acuit, flammasque ministrat,
Et fecunda malis absumit viscera curis:
Aestiferis curis, quarum nec nomina quae sint,
Nec quae sint species, aut mēte, aut carmine, quisquā,
Credo equidem, nec vana fides, comprendere possit.
Dixerit hic aliquis, si curarum omnia plena,
Inque illas hominum natum genus, an pote certum
Sperari effugium? an veluti ratis aequore vasto
Naufraga cum scissa est, nautasque exponit in vndis,
Nusquam tuta salus, mediaque in morte tenentur,
Sic etiam postquam mortalis lumina vitae
Quilibet attigerit, lacrimans, lacrimabilis idem
In mare naufragum matris proiectus ab aluo
Nusquam tuta quies, luctus, curaeque sequaces
Incubuere animis, nec inania iurgia miscent?
Haud equidem abnuerim: nec quisquā dicere falsum,
Omnia si secum reputet, me forte putarit:
Sed tamen in medijs tabulam si fortiter vndis
Naufragus arripias, constanti & pectore serues,
Paulatim adnanti liceat sperare salutem.
Ille etenim prudens, fortunatusque laborum,
Egregiusque animi, vitam iucundius optat
Ducere, & euentus habuerunt vota secundos,
Qui nec opes, nec caedem hominū, nec sperat honores,
Nec quibus immoritur vulgus: virtute sed vna

Cuncta

Cuncta minora putat, discendi & captus amore
Inuigilat libris, libris se inuoluit, & ardet
Omnia vestigans, rerum cognoscere causas,
Quaeque oculos fugiunt, celeri percurrere mente.
Ille, licet tranquilla quies, curisque soluta
Gaudia non desint, sed amantes otia Musae
Pectus alant, ludo non delectatur inerti,
Nec vacuas ignauus amat consumere noctes,
Sed vigili excitus studio, gratoque labore
Dulciter allectus, veterum monumenta virorum,
Et sapientum artes, doctrinarumque reperta
Excutit, atque opibus mentem melioribus ornat:
Quandoquidem euigilans multa de nocte, priusquam
Auroram gallus cantu, & plaudentibus alis
Prouocet, haec Solem rubicunda luce morantem,
Artibus ingenuis iamdudum affixus, & haerens,
Nobilibus mentem studijs, & lumina pascit:
Nam seu quae verum a falso discriminat, & quae
Sermonem ratione artem concludere monstrat,
Sensibus explorat tacitis, seu coepta latentis
Naturae, & varios iuuit componere motus,
Siue acrem obtutum rebus caelestibus infert,
Quis referat, quanta constet dulcedine pectus,
Qualia certatim perfundant gaudia mentem?
Scilicet exquirit transacti haud inscius aeui
Qua corpus ratione ingens concreuerit orbis,
Atque suis descripta oris sint membra, locisque,
Nec quicquam alterius tentet transmittere fines:
Caelum erret, stet terra, fluat mare, pendeat aer,
Et capiant certas animantum singula formas.

Illae

Illae autem, aeternum saecla vt se cuncta propagent,
Vnda velut fugiens veniente impellitur vnda,
Flumen idem remanet, pariter surguntque caduntque,
Inque vicem nascente noua vetus interit aetas.
His alitur curis, nec abest sollertia maior:
Quippe etiam, audaci sinuosa volumina visu
Omnia condentis, promentis & omnia caeli
Explicat, inuentis gaudens, magnamque per artem
Sublimes aperire vias, & limina certat.
Iamque suis stellas formis ac viribus omnes,
Et celerem imparibus cursum notat interuallis,
Quaeque suum aligeri virtus contorqueat axem,
Quae faciat luci aut nocti longamve breuemve
Causa moram, seu bruma cadat, seu ferueat aestas:
Vnde vigor ventis, quo concita saepe tumultu
Terra tremat, quatiatque domos, & terreat vrbes:
Cur toties Sol deficiat, cur Luna laboret,
Nec migret iratum dictis de sedibus aequor,
Nec fusis decrescat aquis, crescatque receptis.
Nec minus vt coeant caecae per inania nubes,
Et caelum inuoluant tenebris, hiememque minentur,
Et scissae liquidum demittant protinus imbrem:
Mugiat vt tonitru domus ardua, & acta minaci
Agmine dissiliat, ruptis vt nubibus ignis
Emicet, & misto fulgore & murmure fulmen
Terreat explosum, terrae sola, caerula ponti.
Quod si forte iuuat propius concedere, & illa
Quae doctis subiecta oculis spectacula pandunt
Grata magis, miranda minus, quia saepe videntur,
Cernere, & occultas venari indagine vires,

Nimirum,

Nimirum, & naturam hominum, prolemq. ferarum,
Et pecudũ, & volucrũ, atq. vna genus omne natantũ,
Cur ferrum alliciat magnes, caua vallibus echo
Cur resonans parua frustretur imagine verbi,
Inspicere: aut etiam siluis natalibus arbos
Fertilis, an sponte, an posito de semine crescat,
Quaerere: & ingenium fruticum, segetisque feracis,
Frugis, & herbarum, & quaecumque arbusta virenti
Se tollunt fronde, & fetus in tempore fundunt:
In tenui labor, at tenui de germine suauis
Exprimitur succus. quis enim non gaudeat inter
Singula, quae cupidae praepandunt lumina menti?
Adde tot impositas varijs regionibus vrbes,
Et varios hominum mores, lucosque, lacusque,
Fluminaque, & fontes, montes, vallesque, viasque,
Tum siqua est fluitans, siqua est circumflua ponto
Insula, & egregiam quisquis felicibus vndis
Tellurem fluuius locupletat, & irrigat auro:
Quae pellucentes lapides, gemmasque nitentes
Ripa alat, & varijs depingat littora conchis.
Haec agitanti homini, quam vera & certa voluptas?
Fructum animi vt nihil imminuit, pacemve quietam?
Sed quis erit finis? viden' vt sese erigat vltro
Supra hominem, illustrans mortalis commoda vitae?
Quid sit enim virtus, & quid sapientia posit,
Quam saepe & pulchrum turpi, & contendat honesto
Vtile, perspicere, atque animam vitijsque carentem,
Et curis vacuam, & sanctis virtutibus aptam,
Exemplar reliquis imitandum ponere, quanta
Dignum laude putas? quanta, traducere vitam

Caelitibus dignam in terris, certamque tenere,
Qua te, qua natos, qua vrbem ratione gubernes?
Quid cum etiam gaudet victuris credere chartis
Quae didicit, multo contingens cuncta lepore,
Seu sermonem habeat, seu condat nobile carmen?
Illum equidem, mihi si liceat depromere verbis
Sensa animi, quando tantis excellere rebus
Ipse Deus voluit, diuina stirpe creatum,
Et decus humanae gentis demirer, & optem,
Vestra meo nisi diffideat sententia voto,
Vt similem studijs vitam, factisque sequamur.
Plurima de genere hoc fama maiora fideque
Commemorem, si fas: sed adhuc & plura supersunt:
Et satis haec, ne detineam vos carmine multo.
Sed quo? quo rapior sublimis? limen Olympi
Quis reserat? iuuat intrare, & penetrare beatos
Talia cum cupida visendi mente recessus:
Quamquam oculos hebetat mortales humida circum
Fusa mihi nubes, caligantesque tenebrae.
En domus, en video, superum domus enitet ingens,
Splendidior vitro, fuluo radiata metallo,
Quam circum murus stellatus iaspide cingit.
Ille videns, triplex vno qui lumine fulger
Sese aperit, late exundans, inque omnia lucem
Dispensans, totum irriguis splendoribus orbem
Conserit, & fetum vitali recreat aura.
Ter ternas circum videas adstare cohortes
Aligerum alterno modulantes carmine cantu,
Attonita qui mente canunt, laudantque parentem,
Atque Dei nutum, maiestatemque verendam

Obseruant

Obseruant alacres studijs, quorum agmina quot sunt,
Sunt habitus totidem diuersi, vestis, & oris.
Has super egregio magnum decus enitet ore,
Et vir conspicuo cingens diademate frontem,
Prima tenet, iuxtaque comes pulcherrima virgo,
Vnde Deus quondam mortales induit artus.
Hic vir, hic est, sibi quem promissum saepius, orbis
Audijt, & vidit perfossum vulnere plantas,
Atque manus saeua & traiectum cuspide pectus,
Illud amore auidum, cuius praediuite vena
Exilit effusis septenis fontibus, vnda
Natiuam maculamque luens, & crimina tollens.
Hos fontes, Deus, hos fontes, hos repperit vsus
Ipse Deus, fluuio vt posset delere salubri
Immundam illuuiem, veteremque inducere cultum
Gens hominum turpi iamdudum obnoxia morbo.
Ipse etenim (quis enim aeterno modus adsit amori?
Quid non fecit amans?) curam huc traduxerat omnẽ,
Redderet vt vitam, mortem vt mortalibus idem
Auferret, superaque humiles in sede locaret.
Nempe tulit mortem, quam reppulit: occidit ipse,
Dum cadit, & caelum, & terras aucturus, & aras,
Caelum animis, terras aris, & ritibus aras.
Salue vera Dei proles, Deus, ipse, salusque
Humani generis, tanton' dignaris honore
Me famulum? tua nc hæc olim per vulnera seruor?
Vulnera quae Solem radijs & lumine vincunt,
Quae magnus meminisse dolor, spectasse voluptas:
O, liceat nobis, senio cum moenia mundi
Expugnata dabunt labem, seramque ruinam,
Omnibus

Omnibus & iuste meritorum praemia reddes,
Prendere quam caeli cupientibus annuis arcem:
Hic vbi in aeternum secura pace fruamur.
O fortunatos, haec quorum pectora cura
Vna coquit, si cura tamen dicenda voluptas,
Tanta est, vt libeat naturam quaerere rerum,
Quas caelum tenet amplexu, tellusque recondit:
Qui pia solicite venerantes numina, mentem
Moribus, & rectis linguam sermonibus ornant.
His veteres vitam studijs coluere parentes,
Qui tantum e tenebris potuere extollere lumen,
Ad quorum exemplar cupide nos fingimus omnes.
Ergo agite, o iuuenes, si nobis otia pulchra,
Quae placidam nullo perturbent turbine vitam,
Non animus deses, nec turpis inertia, cordi:
(Hoc pietas petit, hoc superis addicta voluntas)
Discendi studio, & verae virtutis amore,
Qua patres posuere pedem, quibus atria caeli
Sancta patent, aequis animis, non passibus aequis,
Caelum aspectantes, vestigia tuta sequamur.

DE

DE ORIGINE RHETORICAE EX PROTAGORA PLATONIS

NNVA conuersis bis septem anfractibus orbis
Cura redit, iuuenes, veterum quae dicta virorum,
Ignea qui celeris vibrarunt fulmina linguae,
Rhetoricaeque memor praecepta remetior artis.
Quare agite, & mecum nostrarum exordia rerum
Susceptique operis laudem celebrate fauentes.
Rhetorices antiqua mihi terrestris origo
Carmen erit. Tu Christe faue: tu carminis auctor,
Dexter ades, quamquam hic Graiae vestigia gentis
Ingrediar, doctosque dolos, & ludicra fetu
Plena graui, & veros falsa sub imagine sensus,
Ceu rigidis subter folijs, & cortice duro
Saepe latent dulces seruantes semina fructus.
Vos autem, quibus egregio sub pectore virtus
Excubat, humanumque animum, mentemq. benignam
Praebet, & his placidas dictis aduertitis aures,

Esse

Este mihi faciles, sit fas mihi munere vestro
Priscorum commenta virum memorare canendo:
Et veniam, si ficta feret, concedite vati.
Ante hominum pecudumq. genus, pictasq. volucres,
Et quae muta secant liquidos animantia fluctus:
Omnis erat rerum species confusa, neque vllus
Orbis honor, maria, & tellus, nec lucidus aether
Seminibus permista suis sine lege coibant
Cuncta coërcebat tenebrosum corpora corpus.
Sed simul in proprias coeperunt singula sedes
Muneribus discreta suis ex ordine labi,
Et tener ab rerum discrimine crescere mundus.
Tum primum in medio consedit pondere tellus
Nixa graui, hanc circum irriguo se gurgite pontus
Intulit, & super incubuit spirabilis aër,
Omniaque extento caelum comprendit amictu.
Nec minus aurato distingui coepta decore
Sidera, quae toto radiant pulcherrima Olympo,
Seu tremulo rutilant, seu fixo lumine fulgent.
Terra tulit grauidas vllo sine semine fruges,
Terra parens rerum, & magni velut emula caeli
Induere in varios studuit sua sidera flores.
Haec propter, rosa sanguineo, vacinia fusco,
Lilia candenti, flauo velatur amictu
Caltha, crocus rutilo, violae ferrugine, & auro
Et niue fulgentes, alios variare colores
Atque alios tendunt: haec pallet, purpurat ostro
Illa magis, gemmam illa refert, stellamq. micantem,
Haec virides rubro praetexit sanguine guttas,
Et matutinis collucent roribus herbae.

Talis erat mundi facies: animantia deerant
Interea, quorum obsequijs assuesceret orbis:
Vt domus in domini varios describitur vsus.
Iamque dies praefixa aderat, qua numina diuum,
Qualia finxerunt ludentes monstra Poëtae,
Cetera quae deerant e terrae glutine & igni
Formandi studio, sedem venere sub vnam,
Qua latuere cauae nigra sub rupe cauernae.
Nec mora: multiplices species, volucrumq. cateruas
Squamigerumque pecus pelago, formasq. animantum
Effingunt, hominumque genus. sed spiritus illis
Tardus, & infirmae vix noto in corpore vires.
Roboris expertem vitam sine luce trahebant.
Nec talem duxere diu. Producere tandem
Dij statuunt, cautoque vocant cũ fratre Epimetheum.
Imponunt his partem oneris, sociosque laborum
Esse iubent, horum arbitrio permittere visum
Munera mortales olim tribuenda per omnes,
Seu volucres, piscesve forent, homines ve, ferae ve.
Dicitur has partes fratri cessisse Prometheus,
Scilicet eximiam speranti hoc munere laudem.
Ille autem velut imprudens si forte magister
Sumat opus, primo vires artemque profundit
Inscius, haud sese ventura in tempora seruans:
Talis & ipse Deum in pecudes largissima dona
Omnia dispensat male prodigus, immemor vna
Humani generis, cui pars non vlla relicta est.
Ergo alijs celeres infirmo corpore motus
Attribuit, quibus & ventos praeuertere possint,
Et volitare leui tranantes aëra penna.

Sunt quibus ingentes generoso in pectore vires
Inseruit, tamen vt tarda se mole ferentes
Inuideant leuitatem alijs, sed robore praestent.
Idem etiam haec operit rigidis animalia villis,
Fortibus haec corijs, haec durae cortice testae,
Haec squama squallere iubet, pars corpora pluma
Suspendunt volucri, sunt illis mollia lanae
Vellera, partem autem pinnis setisve rigescunt.
Quin etiam facile vt vitam corpusque tueri
Esset, & aeternum species transmittere in aeuum,
Mutuaque aduersus muniri proelia possent:
Cornibus his frontes, illis armauit obunco
Vngue pedes, his rostra dedit: sunt corpora turris
Ritu alijs, sunt quae se oculis vigilantibus, & sunt
Quae se astu, & quae se valeant seruare veneno:
Dentibus haec, rituque, fero sunt corpore tecta
Quaedam alia, & circum spinis ingentibus horrent,
Telorum in morem, excusso quae tergore iactant,
Non secus ac cornu neruo stridente sagittam.
Adde quod & pecudum generi sunt obuia cuique
Praesidia, aut certe paruo quaerenda labore,
Seu victu indulgere iuuet, seu ponere fessa
Membra solo, & placidam libeat captare quietem:
Lectum illis praebent instrata cubilia fronde,
Et nemoris dorso molles iacuere per herbas,
Poma ferunt baccaeque cibum, radicibus illae
Vescuntur durae vulsis è viscere terrae:
Hae laniant, manduntque alias, magnaeque sua vi
Funesta in pecudes exercent regna minores:
Quare etiam effectũ saeuũ vt genus omne animantũ,

Quae praeda satiare famem, quae viuere rapto,
Quaeque sitim gaudent haustu sedare cruoris,
Haud plures alat, & longo post tempore f.tum
Concipiat tandem, & feras vix fundat in auras.
At contra infelix venantum praeda, ferarum
Mite pecus, grauido numerosam corpore prolem
Sufficit, & facili deponit pignora nisu,
Non ita post multo patres auctura nepote.
Haec simul effundens pecudes exhausit in omnes
Iapeto natus, tandem se aspexit, & omnes
Absumptas vires sero cognoscit, & vnum
Esse hominem reliquum sine re, sine spe, sine diuum
Munere. Quam sera est imo sapientia fundo?
Ingemuit, fratremque diu respexit iniqui
Spectatorem operis. Doluisti caute Prometheu,
Quándo hominem aspexti. Turbatus constitit ipse
Solus, inops, laedi facilis, nudatus, inermis,
Infelix, tantum lacrimas effundit, & vdis
Fletibus, ac teneris vagitibus aethera complet.
His inopem sese, his miserum, nec iure relictum
Donorum expertem quaeritur, partesque reposcit
Ipse suas: frustra: proprios animantia in vsus
Omnia rettulerant, nec vero audire rogantem
Eq suis rebus decedere posse negabant.
Ilicet horribili trepidauit terra tumultu,
Saeuit atrox bellum, vi cuncta & fraude geruntur:
Omnia conserta miscentur corpora pugna.
Sic crepitans vbi feruet hiems, ventique profundum
Foedere rescisso facto velut agmine vexant,
Et Notus in Boreã, & Zephyrus bacchatur in Eurũ,

Continuò exultat pelagus, fractaeque procellae
Vndique tollunt se, & caelum tellusque remugit:
Omnis abest requies, pax omnis: nulla salutis
Nulla fugae ratio: cladémque, necémque minantur
Omnia, nec miseris tanto spes vlla periclo est.
Infandae o pugnae facies, o agmina mille
Tam promptis instructa armis volucrumq. ferarumq.
In miserum glomerata hominē. Nempe audeat vnus
Imbellis, desertus, inops, rerum omnium egenus
Pectore nudato tam forti obsistere turbae.
Pugnabant homines, sed letum immane manebat.
Arma quidem non sunt ipsis vestesve repertae,
Nondum vllae certandi artes, non bellicus vsus,
Non gladios strinxere manu, non aerea cassis
Stat capiti, aut clypeus per mollia vincla lacerto
Inseritur, nondum consertis leuiter hamis
Lorica induitur: nescit leuis hasta ruentum
In pugnam, voluci perrumpere limite turmas.
Non currus sonipes, fera nec calcaria sensit,
Non equitem dorso, non frenos ore recepit.
Sed neque fulmineo dissultat machina bombo
Quassa fragore graui: vt strepitus imitetur Olympi,
Dum tonat, & rutilo iaculatur ab aethere fulmen.
Pugnabant: sed enim siluas, & concaua cursu
Antra petent profugi, penetrabit saxea tecta
Agmine praecipiti frendentum immane leonum
Horrida vis, stimulante fame, rapietque feretque
Corpora, & humano spargetur terra cruore,
Viuaque viuente condentur viscera busto.
Conscendent viuas ne trabes, altásque cupressus?

Extemplo insilient auium strepitantibus alis
Agmina clangentum, letumque informe ferentum
Vnguibus, & diro lacerantum pectora rostro.
Talia Pygmeae dicuntur proelia genti
Strymoniae mouisse grues, cum territa pubes
Corporis exigui, clangorem & rostra volucrum
Vt fugeret, natali etiam de sede profugit.
Terra autem non tuta domus. Pelagus ne petessent
Vi rapida? quis sternat iter? fluctus ne tumentes
Temnere quis paret, & dubio se credere ponto?
Scilicet accedet valida qui ligna bipenni
Deuoluat, scindatque trabes, ignique sequaces
Molliat, ac pice perfundat, tum robore texto
Veliuolum aedificet corpus, remisque paratis
Inijciat noua transtra, ratemque impellat in aequor,
Quae simul vncta natet, celeri simul impete ventis
Inijciat bellum, & campo procurrat aperto.
Atqui nauis abest, tamen & vada caerula nando
Transmittent, flatuque simul iactisque lacertis
Pectore discindent pelagus, quaerentque per vndas
Effugium à terris. Quis nandi repperit artem?
Quis motis docuit manibus discludere marmor,
Cedat vt, & liquido sustentet corpora fluctu?
Praeterea exterrent fremitus & murmura Ponti,
Et rapidi tot monstra maris, crudelia cete,
Et Scyllae, & Pristes, & hianti gutture Phocae
Ingenti latratu, & terrifico mugitu:
Quid faciant miseri, deuotaque corpora morti,
Queis neque perfugiũ tellus neque praebeat aequor?
Mussantes doleant ne omnes, pereantque silentes,

Seque

Seque feris praedam velut ,in viuaria clausam
Esse sinant, viuique suum deforme sepulcrum
Horrescant, vastum metuentes semper hiatum?
Non ita: non feret hoc praestanti corde Prometheus
Germano haud paulo sapientior. euolat ille
Ad superos, hominum veluti mandata referret,
Sponte sua: neque enim talis sapientia menti
Illorum est, tantae vt cladi reperire leuamen
Possit, & hunc tandem curis imponere finem.
Ergo hominum indignos animo miserante labores,
Non audax, caelo vt referat mortalibus ignem
Vt quondā,vt perhibent: nō vsus fraude Prometheus
Luce palam, magnum & vultu testante dolorem,
Ad superos legatus abit: rerumque parentem,
Qui mundi status, & ratio, qui casus agat res,
Quae clades miseranda homines, fortunaque mersit,
Edocet, & requiem pugnae, rebusque salutem
Postulat euersis, ne diuum insignis imago
In terris, hominum genus admirabile pessum
Sic abeat, data praeda feris, monstrisque marinis:
Munera seruentur superum. Quae meta laborum?
Qui finis? semper ne hostilia circumspectet
Agmina gens hominum imbellis? semper ne ferarum
Mugitus, strepitusque pedum, faucesque tremiscet?
Quod nisi caelicolum seruet pater, atque hominū rex
Ipse suum quod finxit opus, ni consulat vltro,
Intereat decus, & rerum aspectabilis ordo.
O pater, o caeli, maris, o terraeque potestas,
Affer opem, si fas, poscentibus: aspice quantum
Diluuium inuoluens terras impune feratur:

Da dextram miseris, caelo solatia mitte,
Ne pereant, prosit similes caelestibus ortos.
Dixerat, & lacrimis maduerunt ora profusis.
At pater omnipotens casus miseratus acerbos
Constitit, inque hominum defixit lumina rebus:
Nec tantum decet esse morae: demittit ab alto
Mercurium in terras, ac primum talia mandat.
I, celer, i, succurre hominum opportune labori:
Et tecum ratione vna ac sermone potentem,
Quam primam in nitida virtutum sede piarum
Esse vides, cultu insignem, viridemque iuuenta,
Duc age Rhetoricen: nihil est felicius illa,
Quod clades & damna leuet: dabit ipsa salutem
Humano generi, vt sese defendere possit
Consilio, & saeuas animantum eludere vires.
Non tamen ex aequo cunctis tribuenda, neque vnam
Quilibet in proprios vertet communiter vsus:
Sed si qui ingenio praestant, & moribus, atque
Mente vigent, celerique valent comprendere motu
Maiestatem illam, ac reliquos formare docendo,
Fas illis dicendi artem concedere tantum.
Concilijs sedet hoc caelestibus: haec mea mens est.
Iuppiter haec: nutuque omnem tremefecit Olympum.
At sacra Rhetorice medijs in maenibus vrbis
Aetheriae longe sublimi in sede sedebat
Vestitu illustri, quem versicolore lapillo
Flos auri consertus obit, largumque nitorem
Euomit, & vario visum splendore lacessit:
Qualis Chaoniae torques gemmata columbae
Emicat, vt radijs aduerso in Sole refulsit,
Nunc

Nunc hos, nunc illos pluma referente colores:
Pulchra quidem forma, sed cuius candida fucus
Pinxerat ora leuis, roseum mentita decorem,
Dextraque depositos crispauerat arte capillos.
Ipsa manu cornu praefert, insigne beatum
Omnigenis auctumque bonis, opibusque refertum:
Diuitiae circum assistunt, & purpura & auro
Splendentes: sociam se illis laetantibus addit
Gloria, quae quoniam caelo descendit ab alto,
Nunc quoque sidereo vehitur super aethera curru,
Et caelum affectans, nubes & inania temnit.
Nec minus & dicendi ardor, suadela, leposque,
Et circum volitant insignes ora puellae
Agminibus crebris, has dicunt nomine laudes,
Hae sacrum quacumque licet contingere corpus
Et dominam assiduo gaudent extollere cantu.
Ac veluti Tiberim circum, septenaque Nilum
Ostia pandentem, quem laeto in gramine pictor
Fecerit excelsum cornu, glaucoque sedentem,
Dum lymphas diffundit equo, vario ordine riui
Infantum in speciem ludunt, nunc brachia patris
Percurrunt, nunc illi humeros, nunc horrida menta,
Caeruleos fert ipse oculos, fluuiosque ministrat,
Et ripa viridante ingens extollitur arbos:
Talis erat circa dominam chorus: aspicit ipsa
Mercurium patris imperio parere parata,
Et simul in terram lapsu leniore feruntur.
Sanguinis en fluuios, en campos ossibus albos,
Cerne soror, quam pugna impar, quae mortis imago?
Aspicis hinc tigres, illinc, germana, leones

Corporibus

Corporibus miserorum haerentes, ora cruore
Aspersos, tepidi ecce rubent sub dentibus artus.
Horruit aspectu virgo, & conterrita mente,
Non verbis hoc tempus, ait, properanda salus est.
Haud mora. Mercurius coetu selegit ab omni
Excelsa qui mente viros acieque valerent
Ingenij, hos placide expolijt, taciteque dolauit
Rhetorice sensim insinuans, mentisque tenebras
Dispulit, ingenium erudijt, pectusque repleuit,
Et multa insignes dicendi reddidit arte.
His autem simul vt noua lux diffulsit, & alta
Plurima mente agitant, & larga est copia fandi.
Quoque hominum res summa loco, qua clade pericli
Cum gemitu aspexere, feris loca tuta relictis
Corripiunt, aliosque vocant. Cyllenius ipse
Adiuuat, ipse feras duris congressibus arcet.
Conuenere omnes, miserum ac miserabile vulgus.
Maxima pars operit trepidantibus vlcera palmis.
Hi pedibus trunci, hi manibus, pars corpore adeso
Confecti macie vultus, & pallida longa
Ora fame. exanimes dicas spirare sepulcris
Turpibus effossos, & viua cadauera ferri.
Pauci adeo integras habuere in corpore vires.
Et subito numero ex omni, lingua optimus vnus
Qui fuit, & voce egregia, gestuque decoro
Vt tumulum ascendit, quem circum plurima vallis
Tenditur, & nulla ramorum conditur vmbra,
Constitit, vt possent oculi spectare loquentem,
Et sonus ad cupidas ferretur commodus aures.
Et simul vt maerens huc lumina vertit & illuc,
Communem

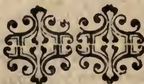
Communem indignans sortem, visaeque ruinae
Illacrimans, non ille humili ratione loquendi,
Blanda nec ingressus per rerum exordia: vicit
Omnem artem dolor, & luctu spectacula mentem
Confudere grauem. Nam quae medicina malorum,
O miseri, qui finis erit, requiesque labori?
Quis tantis modus aerumnis, semper ne ferarum
Ingluuiem pascemus, ait, lacerandaque semper
Corpora per nemorum latebras siluasque trahemus?
Perque ipsas nemorum latebras, siluasque tremētes?
Heu pudor, heu numquam fortes, heu semper inertes,
O hominum genus infelix, o praeda minorum.
Quin nos respicimus tandem, miserandaque laeto
Eripimus membra, atque aliquam traducere vitam
Non soli, vt soliti, ac dispersi montibus altis,
Viribus at iunctis connixi, & corpore toto
Quaerimus vnanimes? miseris audacia crescet,
Vim dabit ingenium: certa in statione manendum
Omnibus esse reor. Statio ramalibus esto
Firmanda, & lapidum nexu: non cernitis, vt se
Defendant volucres, nidos vt fingere discant
Rupe sub excelsa, paleis per mutua nexis?
Turpe homines auibus concedere. Non erit vmquam
Vt gelidas vitare niues, vt grandinis ictus,
Vt brumae, vt Soli, vt liceat decedere nocti,
Atque vmbram saltem in vita gustare quietis,
Funeribus nullis ac fletibus interruptae?
Interea tacitus tristi de pectore cunctis
Luctus ijt, vitaeque piget, taedetque malorum.
Non tali auxilio, non hac ratione medendum

Aerumnis: opus est animis, est viribus vsus.
En mihi noua lux oritur, lux magna sereno
Enituit caelo, penitusque illapsa videnti est:
Quisquis es, o nostris qui ardorem mentibus addis,
Te sequimur, tu rebus ades, tu coepta secundes.
O vos o socij, quae sunt accommoda rebus
Efficite, & meritas caelo persoluite grates.
Haec simul effatus, moliri frondea tecta
Agresti stipula, iunceoque vluaque palustri,
Arboribusque solo deiectis, coepit, & idem
Hortatur socios: paruis consurgere primum
Culminibus nulla arte casae, virgultaque circum
Corpora cum folijs attexi, robore duro
Arceri pecudes: dictis parere magistri
Vulgus iners, regit ille animos, & numina diuum
Esse docet, rutilo vt conscindi fulgure nubes
Murmure terrifico e caelo senserc minaci:
Mox etiam raris ccicre mapalia villis,
Atque humiles coepere domus ac tecta parari,
Et pluuio commista luto, glebaque tenaci,
Et solido e saxo. paulatim compita cingi
Sepibus, & vallo, & fossa, dein aggere terrae:
Donec longa dies, & rerum plurimus vsus
Vt reperit meditando artes, & crescit eundo,
Atque hominum exacuit mentes interprete lingua,
Oppida munire, aeternas indicere leges
Edocuit, tutaque omnes in fide locauit,
Et tandem imposuit summis fastigia rebus.
Sic tenuis plerumque imo nec turbidus amnis
Gemmea conspicuo gradiens per gramina riuo

Labitur,

Labitur, vt pedibus poßit transmittere virgo,
Vix vdam admirans traiecto gurgite plantam:
Idem autem, simul atque ruens de rupibus altis
Ruptis aggeribus montano flumine torrens
Auctus aquis, niuibusque nouo sub vere volutis
Praecipitat saxa, & valles, camposque natantes,
Euulsasque trahens siluas, & tecta domorum,
Ingenti fremitu attonitum se euoluit in aequor:
Scilicet, & metuens fluuio ne forte rapaci
Cedere, & ignotas cogatur quaerere terras:
Sic tonat abruptus, sic feruet spumeus, ac si
Proelia, non pelago commercia portet aquarum.
Haud aliter paruo primum de semine creuit
Rhetoricae indicijs rerum speciesque decusque,
Atque homini in pecudes cesserunt regna ferasque:
Pax vnde, & requies, & tutis gaudia terris.
Gratia magna tibi, per quam sunt omnia nobis,
Aurea Rhetorice: tu pacis pulchra creatrix:
Tu leges, moresque pios, tu moenia condis:
Tu vitam e tenebris, tempestatumque procellis
Suscipis in portu, claraque in luce locandam.
Salue magna parens virtutum, magna virorum
Praestantum ingenio, & rerum felicibus ausis
Rhetorice: tua namque sequens vestigia, sollers
Mens hominũ ad magnos semper properauit honores,
Diuitijsque olim, & donis ingentibus aucta.
Te sequor humanae gentis decus, aethere nobis
Concessu delata Dei. Tua maxima pergo
Munera Romanae numquam interitura iuuentae
Tradere. Te nobis sociamque ducemque benignam
Adde

Adde precor. Tu Christe magis, tu conditor orbis
Magne iuua. Tu clara soles praepandere menti
Lumina. Tu verbum. Tu das infantibus almam
Scire potestatem dicendi, & pectora formas.
Et quisquis labor hic, vni tibi militat omnis.

FRANCISCVS BENCIVS E. SOCIETATE IESV

P. IO. ANTONIO Valtrino S. D

ALVVM te & incolumem Neapolim veniſſe gaudeo: atque iſtam tibi, ſiue loci, ſiue caeli mutationem, futuram ſpero & animo iucundam, & corpori ſalutarem. Nam hic quidem apud nos mors omnino dominatur: quae etſi ipſa timenda non eſt, tam frequenti tamen mortuorum ſpectaculo non timeri ſine timore aliquo non poteſt. Non longe abierimus. Heri Ioachimo Pichelio iuſta perſoluimus, & terram terrae reddidimus, non ſine ſenſu doloris. Fateor tamen id quod eſt, indolui magis, atque etiam ingemui, in morte cariſſimi fratris noſtri Pauli Stellae, quem nudius ſextus extulimus. Scis

quid

quid de eo collocuti ſimus, ſuperioribus an diebus an menſibus, cum eius laudaremus non modo pietatem ac religionêm, ſed etiam ſtudium & ingenium. & ſane eum ita amaui viuum, vt mortuus magno me dolore percuſſerit. Semel mihi licuit ad eum adire aegrotantem: erat enim in Seminario Romano, vbi etiam vixit. Illi autem ita gratus fuit atque acceptus aduentus meus, vt non minimam dederit laetitiae ſignificationem. Ita magno ac libenti animo & cogitabat & loquebatur de migratione, vt iam tunc appareret illum eius exceſſum, nõ miſericordia, ſed beneuolentia proſequendum eſſe. cum ab eo diſcederem, cõplexus eſt magiſtrum ſuum, vt ille dicebat, amantiſſime. rogauit, vt ſibi, ſi minus fortaſſe diligens fuiſſet ac vellem, ignoſcerem. Ego ferreus, tenui lacrimas, quae nunc intempeſtiue erumpunt. Addita eſt quaedam dignitas ori morientis. ita ex animi voluptate ac laetitia redundauit aliquid in corpus. Ferunt viſam ei, paulo antequam obdormiſceret, ſpeciem ſan-

ctae illius Catharinae Senensis, quam praecipue venerabatur: atque hoc quidem, quod est magis admirabile, in eiusdem virginis peruigilio. Mortuus est enim sabbato, eo ferme tempore, quo mihi in schola, ex Virgilio, quem certis explico diebus, nata est disputatio de ijs stellis, quas Graeci cometas, nostri crinitas vocant, & magnarum fuisse legimus praenuntias calamitatū. Narro tibi. vbi de eius interitu audiui, opinione omnium maiorem cepi dolorem, a quo quasi aberrationem quaerens scripsi carmen quoddam, quod die Lunae dixi auditoribus meis. Placuit tamquam recens scriptio, ac minus expectata. Mitto ad te, non quo sperem tibi probatum iri opus, in quo nihil laudes praeter voluntatem, vno praesertim die confectum: sed vt dolor, quem ex eo nuntio tu pariter maximum capies, hac fortasse lectione leniatur. Quod si illud addideris, vt, si tibi videatur, plures facias doloris mei aut potius ineptiarum participes, non erit id mihi tam mea causa gratum, quam vt

cognoſcant omnes, Stellám noſtrum propter egregiam quamdam indolem & virtutis & ingenij, non ſolum dignum qui a nobis, ſed etiam qui ab omnibus, qui de eo aliquid inaudiſſent, amaretur ac diligeretur, fuiſſe. Vale. v. Kal. Maias CIↃ IↃ LXXXIV.

EPICEDION IN. PAVLVM STELLAM

EN probibes lugere dolor, dolor improbe, quid me
Flere iubes, & flere vetas? Tumefacta resident
Vlcera, & ex oculis vndabit viuidus ardor,
Qui mentem coquit, & carpit. Quid vincla pudoris
Obijcis, & frustra tentantem exire coërces
In gemitum, & vero testari pectora vultu?
Frustra ignis tegitur, sensim se exuscitat ille,
Castigatque moras, tantoque valentior exit,
Quo magis obicibus ruptis sese extulit, atque
Claustra indignatus, patefecit flumine campos.
Scilicet extinctus STELLA est, mihi lumē ademptū.
Dumque miser iacto mutantem regna cometen,
Ac portendentem gemitus mortalibus aegris,
Exuor heu regno: regnum mihi Paule fuisti.
Et vocor ad gemitus. Quod si mortalia corda
Tangit adhuc pietas, nostri miserescitis. Heu me
Dissimulare dolor, pudor est aperire: sed absit

Hinc pudor, excipiam maerenti corde dolorem,
Quem tamen effundam, si qua est via: fluctuat ille,
Fluctuat, atque imo rumpuntur carcere flammae.
Eloquar incompte, comptus dolor abijcit. ecquis
Ornatum ferat in lacrimis? dolor anxifer idem
Et lucem fugit, & tenebras: quantumque videri
Se cupit, ornari metuit. timor aequus vtrimque est.
Et mihi vix vox ipsa viam sibi repperit: & vix
Fundere conanti datur illaudabile carmen.
Coepta dolor prohibet, mens vrget damna tacendi
Impatiens: gliscit non attrectabile vulnus,
Nec medicas vult ferre manus, plagamq. recentem
Asperat: haec nullam membris dat saeua quietem.
Haec ego, si tecum, tu si solator adesses,
Aequo animo ferrem: tu sed mihi causa doloris,
Nec solator ades: tu me hac caligine mergis
STELLA extincte: licet tu non extingueris: auges
(Hoc pietas, hoc casta fides, hoc integra suadet
Relligio, hoc mores digni caelestibus) auges
Caelestum numerum, & maiori luce refulges:
Sub pedibusque vides stellas, & despicis orbem,
Forsitan & nostros rides laetissime luctus.
Excidere e caelo Sol visus: causa dolendi
Illa mihi: cessitque omnis de corde voluptas.
Vidi ego te morti, dulcis mihi PAVLE, propinquũ:
Inieci simulans spem vitae: certus eundi
Oblatam tibi tu vultu meliore recusas
Spem vitae, & caelum, caelum, clamore salutas.
Hic ego quid facerem? vidi haec, & territus hausi,
Atque premens altum maerenti corde dolorem
Dissimulans

Dissimulans mandata dabam. Disiungimur. At tu
Vadentem amplexus, veniam petis. O ego durus,
Abstinui lacrimis, voci luctuque peperci.
At nunc me tandem desertum conqueror: & quam,
Si propria, heu, mihi lux fuerat, lux illa decusque
Gymnasij, poteram fingi dicique beatus,
Nunc tandem inuitus fateor: numquam excidet ille
Addiscēdi amor, & studiū, quo PAVLE flagrabas,
Atque facem socijs manifesta in luce ferebas:
Seu tibi Romani decus immortale paterque
Tullius eloquij, seu non imitabile carmen
Virgilij ante oculos esset: tu ponere suetus
PAVLE pedem, quocumque horum vestigia ferrent.
Atque etiam, heu miserū, memini te dicere: summus
Intentum te operi, quod nobis forte parabas,
Oppressit morbus. videor mihi saepe fuisse
Mortis causa tuae. ah potius mihi terra dehiscat.
Pro quo etiam optassem, si fas, effundere vitam.
Quam tibi, de nostris, quosquos mihi demeret annos,
Apposuisse Deum cuperem. Tua dignior aetas
Vita erat. Heu raperis primaeuo in tempore vitae:
Et vere in medio decusso flore, fefellit,
Quae magnae in meßis spem sese erexerat, aestas.
Quo mentes casu attonitae, damnoque repenti,
Vix factum pensare valent, lacrimasque resorbent,
Quae, simul atque aberit terror, vaga flumina fundēt.
Hoc cōmune malum: proprium mihi. proxima primū
Tanguntur, tanguntque. Tibi sed proximus ipse,
Et mihi tu. Quid enim propius, quam cura docentis,
Discentisque labor? Veniam date magna loquenti,

O iuuenes. amor atque dolor miscentur in vnum.
Magna quidem ingenij splendet lux vestra, fugatis,
Et video & laetor, longe lateque tenebris:
Sed tamen, haud aliter vos inter STELLA refulsit,
STELLA meus, stellas inter quam Luna minores.
Iamque abit ex oculis, celeresque euadit in auras,
Quaque fugit, nequeunt oculi seruare sequentum.
PAVLE fugis, nec te fugientem vidimus, heu heu
Nec laetum, vt perhibent, extrema aspeximus hora:
Heu, nec clausi oculos iucunda in morte natantes,
Laeta quibus mors insolitos afflauit honores.
Defuimus summo officio: sed nostra rependunt
Munera caelicolae: nec abes sanctissima virgo,
Qua se diues auis, & claro nomine iactat
SENA vetus, lux illa tuo praecessit honori.
O ego, si possem tibi caelo educere molem
Magnificam, celsas attollentemque columnas,
Quam non tempus edax, non inuidiosa vetustas
Dirueret, neque ventorum conuelleret ira,
Seruaretque tuum aeternum per saecula nomen:
Non equidē abnuerem, nec me labor iste grauaret,
Aut operis terror: viresque animosque cūpido
Adderet, & meritum solarer forte dolorem.
Adijcerem Pario incisum breue marmore carmen.
Visa modo in terris, in caelum STELLA recessit.
Sed quoniam, tellus quicquid miratur & ambit,
Despicis: & praestare, animus quod postulat ingens,
Non opis est nostrae: ne munere fungar inani,
Accipe, quod carmen tibi fundo flebile. Munus
Exiguum, at magni monumentum & pignus amoris.

DE

DE ALMA DOMO LAVRETANA

CARMEN

TE nunc, alma Domus, Piceni in littoris ora,
Aduectam Illyricis freta per mirantia terris,
Quam colimus toto votiua ex orbe ferentes
Munera, carminibus celebrem. Tu maxima Praeses
Dia parens, tu vati affla, tu dirige euntem,
Dum dubium praetentat iter, Galilaeiaque arua,
Resque humili parat ingentes euoluere versu.
Iam Gabriel Mariam affatus, iam iussa parentis
Hauserat aetherij, iuuenum comitante caterua
Caelicolum: angusto referens cum limine gressum
Substitit, ac tales effudit pectore voces.
Salue sancta domus, salue o domus aemula caelo,
Quae capis, & claudis, quem totus non capit orbis,
Nec potuit clausisse polus: domus aurea salue,
Vnde salus hominum, superumq. afflantur honores.
Tu ne Dei hospitium, caeli terraeque potentis?
Tu ne Deum socias homini? tu fortia sancis
Foedera? tu rerum domino carissima nectis
Vincula, quae numquam veniens dissoluerit aetas?
O semper memoranda, Deus qua ludet in aula

Paruulus, & teneris ponet vestigia plantis:
Quantarum vel testis eris, vel conscia rerum,
Cum gremio natum accipiet laetißima virgo,
Et noscet venerata Deum, figetque vicißim
Oscula, & aeterni figetur vulnere amoris.
Cum Deus appellans titubanti voce parentem
In dulces ruet amplexus, risuque benigno
Non semel implebit lacrimantis gaudia matris.
Verum vbi paulatim crescens adoleuerit aetas,
Et poterit certas audire & reddere voces
Conatu meliore puer, quot quantaque disces
Colloquia? o quali assidue sermone fruentur
Filius, & genitrix? Quoties arcana recludet
Ille Patris? quoties matrem ventura docebit?
Audiet haec, & sacra inter penetralia condet
Componetque libens, quae mox depromere possit,
Tempus vbi & rerum poscet certißimus vsus?
Cetera quid memorem? An iuuenis cum vota suorum
Praeuenit obsequio, atque humilē se format ad artē?
An magis vt bis terna latet per lustra, nec illam
Sol veluti obscura radios caligine tectus
Extulit, aut paruam, densa inter nubila, lucem?
Haec tibi nota vni fuerint, nec cognita caelo.
Dixerat. Aligerum interea de fratribus vnus,
Cui, mandante Deo, tellus Galilaea tuenda
Obtigerat, duplices tendens ad limina palmas
Suppliciter, tali Gabrielem est voce secutus.
O nimium dilecta Deo domus inclyta salue,
O curae pars magna meae: quam summus Olympum
Ipse simul repetet rector, castissima mater
Incolet:

Incolet: & morum quoniam fideique magistra
Ipsa erit, hinc dubijs poscent oracula rebus
Doctores hominum: diuini hic numinis aram
Constituent, ritusque sacros: nec parua sequetur
Gloria, te, multis labentibus ordine saeclis,
Visendi studio, patrijs e finibus olim
Ad tua Christicolas laetantes limina ituros.
Lambere quos terram, quos perreptare iuuabit
Innixos genibus, voluit qua ducere vitam
Omnipotens, & certa pedum vestigia liquit.
Salue iterum atque iterũ domus o mea maxima cura.
Haec ait. at iuuenis contra, cui cesserat vni
Illyrici plaga ampla orbis, sic incipit ore.
Ast ego te, veneranda domus, post saecula dena
Ternaque, cum Syriam inuadet crudelibus armis
Hostis atrox, & caede fera & terrore coactam
Sub sua iura adiget, victosque arcebit inique:
Ne sanctum sit praeda canum, ne perfida turba
Ausit opes superum manibus temerare cruentis:
Tunc ego te, volet ipse Deus, stipante corona
Aligerum, trans & montes, & caerula regna,
Sedibus e proprijs vulsam, ac fundamine prisco,
Illyridis nostrae statuam sub vertice celso,
Italiam contra, qua curuo in littore pontus
Aestuat Hadriacus, canisque allabitur vndis.
Qualia tunc populos contingent gaudia nostros?
Dalmatiam, Iöniamq. omnem, Carnosque, Liburnosq.
Istrosque, & Venetos, Alpini & regna Timaui.
Testis Alexander sacrorum antistes, acuti
Arida cui longum torrebat viscera morbi

Vis

Vis grauis: & subito decedet corpore febris,
Accurretque, domum lacrimis veneratus obortis.
Testis Frangipanes, illam iustissimus oram
Qui patrio reget imperio. vos denique testes,
Qui Nazareth missi, certissima signa feretis,
Murorum spatia atque soli: quae ducta per omnem
Circuitum fidis monstrabunt licia nodis.
O vtinam propria haec essent tibi dona futura
Illyris: attinges tantum. Tres scilicet annos,
Vix etiam septem cernes ea munera menses.
Sic Domino visum. Finem hic dedit ore loquendi.
Namque huic, atque aliis, quorũ dedit esse ministros,
Omnipotens, etiam ventura arcana retexit.
Haec inter, iuuenis roseo pulcherrimus ore,
Cui diadema caput, torques gemmata coronat
Cui collum, & longe rutilanti fulgurat auro.
Sedulus hic custos Picenae gentis, vbi Ancon
Nomina dat terrae, & tumidũ procurrit in aequor,
Suscipit, & laetus reliquis mirantibus infit.
O, quod te celebrem templum memorabile: & o quã
Te domina Italia appellem: quo laurea silua
Piceni mihi grata agri, te nomine dicam?
Cui domus haec dabitur cunctos seruanda per annos,
Auroque, & gemmis, donisque ingentibus aucta?
Te super aequoreas, elatam nubibus, vndas,
Nubibus aligerum circumque supraque canentum,
Ducentumque choros manibus per mutua nexis
Attonitum mare conspiciet, factaeque relinquet
Per medium signa alba viae. Te Recina tellus
Pastorum indicio excipiet: te marmore cinget.

Arte

Arte laborato, ponetque expressa figuris
Argumenta operis. Gens huc toto orbe profecta
Confluet, auxilium genitrix sanctissima poscens
Illa tuum, votique simul damnata. Manebunt
Suspensae tabulae, & pulchro donaria templo,
Laminaque, & titulus suscepti muneris index.
Expulit hic stomacho delapsum virus. At illi
Albidus abscessit venter, quem languor aquosum
Corrupti iecoris vitio, fluidoque liquore
Inflarat, nantem infundens per viscera mortem.
Huic autem fera per correptas flamma medullas
Sacro igni, caeca vexabat pectora peste:
Huc simul ire vouet, gliscentem flamma furorem
Deposuit, pestisque retro conuersa remisit.
Vulnera non memorem sanato in corpore, nec cor
Effusum ex vtero sua rursum in claustra receptum.
Sic, velut extincto, redierunt munera lucis.
Hic leto grauiora putans tormenta, sub acri
Iudice, confessus falso (nam saepe coëgit
Prodere res dolor infectas) dum vincula collo
Insertat, te virgo orans, tum vincula fracta,
Et manicas penitus ruptas mirabitur insons.
Iam quid & in bello, & pelago, seruata renarrem
Agmina, cum feruent hastae, cum turbidus imber
Praecipitans sine mora furit, nauisque dehiscit
Allisa ad scopulos? Tu non frustrare rogatus
Alma pios: excussa procul mors: reddita vita:
Et modus, & tempus, cernentur scripta per aeuum.
Sed quis finis erit, tua si miracula dicam
Lauretana Domus? Semper te, supplice adibit

Voce

Voce frequens populus: Tyrio te vellere cincta
Regia progenies: hic sceptrum ponet & ensem
Caesar: & augusto submittet vertice sacram
Christiadum mitram pastor. Te barbarus, armis
Cuncta licet circum vastet, venerabitur hostis:
Vt tua vel medio sit tuta in milite gaza.
Huc quisquis veniet persusus membra timore,
Atque horrore comas, sanctam procumbet ad aram,
Ad veterem pueri effigiem, quem mater in vlnis
Sustentans cernere sacris. Tum lignea contra
Orabit simulacra crucis. Vidisse caminum
Dulce erit angustum, paruique armaria tecti,
Hic vbi seruatur vilisque & pauca supellex.
Nec minus effinxisse animis, tersisseque labris
Arctius impressis terram, qua parte puella
Dia fuit, Gabriel, tu cum suprema pauenti,
Quae dederat Pater omnipotens, mandata tulisti,
Castaque diuino tumuerunt viscera partu.
Vix ea: cum Gabriel, multis comitantibus, aedem
Ante salutatam linquit. sua quisque reuisit
Munia: pars maior superas euasit ad arces:
Terraque disclusam stupuit fulgescere lucem.

DE OBELISCO VATICANO

AD. SIXTVM. V. PONT. MAX.

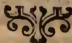
VAE vetus aërio contingens vertice nubes
Stat moles spectanda foro, quâ clauiger aedem
Petrus habet, cineresque sacros, aramque sepulcri,
Non leuis hanc humili deductam e sede potestas,
Vt validas ostentet opes, artemque magistram,
Extulit, illustrique magis statione locauit:
Sed pietas, sed sanctus amor, sed iusta cupido,
Vt veteres cultus, abolendaque numina diuum,
Impia quos olim fertur coluisse vetustas,
In melius conuersa, animos suspendere & ora
Visa queant, tollantque Dei victricia signa:
Qui simul humanos artus, moribundaque membra
Victus amore suo casta de virgine sumpsit,
Inque crucem tulit efferri, simul omnia traxit
Ad sese, & victor terrarum constitit orbis.
Ergo, & quam geminis, nec iusta lege, dicatam
Caesaribus quondam, perhibent incisa vetustis
Saxa notis: Pater hanc SIXTVS tibi magne sacrauit
Christe Pater, regumque apices, Aegyptia tellus
Quos tulit, aeterno domino perere coëgit,

Vt

Innumeras traxit gentes, longoque leuauit
Seruitio, ac saeua constrictas compede soluit:
Perque graues casus, & mille pericula rerum,
Incolumes tandem optatam perduxit ad oram,
Hostibus extinctis, spolijsque ingentibus auctas.
Sed quid ego haec autem Fidei miracula narrem,
Atque die in medio doceam lucescere Solem?
Certe ingens Fidei mirabitur argumentum
Quisque tuae, ter sancte senex, qui grandia saxi
Pondera, quod mare vix tenuit, vix horrida tellus
Praestitit eductum sinuosi e vertice montis,
Sublatumque alte fugit perterritus aër,
Imperijs erecta fuis conspexerit. vt crux
Alta triumphato terrarum impendeat orbi:
Proque viri foribus, cui credita ianua caeli,
Alliciat mirantum animos, Christumque secutis
Indicet aetherij patefactum limen Olympi.

DE

DE. THOLO. S. PETRI IN. VATICANO

AD. VRBEM. ROMAM

OMA VIRVM, rerumque potens, quae culmina caelo
Fers propior, propiorque Erebo vestigia figis,
Et manibus totum geminis complecteris orbem:
Aeterno imposita in saxo, quod vincere numquam
Vis queat inferna, aut propria de sede mouere:
Ipsa licet certent tot monstra immania summis
Expugnare odijs, certentque euertere ab imo.
Vrbs vna ante alias fortunatissima, & vna
Ante alias vrbes superum gratissima regi:
Cui quondam placitum, bello & victricibus armis
Per populos vt iura dares, nunc denique pulsis
Vt tenebris larga perfundens omnia luce,
Clara serenatis praepandas lumina terris.
Vrbs sacra, cui quamuis immensi terminus aeui
Nullus erit, nisi cum mundum considere in ignes
Ipse dabit genitor, corpusque immane resolui:

Damna

Damna tamen, rerumque vices perpessa, periclis
E medijs erepta, graues sarcire ruinas
Institeras dudum, atque iterum spectanda referre
Quae ruerant monumenta patrum, cultusque nouare,
Quos hominum inuidia aut labens aboleuerat aetas.
Iam vultu meliore nite, iam concipe priscis
Non modo temporibus speciem, ac virtutibus aptam,
Sed magis insignem visu, quam pristina quando
Saecula vix norunt, mirentur postera saecla,
Et veteri praesentem artem contendere certent.
Aspice quod MONTE ex ALTO tibi prodijt astrum,
Astrum FELICIS vitae index: nobilis astrum
Virginis esse putes, mores quae laeta vetustos
Iam rediJsse, hominum dignetur visere coetus:
Praeq. ferens spicum & ramum frondentis oliuae
Illustres tibi deferri gratetur honores,
Qua se cumque tulit, gradiens qua lumina vertit.
Namque hic Caesareos obeliscos cedere vidit
CHRISTE tibi, sacramq. Crucē praetendere summo
Vertice, & antiquis ornatum accedere templis.
Hic rectas patuisse vias, certoque petitum
Tramite, qui celsos longe sinuatur in arcus,
Flumen aquae, celebrare vrbem montemq. Quirini,
Et qui Phaeacum nemori non inuidet hortus.
Hinc etiam atque illinc geminas extare columnas
Argumentum olim pugnae, iustique triumphi,
Quem manus extuderat caesis animare figuris
Docta opus, & viuos de marmore ducere vultus:
Nunc veluti sedem & fulcrum sublime duorum,
Qui studijs orbem paribus cepere regendum

Et PETRI simul & PAVLI. Stat praeses vterque
Aureus, ac sibi subiectas iam despicit arces,
Sub quibus insonti fudit cum sanguine vitam.
Has inter noua nunc tantum fastigia tollit
VATICANVS apex, vbi rerum torquet habenas
Humani generis custos, quantum ipse sacerdos
Mortales inter sacrum caput extulit omnes.
Haec PETRVS procul, & curas sub corde prementē
Regales SIXTVM aspectat: regum ipse potentum
SIXTVS opes laudesq. animis & sumptibus aequat,
Tum vero affari, mentemque accendere dictis.
Sancte senex, quem tot lectis e patribus vnum
Iustitia & pietate grauem, rex aetheris alti
Ordine tam longo voluit succedere nobis,
Sic meritum, CHRISTIQ. vices implere gerendo:
Dum niueas tutaris oues, dum laeta ministras
Pabula, nec partem auertunt furesve lupive.
Viue diu, nec te angusti timor anxius aeui
Grandibus abducat coeptis. Tibi plaudit Olympus
Auctus caelitibus, te iudice. Te stupet aequor,
Instructam admirans Tiberina ad littora classem,
Altaq. iamdudum pacatis otia terris.
Nunc age, perge feris purgare immitibus orbem,
Instaurare vrbis perge immortalis honorem,
Quod facis: aeternū vt maneat tua fama per aeuum.
Ipse ego tecum adero, & tandem tibi debita reddet
Munera, cum functum mortalis munere vitae
CHRISTVS in aetheriam victurum asciuerit aulā.
Audijt haec SIXTVS, caelique incensus amore,
Per benefacta viam ad superos sibi munit, & vrbem
Regifico

Regifico cultu, donisque ingentibus auget.
Tum, veluti satis haud esset, quod largus egenos
Hospitio victuque iuuat, quod triste ferentes
Seruitium redimit pretio, quod publica laxat
Horrea, & aduectis solatur frugibus annum,
Auertitque famem, querulaeque impendia plebi:
Exquilias etiam sedes, penetralia MATRIS
VIRGINIS, & casti praesepia conscia partus,
Protinus adiecti decorat splendore sacelli.
Nec procul hinc adeo, LATERANI limina tēpli,
Sacra vbi Pontifices quondam fecisse feruntur
Rite DEO, & populis pia iura dedisse vocatis,
Non reficit tantum longo cedentia saeclo:
Ampliat, & solido partem de marmore ponit.
Sed quid ego indictum te VATICANE relinquam,
Mons sacer, vnde homines iam non oracula poscunt
Deuia, & errorem dubio velantia sensu,
Sed summi responsa PATRIS, qui legibus orbem
Temperat, & caeli dispensat munera terris?
Huc feror, huc tota rapior per singula mente,
Nec potis expleri visu. Iuuat vsque reuerti,
Atque animū, atq. oculos, noua per spectacula pasci.
Quid primum memorem? Augustis ex aedibus olim,
Fetibus ingenij dulcem captantibus auram
Non minimum exclusum spatij, quo muta per artem
Vt valeant monumenta loqui, teneantque docendo,
Impressis elementa notis noua littera signat?
An magis extructas felici munere sedes,
Tecta Palatinis non concedentia priscis,
Quae tibi consulto scelerumque & fraudis Apollo

Extulit Augustus, similesque effinxit in vsus?
Hic vbi magnorum veneranda volumina patrum,
Et sapientum artes, doctrinarumque reperta,
Certa quibus senioque fides, & nescia falli
Maiestas resident vultu, condentur, vt omni
Tempore depromi quaerentum ad commoda possint.
Quisquis vt externa consultor venerit ora,
Et doctus meliorque abeat, causasque rogatus
Haec habeat dixisse satis, nec dicta retractet,
In VATICANO sic est effata Sibylla.
Sed quis iam fremitus, quis iam fragor occupat aures
Non longe? clamor ne virum, stridor ne rotarum,
An confusa ruunt simul omnia? saxa iacere
Hic video, hic stratos lateres, hic ruderum aceruos,
Caementa, hic bibulae mons est aggestus arenae:
Hanc contis subigunt iuuenes, gaudentque pracustae
Miscentes liquidas vndas committere calci.
Aspice dispositos lapides iam parte polita,
Artificumque manus reliquo insudare labori,
Quadrupedes in gyrum actos. Tolluntur in altum
Marmora difficili nisu: indignantia credas
Praecipitemque adeo frustra minitantia casum:
Sic strepitant, nodoque gemunt grauiore reuincta.
Non ego non possim visus attollere tantum,
Quantum surgit opus: lassantur lumina, & ipsa
Nondum acie superare queunt fastigia templi.
Scilicet hoc PETRO extruitur mirabile templum,
Magnum, excelsum, ingens, caeli pars maxima curae:
Formam vnde aduectam terris ostendit, vt aiunt,
ANGELVS, & tulit aetherias se rursus ad oras.
Nec

Nec mora, Pontificum mens huc traducitur, aedem
Vt statuant: sed res alio conuertere magnum
Improuisa animum cura grauiore coēgit.
Nimirum haec perfecti operis tibi gloria, SIXTE
Magne Pater, seruata tibi est. Tibi namque dedere
Caelicolae ad summos olim succedere honores:
Vt quamquam metuenda alijs, quamquã ardua tentes,
Atque humana graui musset persaepe labore
Ars, alias memor ipsa sui: tamen irrita numquam
Coepta, nec in vanos abeant ludibria ventos:
Et pia magnanimis aspirent sidera votis.
Te voluisse sat est. Graue & immutabile SIXTI
Pondus inest verbis, & vocem facta sequuntur.
Hinc, reliqua vt taceam, fieri quae posse negabant,
Facta, nec obsistat narranti inconditus ordo
Plurima: tu certe caelestis ianitor aulae
Conspiceris maiore tholo: tibi conditur aedes
Sacra, tuis vicina astris, qua nulla per orbem
Pulchrior, & qua Sol oriens se emergit Eoo
Gurgite, & Hesperijs obiens qua mergitur vndis.
Vix alibi te digna domus. Tua gratia SIXTE:
Cuius ad impensas animus molesque superbas
Augetur magis atque magis. Tu commoda postquam
Pacis in Italiam gaudentem principe tanto
Tuta refers, reddisque suos cultoribus agros,
Hanc etiam ingenti versas sub pectore curam,
Vt PETRO quae coepta domus producitur annis
Pluribus, ad seros se perductura nepotes,
Sic tarda se mole mouet (praecepta resistant
Ni tua sancte Pater) tandem molimine magno

Vndique conductis operis, manibusque coactis,
Extremamque manum accipiat, finemque laboris.
Haud aliter, quia magna decet componere magnis,
Maximus Isacidum rector, cui candida nomen
Pax dedit, & partam meritis sapientia laudem,
Tum demum Solymis templum sublime locauit,
Vrbis opus, sanctum, augustum, cum munera belli
Victoris patris imperio sopita quierunt.
Res melior sed SIXTE tua est. Illa inclyta templi
(Sic DEVS effatus) Solymorum gloria cessit,
Cumque suis deserta iacet cultoribus ara.
Ergo & in ardentes volitarunt tecta fauillas,
Disiectique procul lapides, auulsaque saxis
Saxa, nec antiqui manserunt signa decoris.
At iussis quae nixa tuis extollitur aedes
Sacra PETRO, aeternum toto celebrabitur orbe,
Et SIXTI feret inscriptum per saecula nomen.
Tu modo, quod superest, sanctis hortatibus vrge
Magnum opus, & sumptus impendere perge labori,
Inceptumque ingens laetis successibus exple.
Bellum alij te auctore gerant. Hostemque rebellem
Consilijs, opibusque pares, & foedere certo,
Ceu pestem excutiant longe, ne morbida gentes,
Queis iterum iam parta salus, contagia laedant.
Forsan & optatum veniet te principe tempus,
Cum Turcam audacem bello pelagoque potentem
Christigenae vincent armis: tu capta iubebis
Ad VATICANVM deduci colla triumpho,
Suspendique tholo sublimi barbara signa.
ROMA quidem tunc te mirabere, tunc tibi dices

Pulchrior,

Pulchrior, in melius veteres ceßiſſe ruinas:
Cumque nouum decus aſpicies laetiſſima, SIXTVM
Auctorem decoris ſemper venerabere, SIXTVM
Per fora, per fontes, per agros, per templa ſonabis.

IVDICIVM. LABORIS ET. TORPORIS

Dictum in Gymnaſio Rhetoricae tertio nonas Nouembris M.D.LXXXIX

IS GRAVIOR, Torporem
inter, pulchrumque Laborem
Inciderat: dum turpe putat concedere Torpor,
Et veterem ſibi praereptum cauſatur honorem.
Iam parat inſtructos teſtes, iam crimen acerbat
Multa mouens, luxum interea ſomnumque faceſſens,
Et longam accendit ſtimulis non mollibus iram.
At Labor, abiectum quamquam contempſerat hoſtem
Cum riſu coeptum indignans, ſe impune laceßi
Iam toties non ferre poteſt, ſeque increpat vltro,
Virtutem exacuens, qua dicta aduerſa refellat.
Et cauſam diſceptat Honos: Hic viſus vtrique
Arbiter, aequato geminas examine lances:

Qui tenet, haud flecti facilis precibusve minisve.
Haec ego, dum fictis miscens verissima, paucis
Persequor, vt dulci delectem carmine mentes,
Attentas habuisse aures fortasse iuuabit.
Iamque dies edicta aderat. Sedet inclytus ostro
Atque auro sublimis Honos, foribusque reclusis
Torporem magna praeconis voce Laboremque
Imperat acciri promptus cognoscere causam.
Ac prior ingenti molimine Torpor agit se.
Vix dicas pedibus stantem: sic crura vacillant,
Et comite hinc suffultus, et hinc, pigra corpora firmat.
Lumina vix adeo extollit, dum iudicis ora
Aspiciat, famuloque ferat dictante salutem.
Nec mora, poscenti (nam ferri iusserat ipse)
Sella capax mollisque datur. Laetata corona est,
Vt latum in lata ventrem videre sedentem,
Nec quicquam superesse loci. Sic omnia complet.
Nec minus & propior puer est, qui temperet aestus,
Et ventum faciat, muscas abigente flabello.
At comes interior, submisso murmure, tempus
Vt terat, alloquitur: motans caput ipse, vicissim
Annuit, atque aegre defendit lumina somno.
Haec inter, Labor ingreditur, non robore tantum
Aetatis, sed flore vigens: neglecta decorum
Vestis obit corpus: sic & neglecta decebat.
Et patet incessu pulcher. Veneratur Honorem
Principio: cunctosque dein, quos accipit aula,
(Nam multos Fama excierat) gestuque modesto
Appellat, laetum, & vultu arridente salutat.
Ipsi autem: Reus hic [illegible], aiunt, hic dicere causam

Cogitur:

Cogitur: iste actor? Rerum o praeposterus ordo,
Inuersaeque vices. Sed consultissimus aequi
Arbiter est: vtrique bonus sua praemia reddet.
Iudicis interea nutu vocale minister
Inflat ebur, partesque citat. sonus impulit aures
Cunctorumque animos. Torpor vix corripit artus
Languentes: gemina in diuersum brachia tendit,
Oscitat, atque oculos mulcet: vix denique tollit
Corpus iners: fessusque iterum segnisque residat,
Ni fodiant comites crebro, monstrentque Laborem
Omnia cernentem irrisu, risuque sequentem.
O quantum valet optatae spes aemula laudis.
Olli segnitiam rupit pudor. Et simul vt se
Irrisum aspexit, subitas exarsit in iras,
Et penitus toto eiecit de pectore somnum.
Tum vero ingreditur. Res importuna quietem
Turbat, & insolitum tentare negotia cogit.
Sed semel hoc subeundum animo, ne saepe fatiger,
Atque eadem patiar toties. Numquam ne quiescam
Per te inuise Labor? Nam quae te vexat Erinnys,
Quis furor, vt nostra inuadas, taeterrime, regna,
Dulciaque inuideas cupientibus otia terris,
Otia pacato terras aequantia caelo,
Otia caelicolum semper dignissima vita?
Tu maciem morbosque trahis. te incommoda mille,
Mille homines perdendi artes, luctusque sequuntur.
Per te vita grauis mortalibus. Accipe iudex
Optime: & ex imo deductas pectore voces,
Non iniusta peto, placatis auribus hauri.
Qui natum in curas hominum genus esse queruntur,

Seque

Seque ferunt miseros, non accusare Laborem
Non possunt. Labor est hostis. Labor omnibus idem
Et dolor, & terror. Nam quot se vertit in ora
Improbus, vt capiat? quanta, heu, mendacia fingit,
Spem pretio vendens? hinc praesens nulla voluptas
Certa homini, dum incerta inhiat, poscitque futura,
Atque animum frangit curis, & pondere corpus.
Nec tantum ante annos sequitur properata senectus,
Mors etiam. O iuuenes, vbi vestra absumitur aetas,
Et breue quod vitae volat irreuocabile tempus.
Hinc calor efferuet capiti, dentesque labascunt,
Lumina hebent, renesq. dolent, venterque, pedesque,
Et pulmo, & rigidas tussis coquit arida fauces.
Quot vestrum, quot, pallor habet, quot sanguis ab ore
Expuitur? quorsum longas protendere noctes
Peruigili studio: quorsum consumere luces
Assiduas, dum pectus agit ventosa cupido
Cuncta laboriferis quae sunt dudum illita chartis
Discere, & ingratum famam producere in aeuum?
Mors ruit interea, & coeptis ingentibus obstat.
Talia suspenso demittit aranea filo
E trabibus, sibi vela legens, sibi viscera carpens:
Et praedam affectans cura frustratur inani.
An quae animus meminisse horret, memorare necesse (est,
Quot mare, quot ferrũ exhaurit, dum nomen honoris,
O Honor, vsurpant frustra: dum sacra profanant,
Et sibi promittunt securae gaudia vitae?
Quid? quod & interdum vitam lucemque perosi,
Taedia quod nequeant longi superare laboris,
Vincula suspendunt tectis, vbi debile corpus
Impediunt

Impediunt collo, atque animas misere sub vmbras.
Heu miseras animas. Tantorum causa malorum
Tu labor. O commune odium superumq. hominumq.
Digne Erebo, vnde audax olim prolapse sub auras
Pestifero attactu terrarum conficis orbem.
In segetem ceu flamma ruit, cum forte ministrat
Vim Boreas: crepitant stipulae, culmisq. propinquis
Iniiciunt inimicum ignem: dispergitur ille
Hoc magis, atque omnem spem lati intercipit agri.
Aut veluti pluuijs riuisque sequacibus auctus
Tibris agit fluctus, & priscum transilit alueum,
Ostia cum contra Tiberina spiritus Austri
Perflat, & intrantem prohibet, retroque repellit.
Ille pedem referens agros oblimat inertes,
Et pontem insultans stagnantem territat vrbem.
Et qua currus erat, remo fert nauita lintrem.
Et dubitant aliqui victum damnare nocentem:
Non terris arcere parant, non mergere ponto?
Et caput infandum, ferum & illaetabile nomen
Viuit, viuit adhuc? audet se opponere nobis:
Iudicij lucem haud metuit: non numen Honoris
Iudicis, aut hominum saltem non respicit iras?
Quem primū summumve vocē? quove ordine testes
Appellem? O homines certatim accurrite, vestrum
Obruite hunc hostem, & terras caelumque leuate.
Fer miles gladium, remum fer nauta, ligonem
Cultor agri, fer nupta colum, instrumenta dolorum
Artifices duri, pueri calamumque, librumque,
Et scalprum: sua quisque ferat quae sustinet arma:
Et caput inuisum vestris pertundite telis.

Talia

Talia monstra nefas tam longum viuere. Dixi.
Plurimus interea sudor de fronte volutus
Labitur, & faciem riuo inficit. ilicet illum
Abstergunt comites lino. Considere iussit
Ipsum Honor, vt patuit praepingui corpore fessus:
Luctantesque diu quatit aeger anhelitus artus.
Is sedet, & pallam, quam lato amplectitur auro
Fascia, crispantem talos demittit ad imos:
Et blandum Colacem exaudit, qui tempore capto
(De grege Torporis pars hic non infima) in aurem,
Nil melius potuisse, nihil vehementius, esse
Iam victam insinuat causam, fractumque Laborem.
Et suasit. Quis enim labor est suasisse volenti?
Quod si vera loqui fas est. Facundia cuique
Imponit. se quisque satis putat esse disertum.
Et sibi quisque Colax: sibi quisque ante omnia plaudit.
At Labor, vt primum est dicendi facta potestas,
Defigens tellure oculos sic haesit: honestus
Imbuit ora color: tantum non tangitur ira:
Et pudet actoris, non criminis. Inscius artis
Actor, & irasci facilis: quando improba, amaris
Inuidiae stimulis agitatus, crimina iactat.
Sustulit inde oculos: & primum iudicis ora,
Vt decuit, veritus, circum de more coronam,
Quae sedet, aspexit placide. Dein farier orsus.
Accersor capitis Labor improbus. acer, Honore
Iudice, Torpor agit. Torpor nos dicere causam
Hic iubet. o superi. Labor est non vtilis orbi,
Pernicies hominum, cunctorum causa malorum.
Auctor mortis ego. Et quisquam me dicere mortis

Audeat

Audeat auctorem: per quem se tota propagat
Rerum progenies, veniensque extendit in aeuum?
Sed nihil est, ita Torpor ait, quod sponte quietem
Non petat, & superas imitari cogitet arces:
Pax vbi tranquilla, & requies aeterna laborum.
Scilicet, in terris caelum sibi fingit, & astra
Scandet iners. Mortale genus natum esse labori
Nescit, & ignauis, quos mollis inertia tardat,
Nil vmquam cessisse boni. Nascuntur inermes
Nudi homines, Torpor. nisi si tibi vellera soli
Caelicolum neuere manus, effulgere posses
Pulcher vt exoriens duplici velatus amictu.
At nos turba sumus. nobis sudore paranda
Sunt bona: viuendi merces labor omnibus: & si
Ad summas euadere opes, inuadere honores
Quis velit, hoc pretiū est; pulchras labor addocet artes,
Pauperiemque fugat. Quin ad caelestia regna
Durum, iter angustum per callem, aditusq. malignos.
Fortibus hic opus est. Si quos tenet improba Siren
Desidia, hinc longe discedite. fidite fortes.
Fit via vi. Deus ipse etiam compellit inertes,
Inuitans mercede animos, & praemia monstrans.
Vsque adeo nihil est, cui non vt debita merces
Sit labor. Ast odium est hominum, si forte, tuorum,
O Torpor, comitum: quibus vna ignobilis oti
Cura est, & tantum placita est damnosa voluptas.
Accipe nunc contra, quae clades, quantaque tecum
Sit coniuncta mali moles. Tu corpora morbis
Oppugnas, animos vitijs: te infamia turpis,
Te fera pauperies sequitur: tu incommoda mortis

Ante

Ante obitus affers homini. Quid membra veterno
Pressa graui a morte intersunt: quid inutile corpus
A nullo: quid vita silens a funere tristi:
A tumulo quid lectus iners? quis denique dici
Esse potest, qui segnis agit? Sed nomen honoris
Vsurpant frustra, qui sacris abdita chartis
Eruere inuigilant studijs, curaque perenni
Erudiunt mortale genus. Sic dixerat olim
Conscius ipse sui Torpor, fallensque refelli
Nil metuit. te spreuit Honos: te iudice certus
Fallere, te voluit falsi producere testem.
Non impune quidem, tua si mihi cognita virtus.
Nam quis, Honor, melius tibi se quis vindicat, an qui
Mentem onerat dapibus, vino obruit, inque sopore
Oblitus decoris iacet, ignarusque salutis,
Et pecudum ritu tantum praesentia captat:
An qui animum aeternis contra virtutibus auget,
Succingitque bonis, quae non variabile tempus
Offendat, non liuor edax, non barbarus hostis
Eripiat bello, non flamma exhauriat ignis?
Haec inter, sed noster ait, Labor anxius vrget,
Insistitque operi. Nimirum somnus, & vmbra,
Et lusus, luxusque tui, risusque, iocusque,
Et comitum generosa manus, dum desidet, atque
Nardum inter rutilasque rosas conuiuia curat,
Ad certos dum membra modos mouet ocyus, & dum
Ad citharam gaudet voces inflectere cantu,
Pectora tunc implet virtutibus, oppida & vrbes
Eruit, & longum mansuras extruit arces:
Tunc homines opibus firmat, formatque iuuentam.

Haec auidis praecepta animis haurite : magister
Omnibus hic vitae est. Verae qui laudis amore
Et decoris studio contingeris, accipe dicta.
Haec Torpor multo perfusus tempora Baccho,
Mollibus instratus violis, oracula ructat.
Scilicet, in mediam somnos producere lucem,
Indulgere mero, non vnquam incidere ludum,
Accurare cutem, saeuum fugitare laborem.
Hae iuuenis tibi vitae artes : haec imbibe toto
Pectore verba puer. Laetae hinc exordia vitae.
O scelus: haec audes edicere : nec tua sentis
Consilia extremam terris afferre ruinam,
Excidiumque orbi? Et tali contendere monstro
Me decet? his frustra cogor consumere tempus,
Quod rebus debetur. Et est cur dicta refellam?
Suscipe nunc Honor hanc causam, sociumq. Laborem
(Nam sine me non verus honos) defende, malisque
Eripe criminibus : ne sit qui impune lacessat
Insontē : ingenuae hoc possunt, quas conspicis, Artes,
Vel tacitae. Tacet & Torpor : sed stertit. at illum
Euigilare iube, & meritae nos assere laudi.
Hic iterum attento figens in iudice vultus,
Et coetum aspiciens, finem dedit ore loquendi.
Assensere omnes animis, & vera locutum
Clara voce probent : tua sed praesentia iudex
Obstat Honor : tamen assensum dant murmure rauco :
Deque Labore inter sese gratissima mussant.
Ast Honor immotus paulum stetit : aequus vtrinque
Pondera perpendit : simul & collata duorum
Argumenta agitat : videt hinc simulata, sed illinc

Vera

Vera mouent: longumque teri per talia tempus
Non visum. Vt secum statuit, sic incipit ore.
Quandoquidem Torpor falsa obtrusisse videris
Crimina: vera Labor, dum te defendis, & hostem
Arguis. I Fama insontem testare Laborem,
Victoremque cie, & magna comitante caterua
Duc ad Virtutis. Lentus spectacula Torpor
Laeta dabit: tardi costas agitabit aselli
Ad templum inuectus, pompamq. ducemq. secutus.
Ducite vos Artes illum, stimulisque morantem
Castigate: dabit iustas pro crimine poenas.
Haec ait: & magno sonuerunt omnia plausu.
Et iam Fama celer coetu gratante Laborem
Compellat: laetumque cauo dedit aëre canorem.
Dicite io comites: & io ter dicite: victor
Viue Labor. similis comitum ferit aethera clamor,
Atque Labor Labor & montes vallesque loquuntur,
Et Labor excussi referunt ad sidera colles.
Ipse autem pulchro calefacta per ora rubore,
Et capite insignis nudato, & vomere duro,
Vomere, longinquo attritus qui splenduit vsu,
It pedes, & gressum accelerat. comitantur euntem
Agmina laetantum iuuenum, laudesque canentum
Victoris. nam Fama praeit. Vt proferat aeuum,
Aedificet muros, fecundos conserat agros,
Instituat leges, mores informet & vrbes,
Instruat ingenium, sapientum consecret artes,
Queis Virtus florere omnes dat posse per annos,
Corpora conseruet. Tu dulcis commoda vitae
Cuncta paris princeps: tu nobis excutis ignem

E silice, & nudis circumdas terga ferarum
Artubus, & terras aperis, pontumque profundum:
Hinc patet vna domus, quidquid complectitur orbis.
Te superum mirata cohors, stupuitque ferentem
Intentas in caelum acies, ortusque obitusque
Stellarum seruantem oculis, radioque docentem.
Nec te vllae rerum species, non effugit ipse
Omnipotens genitor, non qui se spiritus omnem
Per naturam infert, vitalique afficit aura.
Viue Labor dilecte Deo, cui plaudit Olympus,
Et dignam meritis caelestem destinat aulam.
Talia gaudentes celebrant: super omnia victum
Torporem adijciunt; dictamque ex ordine causam.
At Torpor turpi iamdudum impostus asello,
Vrticae caput ignauum amplectente corona,
Praeq. manu hirsutum portans cum germine ruscum,
Spectantum irrisu, & magno clamore sequentum,
Vix somno excusso inuehitur: stupet inscius ipse,
Labentesque oculos male sustinet: ipse resistit
Attonitus quadrupes, nam turba interstrepit arcta,
Et premit impositus dorso: sed tunditur illinc
Ictibus, atque illinc. quamquam foedissime sessor
Et tibi subiectos stimulos in corpora vertunt,
Saepe velut fallente manu, feriuntque dolentem,
Et lassos referentem oculos. Siluestria poma
Sint quoque qui iactent pueri: ni vocibus Artes
Ingenuae obsistant. ergo, quod denique possunt,
Clamoresque inter, fremitusque, & sibila plebis,
Increpitant segnem. Quae tanta audacia Torpor
Ista fuit, quae tanta animis dementia venit,

Nomen vt egregij velles deferre Laboris,
Et litem, infelix, intendere? Nunc age tandem
Euigila, & victus victorem agnosce Laborem.
Vt ventum ad templum Virtutis, ludicra pompa
Constitit: ingreditur Labor impiger: ad sacra Torpor
Limina subsedit, stimulis agitatus, & ora
Perfusus sudore graui: fessusque laboris,
Postulat, vt solitae tandem det membra quieti.
At praeco, quod Honor praeceperat, aere canoro
Increpat, horrificum. Tum facta silentia linguis.
Ille autem e magni praescripto iudicis infit.
Poenarum satis est. Habuit sua praemia Torpor.
Ilicet. Hic omnes clarum plausere: diuque
Haec fuit in memori laetissima fabula vulgo.

PRE-

PRECATIO AD. DEVM

SVMME Deus, qui das humiles contemnere honores,
Diuitiasque inopes, & tristia gaudia vitae,
Desuper ostentans caelestis praemia palmae:
Quo simul accensi patriae melioris amore,
Omnibus a curis curam traduximus omnem.
Tu magnos inspira animos, tu illabere menti,
Tu penitus caecis infer penetralibus ignem:
Et si quod vitium, si qui non vtilis humor
Pestifero attactu fundo subsedit in imo,
Excoque, & exudans tenues vanescat in auras,
Neu mentem defigat humi, cursumve retardet.
Insere quod nullo labefactum vulnere robur
Sufficiat vires, & fortia pectora firmet,
Quae tibi dum grato famulantur laeta labore,
Stent nullis neque fracta malis, neque territa mōstris:
Omnis vt auxiliis spes, & fiducia nostri
Atque opibus subnixa tuis, promissa fidemque
Expleat: & quando coeptorum es maximus auctor,
Sis operum adiutor. Da nunc, da vincere cursum:
Da cursu superare leui, quam poscimus, arcem:
Exciti vt studiis, laetique euentibus ipsis,
Quale est victori pretium, quae munera forti,
Quem vis nulla altis potuit deducere coeptis,
Sunt posita, haec olim, meritosque feramus honores.

ALIVD

REX hominum, cui nostra salus & gloria cordi,
O quam grande tuum, sanctum, admirabile nomen,
Qua se cumque ingens terrarum porrigit orbis.
Aetherias etiam sedes, alta atria caeli
Institit inuolitans longe celerantibus alis.
Hinc puer ipsa licet matris lactantia quaerat
Vbera, & a labris liquidus non cesserit humor,
Te pleno canit ore Deum, dum perfidus hostis
Infando abstineat bello, seque increpet vltro
Impius, & fractis discat non fidere telis.
Ipse quidem caelum quoties sub nocte serena
Lucentemque globum aspicio, quasq. aequore in alto
Accensis facibus choreas pulcherrima Luna
Ducit inerranti gressu, tua dona, tuumque
Immortale opus, obtutu defixus in vno
Haereo, & attonito clamans vox exit ab ore.
Nam quid homo est tandē, cuius meminisse voluptas
Est tibi? quid proles? illam quae causa tuendi est,
Omnis vt in parua magni stet cura parentis?
Hunc tu certe hominem, o genitor, discrimine paruo
Aligerum procul a numero lectaque cohorte
Esse iubes: claroque ornas diademate frontem,
Quae circum illustri radians scintillat honore:
Omnibus vt rebus, tua quas cum dextra creatrix
Omnia formauit, varios effinxit in vsus,
Imperet, & totum mittat sub legibus orbem.

Ille autem sibi sub pedibus videt omnia iussu
Stare tuo, cunctosque greges ouiumque boumque,
Et pecudum quodcumque genus, quodcumque ferarũ,
Et quae se volucri librat per inania penna,
Et quae marmoreo gens innat squamea ponto.
Rex hominum, cui nostra salus & gloria cordi,
O quam grande tuum, sanctum, admirabile nomen,
Qua se cumque ingens terrarum porrigit orbis.

ALIVD

FERTE Deo fetus ouium diuina propago,
Ferte Deo, & sacras mactandos sistite ad aras:
Ferte Deo cum laude preces: persoluite honorem:
Carminibus celebrate Deum. sancta atria circum
Ture flagrent, resonent votis, & sanguine fument.
Auditis? Deus insonuit: vocem aequora caeli
Accepere: leues turbarunt protinus vndae.
Pro quãta in voce est virtus? quantũ instar in ipsa est?
Scilicet aëriam potis est excindere cedrum,
Cedrum quae Libani sublimi in vertice, quantum
Ad caelum ramis alte surgentibus exit,
Tantum etiam terris late diffundit odorem.
Sensit & hinnuleo similis, qui territus antrum
Deserit, ignotasque fugax aufertur in oras,
Exiluit Sarus, & Libanus, tonitruque remugit,
Quod micat, et rutilas iaculatur ab aethere flammas.
Ecce autem horrisono miscetur terra fragore:
Concussus gemuit Cades, ceu femina primum

Cui grauis indoluit maturis mensibus aluus,
Plenáque vicino fremuerunt viscera partu.
Vox eadem ceruis properato tempore fetus
Ante diem ex vtero èxemit, pondusque leuauit,
Cruda puerperia, at dextra medicata salubri.
Pandentur veteres decusso robore siluae,
Et Solem accipient euersae a stirpibus imis:
Et nomen laudesque Dei templum omne sonabit.
Ille triumphata nimborum nocte, coruscus
Arce sedet, scissis demittens nubibus imbres:
Et reget aeterno imperio quem condidit orbem.
Hic sibi quem populum cunctis e gentibus vnum
Eligit, aspiciet propius, vultuque benigno
In pugnam vires animis ardentibus addet,
Hostibus vt victis secura pace fruantur.

ANTONIO QVAERENGO

NAM quid ego Antoni, vita mihi carior ipsa,
Cui penitus secreta mei sunt peruia cordis,
Audio? tam tristis dulci vox excidit ore?
In dubium haec igitur traxit sententia pectus,
Hoc animo subijt, potuisti huc flectere mentem,
Vt tibi non prudens irascerer, vt minor esset
Factus amor, quem nulla queat violare vetustas,
Non res vlla gradu moueat, licet omnia late
Peruolitans flammis vltricibus expiet ignis,
Et simul inuoluat nigranti exusta fauilla?
O ego non plane tibi cognitus. o vbi nostrum
Et pellucidius vitro, stagnoque liquenti,
Et mite ingenium, ac simplex? vbi mentis imago,
Non modo frons ipsa & facies, quae fallere possunt,
Integer ac purus sermo? Procul este malignae
Vos nebulae, emissaeque nigris procul este latebris,
Vt nubes pluuiarum, irarum semina voces,
Vnde animo afflantur lites, & iurgia gliscunt,

Non vllus locus est vobis, vbi candida sedem
Fixit amicitia, & concordi foedere dudum,
Auratoque iugo, solidoque adamante reuinxit,
Et paribus studijs & moribus apta duorum
Pectora: quos inter medios licet improba nexus
Excita tartareis volitet Discordia ab antris,
Et plagam adducta infligat male sana securi,
Aut flammam inijciat circum, ventosque furentes
Euocet Aeolia, vt magnas incendia vires
Accipiant, dirimantque vltro, quos talia iungunt
Vincula: nil agat, & tandem defessa quiescat.
Nescit amor laxari adeo: manet, editus alto
Vt scopulus pelago, quem circum flamina & imbres
Cum pulsant, vexantque feri, franguntur: at ille
Eminet, & caelo caput imperterritus effert.
Bencius irasci Quaerengo posit: amicus
Quippe suo modo iure vsus dicta aspera iecit
Liberius. Tam parua in nos concessa potestas?
Quid mea si manibus tandem, si corpora ferro
Laesisses, an iusta foret mihi causa dolendi?
Tam ne parum nobis tua sit spectata voluntas
Tempore tam longo? Meritorum, rere, tuorum
Vlla ne me capiant obliuia? Quid tua virtus,
Quid mihi nota fides, animi & caelestia dona,
Quae tuus iste labor cumulis maioribus auget,
Doctrina & pietas, & rerum plurimus vsus,
Et tua fama olim per cunctas dedita gentes?
Me ne iubes tibi restituam? Quis me abstulit? At si
(Vt potius metuo, o vtinam timor irrita fingat)
Quid mihi te rapuit, tu te mihi redde, tuumque,
Quo

Quo sine nec cupiam, nec possim viuere, amorem:
Sed duplicatum oro. Namque irae, forsan, amicos
Si tangunt, cum cara animis ad munia ventum
Est iterum, ceu Sol, nigras vbi dispulit vmbras,
Clarior ostendit radiantia lumina terris,
Sic etiam eiectis irarum e corde tenebris
Interrupta prius fit gratia maior amantum.

AD. DVOS. CARDINALES qui paucis diebus ante Cineralia sua praesentia Rhetoricae gymnasium honestare voluerunt.

VOS autem, illustri maiorum sanguine creti,
Humani generis pars optima, nostra subire
Tecta quibus libuit: sceleri dum laxat habenas,
Atque animas dulci deceptas felle veneni,
Oblitas decorisque sui propriaeque salutis,
Detrahit in praeceps lasciuia: dum vaga circum
Compita, perque domos non inconcessa voluptas
Luce palam figit vestigia. vos quibus ornem
Laudibus, & tanto pro munere dicere grates

Quas

Quas animo trepidante parem? Sat magna voluntas
Et praetentat onus, sed deficit. O vbi fulmen
Eloquij, vortex vbi carminis? Ibimus ergo
Officij immemores, & sit qui facta refellat,
Et nostrum arguto traduxerit indice nomen?
Non ita.nam quamquam non possim aequare canendo
Dicere quod cupidam mentem obruit: attamen ingens
Haerebit studium, gratoque inscripta cupido
Pectore, quam numquam veniens oblitteret aeuum.
Nec mecum haec muto condetur fama sepulcro.

AD. IO. FRANCISCVM Maurocenum Cardinalem Episcopum Brixiensem.

Prid. Kal. Maij M. D. XC. quo die in classem Rhetoricae venturus esse dicebàtur.

VIVS erat saecli iam nonagesimus annus,
Principium sexti Sixto: claudebat Aprilem
Proxima lux Maio, qua se pulcherrima Roma
Comparat ad celebrem pompam, redit actus in orbem
Ad sacra Pontifici sollemnia debita plausus:
Cum Venetum antiqua ducens ab origine nomen

Brixia quo pollens opibus, magnoque virorum
Consilio & virtute potens, sub praeside gaudet:
Integer & vitae, Romano insignis & ostro,
Has humiles aedes, angusti haec limina tecti
Maurocenus adit: parua illum sella recepit,
Nescio quem voluit quando vidisse docentem.
Illius hoc magis extollet se gloria facti,
Non vlla delenda die: memorabimus ipsi,
Dum vox ore sonet, dum spiritus hos regat artus:
Mox memorandum aliis, aliisque feretur ab illis.
Perque vices, vocesq. hominum, dum Roma manebit
Romanusque pater pacatum proteget orbem,
Maurocenus erit, nec erit quin nomina iactet:
Atque omnis factum admirans venerabitur aetas.

FINIS. LIBRI. PRIMI

FRANCISCI· BENCII
E. SOCIETATE. IESV
CARMINVM
LIBER. SECVNDVS

Ad Gregorium XIII. Pont. Max. in translatione Sancti Gregorij Nazianzeni.

ODE. I

VID ROMA feruet Martia? quid vomit
Effusa Campus Martius agmina
Ad Vaticani sumptuosa
Templa, pio renouata cultu?
Quid strata multae flos variat rosae?
Quid ture fumant Attalicis domus
Velatae & aulaeis, & ostro
Mane diem referente purum?
Flammarum inundans ordine cur via
Longo relucet? carmine cur fremit
Seu voce laetantes acuta
Siue graui modulante cantus?

Ardente

Ardente circum ſulphure cur tonat
Excelſa moles, quam Tiberis rigat,
Crebroque diſſultat fragore,
Et rutilos iaculatur ignes?
Quis purpurarum conſpicuus nitor?
Quae pompa late ſplendida? quid rigens
Includit aurum? quos triumphos
Ducit agens niueus ſacerdos?
Ergo beatis mentibus additi,
Quo tollit altum Graecia verticem,
Impoſta ſublimi feretro
Gregorij veneramur oſſa?
O ſancte cuſtos, o pater vrbium,
Morum o magiſter mitis, & vnice
Aſſertor almae veritatis,
O domitor ſcelerum, atque fraudis
Inuicte vindex: horruit impius
Te Iulianus transfuga, qui tuum
Expauit enſem, qui peruri
Igne notae doluit probroſae.
Senſere, claro dum eloquio tonas,
Quid lingua poſſet, quid calamo manus
Tendente longe, perduelles,
Dum validos meditaris ictus.
At ſi remittas munera grandia,
Opusque ſumas carminis & lyrae
Manſuetioris, ſi labores
Cecropia recrees Camoena.
Diuina quis te ſanctius aureo
Plectro ſonantem, flebilibus modis

Vincat querentem: saeua Ditis,
Saeua hominum mala, saeua carnis?
Vir magne: quando maxima pars tui
Caelo recepta est, vrbs tenet alteram,
Temploque consortem Latini
Gregorij, pater ipse fecit
Romanus, omen nomen & inclytum
Tuum secutus: respice ab aethere,
Quae dona, quos aris honores
Roma tuis meritis reponat
Auctore tanto: quo nihil aureus
Maiusve Titan, aut melius videt
Caelo coloratos ad vsque
Seras, ab Hesperijs remotis.
Quem nec reclinat solicitum labor
Poscens quietem, sed neque publicae
Saecli fatiscentis ruinae,
Nec vigiles domuere curae.
Ha mole rerum consulit omnibus.
Germana pubes testis, & Anglica,
Et Graeca Romae, quo fidesque
Et patriae reparentur artes.
Custode magno Gregorio neque
Morsus latentum grex timet anguium,
Saeuos nec assultus leonum,
Nec quot habet fera monstra Auernus.
Salue o potentum maxime principum,
Longumque regna, perge age Graeciam,
Omnemque terram, pastor vnus,
Vna fides, regat, vna Roma.

IN. EADEM

ODE. II

MAGNE SEV gemmas Orientis auges,
Magne seu fulges iubar Occidenti,
Magne pascendo grege magno, & idem
Magne docendo.
Qui tuas ausit numerare laudes,
Hadriae insanos numerare fluctus,
Ille & immensam spatijs Libyssam
Ausit arenam.
Quis piam mentem referat? quis oris
Spiritum Graias animantis vrbes,
Vnde tot viuunt monumenta sacris
Condita chartis?
Dicat haec caelo pia gens recepta,
Dicat infandi rabies tyranni,
Cum tremens monstrum furiale diris
Truditur vmbris.
Ille damnatur scelerum sub Orco,
Tu Deo partos agitas triumphos
Laetus, & dulci frueris beatae
Munere lucis.
Haec tibi sedes animae: sepulcro
Roma honorato cineresque & ossa
Seruat, & miro decorata cultu
Templa frequentat.
Templa, quae magni tibi rector orbis

Et tuum nomen referens ſacrauit
Saeculis ſeris veneranda, & arti
Neſcia priſcae.
Martium te iam tenuiſſe campum
Eſt ſatis. poſthac iuga Vaticani,
Quo nihil maius propiusve caelo,
Sancta tenebunt.

AD. CHRISTVM pro Flandria.

ODE. III.

QVOVSQVE tandem CHRISTE pater tuum
Tam dira peſtis, tam fera vaſtitas
Terrebit orbem corruentis
FLANDRIAE in exitiale fatum?
Deſunt beatis vrbibus incolae,
Atque officinis ingenia & manus:
Et claſſe portus, & colonis
Diuitibus viduantur agri.
Iam non ariſtas flaua gerit Ceres,
Extenta non grex vbera lacteus,
Pictosque flores non Ibera
Lana rubro ſaturata fuco.
Terra inſepultis corporibus gemit

Oppreſſa,

Oppressa, abacta prole furentium
Matres equorum, nec relicta
Spe Sobolis procul interemptae.
Inter minaces & litui & tubae,
Et militantum tot strepitus, silent
Artes decorae, nec videntur,
Cuncta fero rapiente Marte.
Mars pestilenti saeuior Africo,
Flamma impotenti Mars violentior,
Bacchata longe quae domorum
Celsa leues ferat in fauillas.
O rector orbis maxime, qui bonis
Mutare gaudes tristia, desine
Saeuire, deiectisque parce,
Et pietas tua flectat iram.

AD. FLANDRIAM

ODE. IV.

IN te quis, o, te FLANDRIA agit furor?
Quae culpa poenas exigit vltimas,
An ne id laboras, vt fidemque
Immemor, imperiumque frangas?
Hac mole nondum pressa vides mali
Quam sit timendum, non violabilem
Spretam esse legem, non repressos
Ancipites populi tumultus?
Quae te ira, quis te contudit impetus

Caeli minantis? quis Notus insolens
Deiecit, in turpemque luctum
Quae rabies, miseranda, vertit?
Quisnam tuorum funera ciuium,
Quis rapta ab ipsis pignora matribus,
Et strata inundantum viarum
Quis calido referat cruore?
Compesce mentem. seditionibus
Insanientum nullus erit modus?
O nobilis virtute; fama,
FLANDRIA, nobilior ruinis,

AD. CHRISTVM. IN. DIE Sanctorum Innocentium.

ODE. V

VIRGINIS magnae puer, o benigne
Christe, paruorum pater Innocentum,
Sume, quae recti studiosa reddit
Vota iuuentus.
Nil habet maius, licet illa paruum
Offerat munus tibi; ne recusa,
Quod potest, casto modo nil reseruans
Pectore donet.
Iam vale mater scelerum voluptas,
Mentis & feruor male sanae habendi:
Serua libertas vale, & imperandi
Caeca

Caeca libido.

Duc iugo suaui Deus impeditos,
Et leui laetos onera catena,
Aureis vrge manicis, decora
Compede vinci.
Quisque sublata cruce, te sequendo,
Certat extentos celerare gressus,
Sed gigas longo spatio relinquis
Pone sequentes.
Admones cursum tamen vt capessant,
Et vel obseruent oculis euntem,
Et per impressas pedibus notas ve-
stigia figant.
Grex tenellorum subit Innocentum
Proximus longe, niueis amictus
Quas ab aeterni saturat cruore
Vestibus agni.
Martyrum o flores nimium beati,
Queis Deum primis genitum professis
Pro fide, vix dum datur institutam
Ponere vitam.
Quis furor, quaenam truculenta Erinnys
Tantum in insontes inimicat arma,
Asperat tantum gladios cruenta
Cote nocentum?
In sinu natos laniare matrum
Nescios fari, quis iniquus ardor
Cogit, vt lactis fluuij redundent
Sanguine misto?
Heu dolor, raptos manibus parentum

Caede mactari: dare blandientem
Dexteram ferro: modo tot petatur
Millibus vnus.
Ille sed morti rapitur recenti:
Surge, nam dixit Gabriel, marite,
Surge, in Aegyptum, puerum, parentem
Transfer & ipsam.

ODE. VI

O CVRAS volucres: o nimium breues
Conatus hominum: debita perfidis
O ludibria ventis:
O votum varium ac leue.
Quo se consilium proripuit vetus?
Quo desiderium nobile? quo mea
Mens dilapsa recessit,
Quae me reddiderat mihi?
Heu cur circumagor? quo trahor insolens?
Quis me suppositum, quis pedibus premit?
Heu quis verbere torquet,
Heu, me quis mihi surpuit?
Iam iam nolo alios. CHRISTE pater, tuus
Sum, sum CHRISTE tuus: me tibi vindica,
Me tam saepe fugacem
Iniecta domina manu.
Et ne diffugiens rursus agar retro,
Ternas mi manicas iniice: nec satis.
Ternas necte catenas:
Ternas insere compedes.

AD. PHILIPPVM Hiſpaniarum Regem.

ODE. VII

GENTIS humanae columen Philippe,
Maior o magno patre, tot potentum
O erunt quotquot fueruntve ſuntve
Maxime regum.
Si quies tanta tibi mole rerum,
Sume Praeneſtis generatus vrbe
Quos tibi dulces modulatus offert
Cernuus hymnos.
Talis in caeli domibus beatis
Cantus aeternum dominantis aulae,
Cum pio reddunt Superum parenti
Carmine laudes.
Sic diu laetum modereris orbem,
Pace compoſta duce te: tuumque
Nomen aeternet veniens per aeuum
Fama ſuperſtes.

DE. EODEM

ODE. VIII

AETERNE regum rector, & arbiter
Mortalis aeui, quem, ſimul annuis,
Repente decliuis veretur
Terra, polus, Stygiusque carcer.
Tu qui Philippo, cui melior ſubeſt
Maiorque terrae pars habitabilis,

Mentem potestati, fidemque
Imperio geminam dedisti.
Hoc quando ab vno magna hominum salus
Pendet, precantum vocibus annue:
Da profuturae longa vitae
Tempora, da validam senectam:
Viuat Philippus maximus optimus,
Serusque tangat limina caelitum,
Cum regna terrarum subacta
Viderit, & geniti nepotes:

AD. GREGORIVM de obstetricibus Aegyptijs.

ODE. IX

PHARAO tyrannus gentis Hebraeae patres
Graui fatigabat iugo:
Quaerensque semen stirpis omne extinguere,
Praecepit obstetricibus;
Vt si qua proles nasceretur mascula,
Guttur repente frangerent.
Iussa horruerunt obstetrices impia,
Pijs fauentes legibus:
A caede sese continent infantium;
Parcunt & innocentibus:
Aspexit haec communis e caelo pater,
Qui cuncta solus aspicit,

Domosque

Domosque firmas struxit obstetricibus,
Remunerator optimus.
Licet ne sancte comparare Pontifex
Caelestibus mortalia?
Licet. parata namque sunt sese dare
Mortalibus caelestia.
Tenebricosi rector orbis inuidus,
Qui fraude terras occupat:
Et Christiana siqua se tollunt sata,
Vtut potest, interficit:
Mandauit ante disciplinis exteris,
Iisdemque liberalibus:
More obstetricum, quae leuant puerperas,
Recensque partus editos:
Vt robur omne, & spem virilis sanguinis
Necent cruentis vnguibus:
Meliorque sexus totus vt semel ruat,
Imbelle non curat genus.
Hinc illa erat iactura lacrimabilis,
Actumque vulnus altius.
Cohors bonarum sed fidelis artium
Deum verentum laedere
Maribus pepercit: vt senectutem patrum
Aetate firmata iuuent.
His GREGORI, qui solus in terris vicem
Deique munus obtines,
Facis benigne: & qua nitet Sol aureus,
Amas, fouesque litteras.
Sed hac in vrbe, Christianis gentibus
Quae sancta praepandit facem,

Fautor bonarum liberalis artium,
Attollis ad caelum domos.
Eritque tempus, turba cum clientium
Vt gens Iudae praepotens
Spolijs onusta Aegyptijs, gaza grauis
Cum virga reclusit freta:
Miretur aequor subditum sicco pedi,
Hostemque mersum rideat.

IN DIOCLETIANVM Imperatorem, qui se Iouium appellari, & vt Deum salutari voluit.

ODE. X

Qua breuiter narratur beata mors sanctorum Abundij & Abundantij.

INSANE vastis inferorum faucibus
Flammis vorande vltricibus,
Deuota praeda Tartaro: quid te Deum
Frustra vocari praecipis?
Cur vestis auro fulget, ardet ignibus,
Gemmaque suras induis?
An caede facta, quam parasti carnifex,
Neglecta sordet purpura?

Quid

Quid istud alti nobile, vt putas, Iouis
Cognomen vsurpas tibi?
Hominis ne sortem, & patris obscurum genus,
Et patriam obliuisceris?
Indignum an ista te coëgit dignitas
Iactare in altum cornua?
Tantamque morum fecit insolentiam
Honoris insolentia?
An celsa, qua superbe subnixus sedes,
Sedes parit fastidium?
Tu te beatum praedicas. nescis miser
Quam certa tempestas ruat.
Quanta flagres infamia: cunctos simul
Contemnis, & contemneris:
Puteum putem te vane, despiceris magis
Quanto videris altior.
Iniusta numquam iussa iussi fecerint
Abundus & Abundantius:
Ille vt sacerdos optimi magnus Dei,
Hic vt minister sedulus.
Et hic & ille Christianorum gregem
Quacumque possunt adiuuant:
Et ante mutas quam colant imagines
Dementium ludibria,
Adulterumque, & patris osorem Iouem,
Stuproque conceptum Herculem,
Immota cernes flumina, & montes gradu
Perambulare concito.
Vrit, proterue, quam vides, CHRISTI Dei
Liberrima attestatio.

Vngues cruentus exere, exerce ferox
Est quicquid in te virium.
Minare vincla, carcerem, ferrum, famem,
Et noxialem stipitem.
Effla venenum, pestis, hauri sanguinem,
Incende Auernales faces
Nam Christiana non potest vinci fides
Inter pericla fortior.
Altumque pectus martyrum gaudens nece, &
Modesta contumacia.
Pudet ne vinci? & fessus duelli iubes
Vtrique deuotum caput?
Feliciter dixistis illustrissimi,
Christique fortes martyres.
Nempe immolandi, victimae gratae Deo,
Ab vrbe ducuntur procul:
Superasque ad auras, lumen & caeli, valent
Reuocare functa corpora:
Vitamque dirae mortis exortem dare:
Et mors dolore rumpitur.
En Martiani filius ab ipsis redit
Exuscitatus inferis,
Patri & salutem reddit aeternam: simul
Lympha salubri prolui
Se postulat cum filio: tantus Dei
Flammabat ignis pectora:
Quem nec (nefanda pro manus satellitis)
Profusus extinxit cruor.
Ergo sacerdos cum ministro plectitur,
Et Martiano, & filio.

Animae

Animae solutae corporis contagio
Ad astra consortes volant.
His Christus inter concinentes caelites
Dat praemium victoriae:
Aurum coronat capita promicantia;
Gemmata torques pectora:
Impie tyranne fallere. illorum putas
Cum corpore extinctum decus.
Fluxisse nondum vulnere ex illo vides
Plus gloriae, quam sanguinis?
Neu morte captos cogita, vitae quibus
Magis beatae exordium
Dat dextra, quam dedisse credis exitum:
Nam quisquis, o superum parens,
Mortis petitor interit martyr tuus;
Non interit, sed nascitur:
Nec Christiano pompa ritu funebris;
Sed nec sepulcrum defuit:
Mulier virilis roboris, Romae decus;
Pietatis exemplum graue,
Theodora vtrumque praestat, a Deo data
Huic muneri diuinitus:
Vrbique prudens tanta seruat pignora
Ariniano in praedio:
Eritque tempus; Roma cum reddet suis;
Quae nunc negasti munera:
Longaque rerum serie, & annorum vice
Mille & trecentum circiter;
Vetustiore ab valle Tarpeij iugi
Ad pulchriorem transferet

Sic Pontifex GREGORIVS (hunc orbi dabit
Bononiensis ciuitas)
Aedes IESV, regio sumptu struet
Quas inclytus Farnesius
Ornans, iubebit: caelitum accedet fauor,
Hominumque vera gaudia.
At tu bibis qui sanguinem, & bullis scelus,
Titulosque anhelas numinum,
Excussus vrbe publici expers muneris,
Vitae perosus taedia,
Aestu doloris mox reluctantem expues
Alimenta flammae spiritum.

AD. MARTYRES

ODE. XI.

INVICTA proles caelicolum patris,
Qui morte vitam perpetuam breui
Mutastis, & terra relicta
Aetherias penetrastis oras.
Vestros honores inuiolabiles
Et clara iustis tollere laudibus
Stat facta cordi, facta nullis
Fortia temporibus tacenda.
Angusta quamuis ora cupidini
Tanto repugnant, nec pietas parem
Sortita virtutem Camoenae
Magna timet tenuare paruis.

Vires

Vires volentem deficiunt. tamen
Vincat voluntas. scilicet audeat
Aequare mortalis piorum
Carmine quos celebrat triumphos.
Sed vestra nullis in tenebris latet
Ignota virtus, viuit adhuc fides
Mutis sepulchris, aridoque
Fama viget cineri superstes.
Telluris omnes omniferae sinus
Ingressa facti gloria personat
Aeternum: inextinctum refuso
Oceano iubar enitescit.
Vos cum procellae sanguinis ingruunt,
Caecaeque nubes vulneribus tonant,
Et fulmina exaudita caedis
Diluuiem minitantur acrem:
Vos cum tyrannorum ira per incitos
Exundat enses fluminis in modum,
Totusque coniuratus orbis
CHRISTE tuae incubuit cohorti:
Sanctum obtulistis pestiferae caput
Laeti ruinae: mortis atrocia
Temni dolentis tela ridet
Pectus amans melioris aeui,
Calensque CHRISTO. scimus vt impius
Obiecta leto corpora libero
Satur cruoris, strage fessus
Vidit, & obstupuit satelles.
Parantur ignes, & gladij, & ferae:
Martyr secatur, manditur, vritur:

Sed

Sed nec cremari incensa posset,
Mortua nec pietas perire.
Namque illa, ventos ceu pelago silex
Stat contumaces frangere pertinax;
Circumque ramis pullulantes
Spargit opes viduata quercus,
Tot namque poenis iuuit inemori,
Et hoste in vno vincere tot mala,
Saeuasque per flammas, & enses,
Pandere iter potuisse Olympo.
Hic horridarum finis & arbiter
Victoriarum Christus amor suis
Lauro coronatis virenti
Laetitiam sine fine praebet.
Huc & cruenta fortis Abundus &
Fidus minister perueniunt via,
Quorum senescentes beata
Roma cupit renouare honores.

IN. FVNERE. FRIDERICI Karoli Gulielmi F. Cliuiae Ducis Tumulus.

ODE. XII

MORARE. quisquis. praeteris. &. pellege
Quae. litteris. inscriptus. hic. te. volt. lapis
Quomque. hauseris. oculis. acerbum. nuntium
Tum. si. tenebis. lacrumas. vere. es. lapis
Heic. magna. lux. &. singularis. gloria
Deliciae. amorque. nobilis. Germaniae
Locata. sunt. vno. petita. fulmine
Heic. Fridericus. Karolus. Dux. Cliuiae
In. quem. vicissim. contulerunt. munera
Superi. hominesque. liberali. dextera
Raptus. iuuentae. flore. primaeuo. iacet
Iacetque. secum. magna. virtutum. cohors
Et. si. quid. vsquam. gentium. rarum. fuit
Heic. deposiuit. maestus. aeternum. pater
Longumque. maerens. condidit. Germania
Exsanguia. ossa. spiritus. caelum. tenet
Id. te. ego. volebam. tu. bene. precare, atque. abei

Kaue. Karole. Salue. Karole. Karole. Vale

AD. GVLIELMVM. CAROLI patrem, qui obligatam linguam habere dicebatur.

ODE. XIII

Tandem rumpe pater rumpe silentium;
Et nato miseras exequias age,
Deduc pectore ab alto
Questus heu miserabiles.
Antehac vocis erat deuius exitus,
Nec linguam licuit soluere liberam;
Sed suspiria crebra
Iam voci inuenient viam.
Si linguae potuit frangere vincula
Nato olim pietas, atque metus patris,
Spiramenta relaxet
Nunc patri ob genitum dolor.
Quamuis ille tibi non modo flebilis,
Multis flebilior filius occidit,
Quorum pectora tangit
Simplex relligio & fides,
Hic iustus populos luctus habet pios,
Hoc desiderium curaque non leuis,
Ictu quod cadit vno
Germanum & studium & decus.

AD. IOANNEM. MORONVM Cardinalem.

ODE. XIV

MORONE summo proxime principi
Qui vnus supremo proximus est Deo,
Longeque princeps o Senatus,
Grande decus, columenque Romae.
Quo me timentem splendor agit tuus?
Quo nota virtus, quo rapit arduum?
Cur tollor audax ad propinqui
Lumina suspicienda Solis?
Dicam ne per te magna negotia
Transacta regum, compositos statu
Tot ciuitatum dissidentum,
Tamque graues positos tumultus?
Dicam ne finem concilio sacro,
Quo Christianum nomen in exteras
Profertur oras, quo superbum
Astra ferit superum Tarentum?
Nam lustra quod non bis duo, & amplius,
Ingente nisu Pontificum trium
Fecere, paucis dat diebus
Linguaque & ingenium Moroni.
Sic legum habenas, praua licentia
Lasciuientum turpiter hostium, &
Peccare probrose docentum,
Imperiumque pati coacta.

Tu pacis almae tutor & arbiter,
Mens consulentis prouida curiae,
Maturus annorum, & secundis
Temporibus dubijsque rectus.
Vindex auari castè cupidinis,
Custos piarum sedulus aedium,
Vtroque & orborum parente
Quos & opes & aui relinquunt.
Quis te ordinanda re bene publica
Priscaque norma quis sapientior?
Virtute quis rebusque gestis
Tergeminae propior tiarae?
Sed conscius me plura pudor vetat,
Paruaeque tantum Musa potens rei.
At vos, quibus vena est benigna,
Magna modis celebrate magnis.

DE. ROMAE. NOVAE victoria.

ODE. XV

ET QVIBVS nos te numeris canemus,
O beatorum generosa regum
Mater: o summi, NOVA ROMA, sedes
Inclyta patris.
ROMA inextinctae Pietatis aedes:
ROMA sincerae Fidei magistra:

Et nouum genti decus, & ſalutis
O . . . Nobile pignus.
Martyrum o felix patria: o beate
Martyrum ſemper cinis, & ſepulcrum:
Martyrum palmis, meritisque diues
Ara triumphis.
Nomen o ſanctum NOVA ROMA: princeps
Vrbium, & Mundi caput: o colenda
Omnium votis, hilarique ſemper
Voce canenda.
O NOVA, o victrix veteris. Triumphe.
Vincis, en vincis NOVA. Io triumphe.
In NOVAE laudes noua Chriſtiani
Flectite verba.
Diſce iam vinci VETVS, & recenti
Cede. Tu victrix, refer vnde vincis
Gratias CHRISTO: fuit ille tanti
Auctor honoris.
Ille te ſaxo ſtabilem locauit,
Et cöli immotam dedit: ille terris
Eſſe te lumen voluit, ſuoque
Limen Olympo.
Ille ad hanc grata vice te regendam
Legit, o cuſtos hominum, paterque
GREGORI, & longum viridis ſenectae
Prorogat aeuum.
Nos diu vt praeſis bone rector vrbi:
Nos diu vt praeſis bone paſtor orbi:
Menteque & laetos referente cantus
Voce precamur.

EX. ARISTOTELIS. HYMNO De Virtute.

ODE. XVI

VIRTVS quietis neſcia languidae,
Decora virgo, ſemper amabilis,
O dulce ſolamen laborum,
Atque operum generoſa merces.
Te propter vnam pulchra petentibus
Dura expetuntur, dum fera pectore
Indefatigato frequenter
Proelia ſuſtinuiſſe gaudent.
Te namque felix gloria tempore
Delenda nullo conſequitur magis
Auro refulgens, cui parentum
Cedat amor, facilisque ſomnus.

COLLEGIVM. ROMANVM Anagrammatiſmus

ANGELO. MIRVM. LOCVM

ODE. XVII

Ad Sodales.

AMICE ſi te cura Romani coquit,
In quo manes, Collegij:

Tecumque

Tecumque quaeris illius quid nominis
Traiecta reddat littera:
Vide quid expiſcatus ipſe vno impetu
Breuique puncto temporis.
Probas? habebo gratiam, & amorem tuum
Agnoſſe dicam libere.
Si rectius quid inuenis (& plurima
Hoc rectiora inueneris)
Per vincla te communia, imperti, rogo
Tuo fruamur munere.
Hoc dum paras ROMANVM habe COLLEGIVM
Vel ANGELO MIRVM LOCVM.

IGNATIVS. DE. LOIOLA
Anagrammatiſmus

O. IGNIS. ILLATVS. A. DEO

ODE. XVIII

CVM DEVS e nihilo mundũ diſcluſit, & orbẽ
Terrae polumque condidit,
Inſeruitque homines terris, & ſidera caelo:
Vt parte ab omni nobile
Daedala quod magni tornarat dextra parentis
Opusque perfectum foret:
Humanis animis caeleſtia ſemina flammae
Citosque motus indidit:

Ne sacra degeneri torperent corda veterno
  Adstricta, vel pigro gelu:
Sed magis ad Superos facili se tramite ferret,
  Totoque mentis impetu.
Vidit & inuidit caelo taeterrimus hostis
  Exactus in caecos specus:
Et grauis aggestu terrae consopijt ignem,
  Ac mole clausit saxea.
Hinc anima haerebat terris lutulenta velut sus
  Et serua & hospes corporis:
Atque oppressa graui sub pondere mersa iacebat
  Tenebricoso in carcere.
Non tulit hanc speciem rerum mitissimus auctor
  Operisque seruator sui.
Et simul in terras aeternos rettulit ignes
  Delapsus alto ab aethere:
Vt flammam imbiberent mentes, castasque medullas
  Diuinus intraret calor.
Hinc onere excusso & tenebris mortalis origo
  Recreata sustulit caput:
Coepit & aetherias arces sperare, suamque
  Hereditatem cernere.
Sed tamen in peius potuerunt lapsa referri
  Iniquiora tempora:
Atque iterum desaeuit hiems, crassumque rigorem
  Penetrale frigus intulit.
Has etiam, vt voluit rebus succurrere fessis,
  Miseratus aerumnas Deus:
Ne misera horrendam patiantur saecula noctem,
  Et foedus obcaecet nigror:

Insignem

Insignem virtute virum & praestantibus ausis
E bellicosa Iberia
Extulit. hic dudum sopitos suscitat ignes,
Et nomen euentu probat.
Namque putem instinctu Superum monitúq. parētes
Nomen dedisse IGNATIO:
Vt prius aestifera conceptum mente vaporem
Lumenque terris diuidat.
Magnaque de tenui veniant incendia flamma,
Ac multa inardescant face,
Eq. mari Hesperio rubicundi Solis ad ortum
Lucemque & ignem differant.
O magnum decus hoc aeui. Tu IGNATIVS ille es
ILLATVS. IGNIS. A. DEO

AD. PETRVM. MAGNVM auctorem libri de consilio.

ODE. XIX

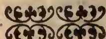
VICTVS es tandem precibus potentum,
Abdita vt longum veniant in auras,
Magne, quae scribis nimium vetustae
Aemula laudis.
Arte seu mira dociles monendo
Instruis mentes, acuisve linguas,
Seu pedem, gressus vbi fixit altos
Pindarus, infers.

O nouum saecli decus : o Latina
Gloria aeternis celebranda chartis,
Quas ferant olim voluisse doctae
Mittere Athenae.
Perge iam tanto studio retentas
Res dare in vulgus. similis carenti
Est opum parcus. bona liberalis
Perficit vsus.

D E.

DE. OBELISCO Vaticano.

AD. VRBEM. ROMAM

ODE. XX

VRBS ALMA, terras cui Deus e domo
Late regendas siderea dedit,
Saxoque fundatum vetusto
Imperium sine fine cessit.
O et superbis semper honoribus
Aucta et triumphis, magna petentium
Quos duxit ardor, barbarorum
Altior vt fieres ruinis.
Iam mitte gentis nomen inutile
Iactare priscae, nec solidum decus;
Funesta vix partam per arma
Mitte leuem celebrare laudem.
Nouos honores accumulat tibi,
Nouos triumphos asserit optimus

Sixtus

Sixtus MARIAE cura matris
Virginis, atque Dei ſacerdos
In orbe ſummus. Nonne vides prior
Vt cedat illi gloria Caeſarum?
Seu ducit alto flumen arcu,
Siue vijs ſpatia ampla laxat:
Neglecta ſeu quae delituit diu
Molem extrahit molimine plurimo
In lucem apertam, haerente paſſim
Atque oculis inhiante vulgo.
Quin & virorum mentis acumine,
Et quiſquis alta praenituit fide,
Dum magna fiunt iuſſa, quantum
Relligio pietasque poſſunt.
Iubentis, inquit, pectore ab intimo:
Aeterna noſtri gloria ſaeculi
O Sixte, qui Chriſti trophaeo
Subijcis Aeneadum triumphos:
Et Chriſtianos qui deceat ſtatus,
Praeſcribis, orbem legibus inſtruis,
Doniſque recte facta tollens,
Crimina ſupplicijs coërces.
Tu Roma, facti quo maneat fides,
Nomenque nullo non memorabile
Auctoris aeuo, inciſa Quinti
Adde notis monumenta Sixti.

DE

DE. SANCTO. IACOBO Apoſtolo Hiſpaniarum patrono.

HYMNVS. I

DEFENSOR alme Hiſpaniae
Iacobe, vindex hoſtium,
Tonitrui quem filium
Dei vocauit filius.
Huc caeli ab altis aedibus
Conuerte dexter lumina,
Audique laeti debitas
Grates tibi quas ſoluimus.
Tu, caeca nox, atque impia
Nos cum teneret vanitas,
Lucem ſalutis primitus
Oris Iberis impetras.
Freti tuo nos pignore,
Largum tuo te munere
Rogamus omnes, vt tuae
Spe protegas praeſentiae.

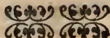
DE. EODEM

HYMNVS. II

IESV ſalus mortalium
Nobis ades dum dicimus
Laudes patrono Hiſpaniae

Tuam

Tuam canentes gloriam.
Laudandus hic est vnice,
Quod primus in certamine
Apostolis ex omnibus
Pro te profundit sanguinem.
Tui beatus pluribus
Notis amoris maximi,
Quod testis vsque interfuit
Reconditis mysterijs.
Seu vi potentis dexterae
Surgit Iairi filia,
Quando in paternis aedibus
Est excitata ab inferis.
Seu vultus vt Sol splendidus,
Et vestis vt nix candida
Thaboris alto in vertice
Signum tuae dant gloriae.
Seu monte oliuis consito
Angoris est index tui
Sudor tuo de corpore
Ceu gutta manans sanguinis.

IN. TRANSLATIONE. SS. Abundij & Abundantij, e templo SS. Cosmae & Damiani, in aedem nouam Societatis Iesu.

HYMNVS. III

PAR PVRPVRATVM martyrum,
Consors beati nominis,
Compos peremnis gaudij,
Exors piandi criminis.
Terrestre sidus aureum
Caeli nitore pulchrius,
Vrbs vnde lumen omnibus
Romana terris dissipat.
Satis vetustum fornicem
Vestris sacrastis osibus,
Templumque raro conscium
Multis teri vestigijs.
Ad vrbis hanc frequentiam
Nouique templi verticem,
Patris vocatu maximi,
Iam, si placet, concedite.
Hic plebi adeste supplici,
Et vota donis vincite,
Precum fruatur commodis
Fusas prius quam sentiat.

Gentem,

Gentem, patroni, Romulam
Apud Deum defendite,
Vestro rogantum munere
Omni bono circumfluat.

IN. TRANSLATIONE. RE- liquiarum S. Sympherusae Tiburtinae.

HYMNVS. IV

VRBS clara prisco sanguine,
Ipsaque Roma antiquior,
Et pace & armis inclyta
Ocellus orbis Itali.
Extolle pulchrum verticem,
Profunde lymphas largiter,
Laetosque pompa nobili
Effunde coetus ciuium.
Tuamque ciuem maximam,
Sponsam Getuli martyris
Septem beatam filijs
Nunc Sympherusam suscipe.
Haec post pericla plurima,
Longumque & atrum carcerem,
Ad Christianae ducitur
Professionem gloriae.
Moles repente saxea
Sacro alligatur vertici:

Christum ipsa tollens laudibus
Amne in profundo mergitur.
Statim relicto corpore
Ad astra fertur spiritus,
Hic palmae adeptus praemia
Laetis triumphat gaudijs.
Vrbs Roma sola est hactenus
Gauisa sanctis ossibus,
Orata sed nunc Tiburi
Partem remisit patriae.
Te Sympherusa, & coniugis
Felix honore & liberum,
Nunc obsecramus, vt tuae
Semper memor sis patriae.

IN EADEM

HYMNVS. V

RECTOR supreme caelitum,
Et dux sacrorum martyrum,
Huc ad preces Tiburtium
Aurem benignus admoue.
Sit fas tuorum munerum
Partem referre paruulam,
Vt mente laeta ac supplici
Grates agamus debitas.
A te datore scilicet
Vrbis situm pulcherrimum,
Caelum salubre agnoscimus,

Solumque

Solumque frugum fertile.
Magna haec: sed illa maxima,
Ad quae relictis ceteris,
Iustis repleti gaudijs,
Luce hac canenda pergimus.
Lux ecce fulsit annua,
Qua Sympherusa filijs
Septem decora vt Solibus
Auxit choros caelestium.
Hoc nempe praestat omnibus,
Nostris fuisse e ciuibus,
Quibus tuo pro nomine
Vitam dedisti vt funderent.
Accedit his sollemnijs,
Complura quod post saecula
Delata matris segmina
Romana ab vrbe visimus.
Tu nunc tuorum martyrum
Nostrum rogatu ciuium,
Fac esse nos, vt poscimus,
Partem tuorum ciuium.

IN TRANSLATIONE CORporum sanctorum Zamae & Faustiniani Bononiae Episcoporum.

HYMNVS. VI

O QVAE docendis artibus
Et disciplinis optimis
Magistra es orbis Itali
Bononiensis ciuitas,
Mater virorum fortium,
Mater sacrorum praesulum,
Qui Christianam gloriam
Terras per omnes diuidunt.
Vrbs, orbis vnde Pontifex
Ter ortus: vnde vertice
Gemmisque & auro duplicem
Caesar coronam sustulit.
Extolle circum turribus
Victricibus cinctum caput,
Trans eruditas porticus
Pulchros lacertos porrige,
Patrum tuorum corpora,
Quae pompa ducit nobilis,
Zamae beati, & supparis
Faustiniani amplectere.

Hi sunt, tibi qui primitus
Christi extulerunt lumina,
Hi sanctioris dulcia
Vitae attulerunt commoda.
Et hic, & ille, pectora
Soluit malis erroribus:
Et hic, & ille candida
Pietate mentes imbuit.
His tende palmas supplices,
Hos inuoca in preces tuas,
Horum verere pignora,
Et tolle ad astra nomina.
At vos benigni praesides
Augete vestra munera:
Vobis patronis omnia
Bona affluent Bononiae.
Zama o salutem mentium,
Et sanitatem corporum:
Pacem tuere, & diuitem
Faustiniane copiam.

IN. TRANSLATIONE. RELiquiarum sanctorum Simpliciani, Benigni, Geruntij, Sisinnij, Alexandri, Martyrij.

HYMNVS. VII

SANCTI piorum spiritus
Non parua pars caelestium,

Quorum beatis ossibus
Triumphat alma Insubria.
Huc caeli ab axe lumina
Ad membra vestra flectite,
Quae casta supplicatio
Augusta in aede collocat.
Seu vos fideli pectore
Gregi assidentes credito,
Opima fertis pascua,
Furem lupumque auertitis.
Seu caritate feruidi,
Fideque pura, ad aureas
Sedes Olympi semitam
Sparso cruore sternitis.
O qui parem Geruntio,
(Quando sacrum mens integra,
Simplexque nomen praetulit)
Es consecutus gloriam.
Tu cui datur diuinitus
Humanitate & moribus
Nomen rei praenuntium
Benci Benigne vincere.
O Martyri, qui martyrum
Es additus consortio,
Sisinni, Alexander simul,
Qui aeterna fertis praemia.
Hic iuncta quando corpora
Iunctis nitent honoribus,
Bene vt sit omni Insubriae
Precemque opemque iungite.

DE. SANCTO. DIDACO

HYMNVS. VIII

REGNATOR alme siderum,
Pater piorum pauperum,
Caelestium quos munerum
Tecum potentes efficis.
Te, dum beati Didaci
Laetos honores annuo
Ritu nouamus supplices,
Nobis adesse quaesumus.
Secutus hic vestigia
Impressa FRANCISCI pede,
Vitaeque amorem simplicis,
Caeli potitur gaudijs.
Haec inter ille iugiter
Nostros labores respicit,
Tuaque te pro ecclesia
Preces profundens inuocat.
At tu pias qui pauperum
Preces rogantum suscipis,
Iam te benignum Didaco
Mitemque nobis exhibe.

DE EODEM

HYMNVS IX.

O SACRVM caeli decus, o beate
Didace, Hispanae noue fulgor orae,
Sol ab occasu veniens, vt orbem
Lumine lustres.
O viros inter numerate, virtus
Quos tulit caelo pia, qui secuti
Signa FRANCISCI voluere sanctam
Ducere vitam.
Caelitum mores imitate semper,
Semper irrisor sapiens bonorum,
Exequi semper celeri parate
Pectore iussa.
Te licet, quo te magis in latebras
Abdis, humanam fugitasque laudem,
Hoc magis tollit Deus, & supremis
Inserit astris.
Ilicet durae tua membra morti
Sunt data, & paruo recubant sub antro,
Sed tamen nullum patiuntur atri
Funeris ictum.
Ergo & integrum sine labe corpus,
Vixit vt quondam scelere expeditum,
Ceu leuem somnum capit, & sepulcrum
Turba frequentat.
Hinc opem poscit miser, hinc leuamen

Cura quem vexat grauis, hinc salutem,
Nulla quem sanat medicina, in ipso
Limine leti.
Vos ego hic testes generosi Iberi
Inuoco, & late dominans Philippe
Non minor magno patre, ter potentum
Maxime regum.
Audit hoc Quinti pia cura Sixti
Cui replet mentem Deus, & locatum
Didacum in coetu Superum probante
Praedicat orbe.
Supplices nunc te (quia fas) precamur
Didace, oranti populo benignam
Dexteram praebe facilis, precesque
Accipe nostras.

Finis Libri secundi.

FRANCISCI. BENCII
E. SOCIETATE. IESV
CARMINVM
LIBER. TERTIVS

DE. GREGORIO. TERTIODECIMO
Pont. Maximo Romani Collegij fundatore.

ELEGIA. I

REGORIO grates agimus: secedite curae:
Gratia cum festo carmine laeta veni.
Tota nitens simplexque veni: decet esse nitentem,
Terrarum domino siqua placere cupit.
Talem te Petro memorant hac vrbe recepto,
Aeterno laudes conciniusse Deo:
Artibus vt Simon magicis delusus ab alto
Decidit, & sparso sanguine tinxit humum:
Victoremque Petrum casu testatus acerbo,
Quas meruit poenas impia lingua dedit.

Hactenus angusto tenuit se limite coetus,
Qui stetit in parua plurimus ante domo.
At nunc prolatis fundatur finibus aedes
Amplior, & tecti suspiciendus honor.
Aspice congestos lapides, & diruta tecta,
Et sola vicino continuata foro.
Aspice. iam nostris patet area sedibus illa,
Gymnasium fuerit, qua fuit ante via.
Atque vbi iucundis gaudebunt otia Musis,
Pectore anhelanti duxerat aera faber.
Hic vbi sub saeuo gemuerunt marmora ferro,
Assuescet facilis discere recta puer.
Hic vbi formandum ingenium sub voce magistra est,
Artifices lignum perpoliere manus.
Extruit hic Sophiae & Pietati templa sacerdos,
Optimus ille hominum, proximus ille Deo.
Proferat vt CHRISTI imperium, terrasq. per omnes
Iam leue ne quisquam ferre recuset onus.
Hic iuuenum sanctas exercebuntur in artes
Deuota aeternae pectora militiae.
Vnde salutaris fidei praecepta ferentes
Audiet aduerso cardine vterque polus:
Quo matutinus dimittit Lucifer ignes,
Quo vespertinus conuocat orbe faces.
Nulla fides vnquam terris nascetur in illis,
Si fidei non sint semina iacta prius:
Verba fidem pariunt, animorum haec abdita pandunt.
Nec nisi quis doceat, discat vt alter erit.
Sponte sua doceat nemo. Mittantur oportet,
Qui feriant forti pectora iussa sono:

Captiuos

Captiuos rapiant homines, desuetaque corda,
Atque iterum errantes sub iuga sacra vocent:
Accendantque animos dulci virtutis amore,
Ad superos tutam quae parat vna viam.
Sed spes destituet, pleno licet extet aceruo
Iacta seges, crebro ni renouetur ager.
Hic tibi GREGORIVS fecundos conserit agros
Omnis vt ex illis fertilis annus eat.
Hinc capiet plenis indeficientia sulcis
Semina, quae large credita reddet humus.
O vtinam longae fungatur munere lucis,
Exigat & placidos tempus in omne dies:
Laetatusque suis opibus, sanctisque repertis
Prospiciat gentes ad sua iura trahi.
Quod volumus, Deus ipse dabit. quod possumus, ecce
Conamur tenues. & voluisse sat est.
Aedibus in medijs solido spectabitur aere
Tanti maiestas conspicienda viri.
Hic incisa notis hoc reddet littera carmen:
GREGORIVS custos, GREGORIVSQ. pater.
Ipse suum pastor circumspectabit ouile,
Et quae plena ferent vbera lactis oues.

Carpit & in media nocte viator iter.
Non iuga Viminei reticentur deuia collis,
In varias quae nunc sunt patefacta vias.
Hinc sacras aedes veneratur turba Quiritum,
Nec dubiam a superis sedula poscit opem.
Quin etiam tanto reddit pro munere grates,
Terrarum quod sit credita cura tibi.
Et meminisse iuuat, quae circum obsederat oram,
Depulsam per te protinus esse famem:
Thesauris per te munitam ingentibus arcem,
Quos posthac vlli sit tetigisse nefas.
Illa quidem tam multa canunt: sed plura parantur,
Pro quibus oratur longa senecta tibi:
Seu Pontina palus Volsco siccatur in agro,
Fornice seu longo ducitur amnis aquae:
Seu potius Turcarum acies, motusque rebelles
Frangere, & in capto vis dare iura solo.
Hinc mare nauigijs vndabit, milite campus,
Et procul auspicijs castra mouenda tuis.
Rapta dein templo figentur signa vetusto,
Cui nouus accessit nunc obeliscus honos:
Aduectus quondam Pharijs obeliscus ab oris,
Cum mare contextis sensit onus ratibus.
Quoq. prius firmata loco, stetit ardua moles
Neglectae in speciem, delituitque diu:
Hic vbi falsa olim fundebant carmina vates,
Et media circus valle Neronis erat:
Hic caelum aspexit, populo cum triste tyrannus
Exitium insonti suppliciumque parat.
Quis scit, an & casto fuerit madefacta cruore,

Cum pia gens ducta est ad genus omne necis?
Forsitan & Petri vidit languentia membra
Ad terram obuerso vertice fixa cruci.
At modo, quam melius celsam videt area Petri,
Cum pateat iussis conspicienda tuis?
Quam melius sublimis apex venerabile signum
Extulit, vt flectat plebs venerata genu?
Quam melius conuersus honos, ratioque locorum,
In medio positam quam decet esse foro?
Scilicet, huc toto quisquis properabit ab orbe,
Vt pedibus possit succubuisse tuis:
Atque auctam vidisse vijs, & fontibus vrbem,
Ornatamque magis quam coluistis aui:
Omnia collaudans, verba inter singula, Sixtum
Non intermittet concelebrare patrem.
Viue diu, repetet, princeps gratissime caelo:
Ipse Deus coeptis consilijsque fauet.
At tibi cum superam Christus Deus annuet arcem,
Et benefactorum praemia digna feres:
Tunc, veluti caput excelsas obeliscus in auras
Tollit, & aeternum suspiciendus erit,
Sic tua, sancte Pater, virtutum nomina tollet
Gloria, non vllo deperitura die.

DE. SACELLO. EXQVILINO quod Hieronymus Badesius versu heroico scripsit.

ELEGIA. III

NOBILE Pontificis Sixti pia cura sacellum,
Quo veteres regum vincere tendit opes.
O praesepe, Dei cunabula, conscia partus
Virginei, & Superum concelebrata choris.
Vos ne ab Idumaeá Romanae detulit vrbi,
Longam vos Pietas fecit inire viam?
Et tandem exquilijs posuit, qua tollitur aedes
Virginis, & colitur matris in aede Deus.
Fortunata aedes, cuius formamque modumque,
Et spatia, & pulchris atria porticibus
Non hominum potuit sollertia dicere, sed vos
Quas Deus aestiuo misit ab orbe niues.
Scilicet hanc sedem virgo sibi mater in vrbe
Legerat, hic primam iusserat esse domum.
Nec mora, cum Romae violentior incubat aestus,
Et canis arentes findit hiulcus agros:
Nocte super media liquido nix plurima caelo
Labitur, & certo limite signat humum:
Designatque sacrum paries quem finiat orbem,
Et queat impositum sustinuisse tholum.
Conditur hic templum Phrygijs sublime columnis,

Atque

Atque ebore atque auro tecta superba nitent.
Hic praebet pia mater opem, praesensque rogantum
Respicit, & castos excipit aure sonos.
Confluit huc tota populus simul excitus vrbe,
Confluit huc tota fusus ab orbe procul:
Confluit huc celebrans diuortia lata viarum:
Pontificis iussu nam patuere viae.
Nec minus exciso extollit quae flumina monte,
Tramite per montem prosiluere cauo.
Quaq. lapis fuerat, trepidantes aspicit vndas,
Oraque Felici mergere gestit aqua.
Tenditur ad Mariae, cuius prope limina templi
Vertice sideream fers obelisce crucem.
Hanc simul aspexit, procul adstitit, & noua sumens
Gaudia solicitas concipit ore preces.
Quin & iam facilem genibus perrepere collem
Laetatur studio femina virque pari:
Et cupide ingressi visu mirabile templum,
Attoniti subito diriguere metu.
Relligio facit ipsa metum. Dein pronus ad aram
Quilibet aeternum procidit ante Deum.
Post paulo, quo quisque abijt, quo lumina vertit,
Perfruitur visu mens, capiturque locis.
Hic matris capit effigies, quae dicitur olim
Pontifici abscissam restituisse manum.
Hic, quia marmorea gemini requiescitis arca
Consortes, quorum constitit aere domus.
Hic, quia sanctorum cineres caelestia dona
Ossaque custodit relliquiasque virum.
Hic, quia Pontificem candenti marmore reddit,
Gloria

Gloria Picentum qui fuit ante soli:
Donum Sixte tuum media testudine templi:
O patriae, o gentis nunc decus omne tuae.
Nec tamen hic finis. Rapit hinc genitricis imago,
Cui Deus in gremio dulce resedit onus.
Illius exemplum caelo venisse supremo
Creditur, hoc Lucae docta imitata manus.
Saepe illinc meminit votis exposcere pacem
Roma timens, magni dum tumet ira Dei:
Saepe eadem offensi superatam numinis iram,
Nec fusa in cassum vota fuisse refert.
Seu foret annus inops, seu bellum, seu fera pestis
Sterneret innumeros Morte furente greges.
Salue o sancta parens, hominum fidissima custos,
Vna salus miseris, praesidiumque malis.
Cetera praeteream. Tua sed cunabula Christe,
Sit modo fas, humili voce animoque colam.
Huc feror, huc gradibus decliuibus: Hic ego supplex
Multa feram multis oscula cum lacrimis.
Hoc ne igitur teneris primum vagitibus antrum
Ingemuit, dederat quos Deus ore puer?
Hic Deus in medio glacialis frigore brumae,
Hic nasci voluit nocte silente Deus?
Vilibus hic molles pannis circumdatus artus
Pertulit hoc duro decubuisse toro?
Vos ne etiam dominum, vos muta animantia vestrum
Noscitis, ignoto dum iacet in stabulo?
En, video, huc properant stimulis communibus acti
Pastoresque ouium, caelicolumque chori.
Hi nitidas festis implent concentibus auras,

Hi trepidi ad puerum munera parua ferunt:
Rustica dona ferunt, agnam, fetumq. capellae,
Quiq. breui obriguit lacteus orbe liquor.
Aspicit hos virgo, sed custos virginis illa
Accipit, ad teneros hi subiere pedes.
Fallor? an ex ALTO micuerunt lumina MONTE,
Et tremulum pandit STELLA corusca iubar?
Nec procul apparent quos fulgens purpura reges
Indicat, & comitum magna secuta manus:
Et iam thesauros ultro sua dona recludunt,
Quas & opes gremio diuite fundit Arabs.
Hinc magnum in paruo venerati corpore numen,
Qua ventum est, aliam corripuere viam.
O ego quam vellem totas hic ducere noctes,
Quam vellem hic totos delituisse dies.
Non me somnus iners, non me dapis improba cura,
Taedia non hinc me longa mouere queant.
Iam quid agam? Subiere alij, concedere par est,
Et qui me, plures hic Deus vrget amor.
Nam velut in fluuio celer vnda superuenit vndae,
Altera subsequitur, praeterijtq. prior:
Haud aliter veniunt coetus, abeuntq. vicissim,
Occupat hic auide, deserit ille locum.
Huc pia turba venit, templum miratur, & una
In Sixti laudes ambitiosa ruit.
Visitur hic facies cultu spectabilis aedis,
Aureus hic fornix, marmoreumq. solum:
Regificum memoratur opus, quaeq. arte magistra
Picta suis viuunt corpora imaginibus.
Maxima pars vna iunctos ueneratur honores

Sixte

Sixte o Quinte tuos, o Pie Quinte tuos.
Namque Pio monumenta videt pulcherrima Quinto,
Quae tuus exciuit Sixte peremnis amor.
Adde, quod & cultis haec addita cura poëtis,
Vt meritas laudes & tua facta canant.
Sed licet ingenijs certent ac diuite vena,
Materiae quamuis nobile eeßit opus.
Cerneris hos inter vates operose sacelli
Et canis heroo carmina fulta pede.
Certe erat illud opus celebrandum carmine: sed tu
Qui tali efferres carmine dignus eras.

AD. CAMILLVM. PALAEOTVM
De Arientina eius villa.

ELEGIA. IIII

O ARIENTINAE sedes placidißima villae
Curarum domino portus amice tuo:
Seu requiem quaerat, seu caris otia Musis
A strepitu longe sepofuisse velit:
Sapina quam propter tacitis lenißima lymphis
Profluit, vt riguo gaudeat amne solum:
Hic vbi odorata laurus sese explicat vmbra,
Et virides mollis ventilat aura comas:
Ver vbi perpetuum gemmantia prata colore
Pingit, & arguto gutture cantat auis:
Cantat auis circum omne nemus, siluaeque loquuntur,
Et facilis vario flore renidet humus:

Hinc eadem in collem protento vertice surgit,
Porrigit hinc lato pectore planiciem.
Hinc tendit spatiosa manus, & plurima caeli
Accipiens grata munera seruat ope.
Hic smilax calyces, edera illic laeta corymbos
Extulit, hic cilices promicuere croci.
Et frutices ludunt variae sub imagine formae,
Incertasque ineunt herbida texta vias.
Hic baccas oleae propius gessere feraces,
Rideat vt seris fructibus annus iners.
Nec procul aspicias siluestrem pampinus vuam
Qui tegit, erranti cum petit alta gradu.
Illa viden longe Cyparissi brachia tollit
In metae faciem conspiciendus apex.
Et piceae pinusque vigent, affixaque ramis
Pondera non vmbra luxuriante ferunt.
Nec desit folijs, & pomis vtilis arbos,
Quam posito eduxit germine docta manus.
Siue ea quam proprijs nutristi Felsina in oris,
Felsina doctorum magna magistra virum.
Extera siue nouo tellus quam misit ab orbe,
Dum dominae Italiae cognitus auget opes.
Sic Arientinae natura indulsit, vt apto
Semina suscipiat restituenda sinu.
Haud facile inuenias tam laeti ruris honores,
Qui segetem tanto fenore reddat ager.
Vnde auidis non solum oculis spectacula praebet,
Scena sit vt nulli pulchrior vlla loco.
Dona etiam mensis fert exoptata secundis,
Quas potis & dulci concelebrare mero.

Dum varijs conuiuae explent sermonibus aures,
Quas tibi dicenti saepe dedisse iuuat.
Docte CAMILLE, *aeui merito pulcherrima nostri*
Gloria, quam semper postera saecla canent.
Tu sapientum artes, doctrinarumque reperta
Dulciter insigni cum Cicerone refers.
Tu mores multorum hominum, tu digeris vrbes,
Quid tulerit praesens, quidve vetusta dies.
Germanum sic saepe tuum, dum consulit orbi,
Concilio in magno purpura sacra probat.
Verba fluunt illi pleno de pectore, quales
Rupibus ex altis Sole liquante niues,
Scilicet & patres pendent GABRIELIS *ab ore,*
Et missum aetheria sede fuisse putant.
Ille docet, Gallum quae sit via certa rebellem
Vincere, ne quatiat sceptra superba manu;
Quae ratio vnanimes proceres, & sancta iuuandi
Foedera, queis cordi non violata fides.
Quid tibi, iam felix, & diues Gallia quondam,
Nunc misera, atque hosti vel miseranda tuo:
Quid tibi subsidium, quid possit ferre salutem?
Te quia tot circum proelia acerba sonant.
Quo pietas, quo vera fides, heu Gallia, cessit,
Heu, quo pro meritis cognita Roma tuis.
An ne erit, vt priscos reuocet concordia ritus,
Et sacra, quae pridem castus alebat amor?
Sic o, sic superi veteris miserescite regni,
Quod diuersa ferus traxit in arma furor.

IN FVNERE M. ANTONII Mureti iunioris.

ELEGIA. V

HOC IGITVR MVRETE minor post funera magni
Iam reliquum vt nobis tu rapereris erat:
Et tua, nondum etiam patrui post funera, siccis
Aspectaremus funera luminibus:
Funera quae ad lacrimas tigres cautesque mouerent,
Cautibus & si quid durius esse potest?
Et cui non longo tabescant lumina fletu,
Quis lacrimas gemino fundere fonte neget,
Cum iuuenem videat primaeuo in flore iuuentae,
Cui nondum molles sparserat vmbra genas,
Ad tumulum efferri, claudi squalentibus vmbris,
Cum super impositus condidit ossa lapis?
Heu heu quis tristi non scindat pectore vestem,
Heu quis luctifico non secet vngue genas?
Cui pudor intonsum fuerit gestire capillum,
Et sparsum informi puluere habere caput.
Qui mores Murete tuos sensusque viriles
Et maturum animi iudicium meminit:
Et meminit, tibi quae fluerent de pectore dicta,
Quam super aetatem prouidus ante fores.
Et cui notus eras, cui non mirabilis esses,
Quin cuperet visu colloquioque frui?
At tu virgineo contingens ora pudore
Mirus eras, quamuis pauca locutus eras.

Pauca

Pauca loquebaris, sed quae pro pluribus essent,
Et morum exprimerent ingenijque bona.
Diuitias possent vtriusque ostendere linguae,
Attica siue tuas, siue Latina tuas.
Quid quod & arguta flectebas carmina voce,
Et tua Pierius contigit ora lepos?
Quod lenibus digitis pulsabas organa, dulcem
Auribus vt facerent organa pulsa sonum?
Quod puero egregias artes, quas docta Mathesis
Traderet, intento discere ludus erat?
Nil in te puerile fuit: non otia, non te
Ludicra, non blandi detinuere ioci.
Scilicet hoc animo, tam multa nobilis arte
Occidis ante diem, qui sapis ante diem.
Sed quid ego ante diem dixi, cui debile quamuis
Inficeret nondum cana senecta caput,
Nec dum etiam tenera starent lanugine malae,
Sed neque adhuc aetas florida ver ageret:
Sed tamen & graue iudicium, pietasque senilis,
Canaque matura relligione fides,
Eximere e iuuenum numero potuere, senemque
Dicere, dein superis inseruisse choris?
Et meminisse iuuat, pietati vt deditus esses,
Sedulus vt castas exequerere preces.
Quam Maria, & Christus, quiq. illi proximus vnus
Dicitur in sancto procubuisse sinu:
Eq. sacro largos recubantem hausisse liquores
Pectore, queis veterum proluit ora virum:
Quam tuus aligerum e coetu custosque comesque
Viscera diuina tangeret usta face.

Quam solitus contemptae inopum miserescere vitae,
Quam cuperes illis ferre frequenter opem.
Quamquã animum magis obstrinxit priuata parente,
Dotis & auxilio siqua puella fuit.
Hanc cupere aiebas iusta cum dote marito
Iungere in aeterni foedera coniugij:
Seu potius deuota sacris, vinclisque soluta,
Sanctae vt seruaret iura pudicitiae,
Et matutinas iteraret carmine laudes,
Solueret & grates nocte dieque Deo.
Quin etiam sermo tibi multus in ore locorum
Essent virtutis quae monumenta piae:
Hic vbi pauperies reperiret languida portum,
Mortuave effossae subijceretur humo.
Haec animo pietas, haec menti infixa cupido,
Plurimus hic circum pectora fulsit amor.
Omnibus his certum, si firma adolesceret aetas,
Praesidium, & columen grande futurus eras.
Haec dedit euenisse Deus, cui grata voluntas
Illa, nec in longum tam pia vota tulit.
Nam tua cum saeuo languerent corpora morbo,
Iam iamque inijceret mors violenta manus:
Sponte tua Christique memor melioris & aeui
Haec voce extrema testificatus ais.
Christe pater, tu sume hanc animã, tibi reddimus illã,
Quae quondam est pretio sanguinis empta tui.
Ipsa quidem indignam sese, & peccasse fatetur
Plurima: perfundit conscius ora rubor.
Sed tu qui veniam spondes mitißime iudex,
Ne mihi, ne differ ferre rogatus opem.

Per te, per magnum castae genitricis amorem,
Perque pios coetus, & tua regna, rogo.
Ne temne hanc venientem animã, miserere precãtis,
Excipe pacato tempus in omne sinu.
Nec minus ad socios, qui conuenere vocati,
Summo in digressu talia dicta dabas.
Vos autem exanimum corpus donate sepulcro,
Ossaque apud patrui condite nostra mei.
Haec de me volui. Sed nunc disponere restat
Quae bona mi patruus iure fruenda dedit.
Iustam horum excipiant partem materque, sororque
Vtraque, & illarum filius atque nepos.
Omnia dein varias sollers describis in aedes,
Quarum esset virtus indubitata tibi.
Maxima pauperibus pars dicta orbisque puellis,
Seu cupiant hominum, seu mage vincla Dei.
Sed postrema mihi a patruo stat tradita cura
Illius immensus bibliotheca labor.
Hanc mihi discerpsisse nefas. Vnum illa sequatur
Integra, nec varias sit timuisse vices.
Sederat hoc patruo, patrui sententia perstet,
Quodque ipse imposuit sustineatur onus.
Quis ferat hoc melius, socium quam coetus Iesu,
Magna vbi tot iuuenes erudiuntur ope?
Hoc igitur, Patres, donum morientis habento,
Ne sit quae patruum deleat vlla dies.
Haec ego. Signatis vos haec mandate tabellis,
Haec mea mens, vlli quam violasse nefas.
At vos o comites, vos o mea cura valete,
Este precor memores, si licet, vsque mei.

Iussisti haec fieri: fuit haec suprema voluntas
Marce tibi, haec fieri lex veneranda iubet.
Audiet haec quisquis, mirabitur, & simul addet,
Tantum in tam tenero corpore mentis erat?
Consilij tantum, tantum & caelestis amoris?
O venerande magis, quam miserande puer.
O felix, magnoque puer dignissime caelo,
Quem terra haud meruit continuisse diu.
Hoc sperare tuos, qui te deflemus amici,
Cum vita mores morsque suprema iubent.
Mitto ea quae tecum fuerunt communia multis
Omnia Christicolum more peracta pio.
Certe intermissus tibi numquam rite precandi
Mos fuit, & Christus plurimus ore fuit.
Inclyta quin etiam Iessaei carmina vatis
Dulce erat, & laudes concinuisse Deo.
Haec ego persensi, titubantis murmura linguae
Vt volui & dubios excipere aure sonos.
Nec desunt alij: sensit studiosa iuuentus
Cui te non fuerat alter amabilior.
Difficiles miserata obitus longumque dolorem
Sederat haec circum grata corona torum.
Solatrix aderat, sed quae solatia praebet
Ipsa suum haud valuit dissimulare malum.
Tandem bis senas anima eluctata per horas
Deseruit fessi corporis hospitium.
Laetior hic subito lux leui in fronte refulsit,
Inque serenato pulchrior ore decor.
Tum vero & sese lacrimae fudere tepentes,
Nec potis est nimius promere verba dolor.

Sed

Sed postquam tonuere graui suspiria corde,
Denique fulminibus vocis aperta via est.
Lamentis & cuncta sonant, & plena querelis
Omnia. lugenti verba ministrat amor.
Felicem sed quisque tamen te nomine clamat,
Cui patuit tali morte salutis iter:
Ostensum modo quem terris caelum abstulit, aeuo
Scilicet vt dignum nobiliore frui.
Spero equidem caelo frueris Murete, pijsque
Moribus est certus quem meruere locus.
Et desiderium nobis immane relictum est.
At tibi perpetuo tempore parta quies.
Iam te quam dederit serie natura sequemur:
O isto liceat limite ferre pedes.
Interea vt memores longum seruemus amorem,
Viuat & aeternum nomen honosque tuus:
Quandoquidē gelido conclusum est marmore corpus,
Addetur breuibus littera caesa notis.
Muretus minor hic situs est. in flore iuuentae
Mors tulit, vt sensit mente animoque senem.
Hanc sedem elegit, simul vt condantur eodem
Patruus & fratris filius in tumulo.

IN. OBITVM. ALEXANDRI Farnesij Cardinalis.

ELEGIA. VI

CEDITE iam lacrimae : via iam laxata querelae est :
Vox properat tardas non bene passa moras :
Carceris angusti longum indignata recessum,
Sat memor officij, non memor ipsa modi.
Turbida vox properat : septo velut aggere torrens,
Vt sibi praeclusum per vada pandit iter,
Murmure se rauco primum increpat : impulit vna
Impetus: & tandem qua data porta ruit :
Tum strepitu ingenti conantia sistere frangit :
Fertur : & indomitas in mare portat aquas.
Magnus ALEXANDER Farnesius occidit : eheu,
Heu, moriens secum gaudia quanta tulit.
Non hominum timuit iustis obsistere votis
Mors fera, & infestas inijcere ausa manus.
Et tacita haec spectem lingua? nec verba profundat
Cum sonitu innumeris mens labefacta malis?
Hoc bene: non soli querimur. Iacet obsita luctu
Vrbs pia, praereptam quae sibi poscit opem.
Romulidum iacet omne genus. Causa vna dolendi
Omnibus : haud vnus profluit ore dolor.
Hic dolet, in rebus se quod circumspicit arctis :
Hic, quia subsidio deficiente cadit.
Hic ruit in gemitus, plenis quod nubilis annis

Filia,

Filia, sedem humilem, progeniemq. grauat.
Huic lacrimae ex oculis, quem vexat morbus. At illi,
Est quia pauperiem prodere voce pudor.
Illa viro mulier, prolesque orbata parente,
Nunc deserta sibi, visaque sola sibi.
Pro se quisque suum certat vulgare dolorem,
Fletibus & mistis omnia maesta madent.
Pars bona nobilium, Romanae quod decus vrbis
Occidit, & Latij gloria facta minor.
Hinc velut indictum communi in clade, recentis,
Iustitium, & luctus, signa dedere mali.
Ducitur insigni lugubris funere pompa,
Per fora, nigranti syrmate, perq. vias.
Te quoque purpurei iubar immortale Senatus
Terruit extincta lux radiata face.
Ordinis ille tui princeps, quem saepe solebas
Consulere, vt subito decidit interitu.
Exuit hoc nitidum visu mutata ruborem
Purpura. Maerentes non decet iste color.
Sic ferrugineos par est imitari hyacinthos,
Heu modo funestae tristia signa domus.
Funerei flores inscripti nomina regum,
Et gemitus (eheu non latuere) notas.
Vos ego, vos olim, terrestria sidera: sed nunc
Lilia in aetherijs sedibus esse putem.
An quia cognatum repetit sua pignora caelum,
Et color e summis arcibus ille venit?
An quod ALEXANDER caelo intulit? Illius aucto
Plenior est Superum, nobiliorque chorus.
Despicit hinc longe terrarum lubrica regna,

Quae

Quae meruisse magis, quam tenuisse iuuat.
Nec minus & veteres gaudet spectare clientes,
Et diuina illos promptior auctat ope.
Hinc precibus iuuat effusis, quas protegit oras,
Vtraque quas pelago diuidit Hesperia.
Huius & auxilio simul & Germania tuta es,
Et plaga frigenti qua micat Vrsa polo.
Te quoque, Belgarum domitor, noua gloria belli,
Adspiciens propius, qua valet arte, fouet.
Tu proauo & patruo laetus cognomine, tendis
Fortia Pellaei vincere facta ducis.
Ille tibi e celso plaudit sublimis Olympo,
Inq. tua aeternum suscitat arma Deum.
Non aliter tibi victori iam plauserat idem,
In terris hominum cum pater esse finit.
Illi Christicolum fuerat res publica curae,
Vnus & antiquae relligionis amor.
Haec puero pia cura fuit: dein ordine vires
Tempore perpetuas progrediente capit.
Carole tu testis fratris Iocer inclytus: ad te
Nomine quando adijt conspiciendus aui.
Disiectosque tulit secum per fulmina montes,
Argumentum ingens nominis, atque rei.
Tu testis Francisce animis inuicte, supremi
Pontificis subijt cum tua tecta nepos.
Cum similis caelestum ori, maioraque visus
Est tibi mortali condicione loqui.
Namque rudimenta haec iuuenis Farnesius: illas
Primitias, regum conciliator habet.
Haec tibi ALEXANDER primordia: talis, in vsus
Pontifi-

Pontificum, tali praeditus arte venis.
Quamquam illi per te, manifesto numine: certe
Non sine te, summum corripuere gradum.
Adiutor tu tanti operis, tu muneris auspex,
Tu bonus auxilio, consilioque bonus.
Seu Zephyrus placidũ sternat mare: seu tonet Auster
Nubilus, & feriant flamina versa ratem:
Tu veluti cautes stas imperterrita ventis,
Ipsa licet fluctus aspera tollat hyems.
Res dubiae mentem non abiecere: secundae
Inflauisse aura non potuere leui.
Tempus vtrumque vno fers pectore. Conscia tantum
Ipsa sui Virtus, & benefacta valent.
Tu regum magnorum animos curasque gerebas:
Quorum etiam, rebus vincere quaeris opes.
Dicite vos Cimini colles, fontesque, lacusque,
Siluaque ab inuito iussa virere solo.
Dic sedes vicina vrbi, domus hospita regum,
Deliciae domini diuitiaeque tui.
Hic vbi iucunda solitus considere in vmbra,
Curarum a strepitu cum requiesset herus.
Sed cur vos taceam magni de nomine IESV,
Vos Capitolinis proxima templa iugis?
Vos maiora vocem terris, aut aemula caelo?
An formam inspiciam, vel magis artis opus?
Vos modo candenti nituistis marmore, & auro:
Nam tholus auratis spirat imaginibus.
Vos, lapis externus, Phrygijs vos ara columnis,
Quaeq. diu admirans limina quisque manet:
Haec ea iam fuerat visendi causa. Sed, eheu,

Altera

Altera visendi vos modo maior erit.
Venerit huc quisquis, lucentem pronus ad aram
Rite simul Superis fuderit ore preces:
Cetera contemplans, venerabitur ante sepulcrum
Principis, & lacrimans talia dicta dabit.
Magnus ALEXANDER iacet hic Farnesius. An ne
Vmquam erit, vt similem postera saecla ferant?

AD. ODOARDVM Farnesium.

ELEGIA. VII

SAT LACRIMIS ODOARDE datum, iam questibus aures
Parce onerare hominum, parce onerare Dei.
Tristia sat patrui deflesti funera magni:
Funera, queis vestrum est exanimata domus.
Funera, quae veluti nec opinum fulminis ictum
Pallida ROMA simul sensit, & intremuit.
Et capite excussa lauru victrice, cupresso
Impediit passas dilaniata comas.
Atque vrbes & regna suo procul exciit orbe.
(Perculerat tanti nuntia fama mali)
Non aliter, si laeta licet componere maestis,
Et conferre vna tempus vtrumque iuuat.
Miserat vndenis iam lustris ante, frequentes
Dulcia per populos gaudia Christiadum.

Alter

Alter ALEXANDER sacrum vt Farnesius ostrum
Extulerat, triplici cinctus honore caput:
Tum septem gemino sonuere e vertice plausus,
A Capitolina sed tamen arce magis.
Et grates hominum dictae Superumque parenti,
Qui talem annuerat gentibus esse patrem.
Annuit ille etiam votis communibus, esset
Vt cui mens sapiens, mors quoque sera foret.
At nunc septenis plangens sub vallibus Echo
Confusos gemitu iactat ad astra sonos.
Atque vbi subiecto surgunt Capitolia templo,
Flebilis huc tota coetus ab vrbe ruit.
Alter ALEXANDER tēpli decus, & pius auctor,
Huc feretro fertur, conditur hic tumulo.
Huic vitam breuiorem omnes, mortemq. queruntur,
Ante suum veluti sit properata diem.
Debita namque illi terrarum maxima regna,
Et fuerant facili sceptra gerenda manu.
Haec sibi mortales finxerunt gaudia mentes:
Gaudia, quae volucres diripuere Noti.
Caelo aliter visum. Terrarum degener orbis,
Credo equidem, haud tali munere dignus erat.
Ille autem aetheria iamdudum dignior aula:
Quo sibi munierat per benefacta viam.
Quod paruis immensa manent si praemia caelo,
Et potis huc gelidae ducere potus aquae:
Plurima quid riuis indeficientibus addant
Flumina, in innumeras dona tributa domos?
Ergo nunc fruitur centeno fenore, & ampla,
Quae nullo exciderint tempore, regna subit.

Reddit

Reddit ALEXANDER nouus hunc Farnesius : ille
Natus fratre : parens, ille, ODOARDE, tuus.
Sed reddit, reddetque virum pietate fideque
Nobilis hic armis, nobilis ille toga.
Tu reddes ODOARDE toga. Viden' orbis vt in te :
In te omnes populi lumina fixa tenent?
Te geminis olim patruis par purpura magnis,
Forsitan atque abauo reddet honore parem.
Nam veluti generis veneranda insignia vestri,
Lilia, in aurato quae micuere solo,
Prima cadunt folijs labentibus; altera ab illis
Extant, & simili germine silua viret:
Haud secus eximios soboles FARNESIA bello
Sufficit & paci tempus in omne viros.
Scilicet vt varient alternae munera laudis,
Et paribus titulis nomina prisca ferant.
Non ego, non repetam vestrorum ex ordine auorum,
Et decora, & valida rapta trophaea manu.
Non ego longus in hoc. Tuus en fraterque paterque
Pro multis possunt millibus esse satis.
Ille quidem, illustris RANVTI nomine, eumdem,
Aemulus, ingenio consilioque refert.
Iamque manus durat bello: iam praecipit hostem:
Iam placida populos sub ditione tenet.
Interea genitor regnis dat iura subactis,
Quae premit auspicijs, magne PHILIPPE, tuis.
Fortis ALEXANDER, cuius nomenque decusque,
Perq. pia aeternus proelia partus honor,
Et proles augusta, aegram spe sustulit vrbem.
Quin etiam magnum singula pondus habent.

Magna

Magna quidem sunt haec solatia. Nec tamen esse
Debuit ingenti parua medela malo.
Ire sed & leuior tum maeror coeperit, & tum
Tristior exitio desinet esse dolor:
Cum claris deducta atauis sacra purpura, & vrbis,
Et Latij assensu moribus aequa tuis,
Patrum concilio, & magnis te iunxerit actis:
Inq., tuo rutilus fulserit ore decor.
Lumine nam placido si aspexerit exoriens Sol,
Et molli aridulum sparserit imbre nemus:
Lapsa suum explicito diffundent vertice odorem
Lilia, in assiduos semper itura satus.
Sic per te reparata domus. Sic inclyta ROMA
Affluet in plausus ambitiosa tuos.
Et dicet, venerata togam. Spes altera surgit:
Et ver post hiemem pulchra ministrat humus.

A. D. CHRISTVM

ELEGIA. VIII

CHRISTE Pater, totum meritis si amplecteris orbem,
Si vota officijs exuperare iuuat.
Huc ades, & precibus placatus leniter affla,
Acta per inuitas dum natat alnus aquas:
Flumine in aduerso, recto duc flamine, portum
Nec nisi cum tenuit, desere nauis iter.
Da mentem mihi nosse tuam, cui seruiat vni

Mens mea: cui dicam, Tu mihi sola places:
Sit tua nota mihi numquam delusa voluntas,
Et mea sint placitis aemula vota tuis.
Illi ego me socium concordi foedere iungam,
Foedere, quod numquam soluerit vlla dies.
Quod cupis, hoc cupiã: spernam quod spernis: amemq.
Quicquid amas: aliud nec potuisse velim.
Iam mihi terrarum pereat quod sustinet orbis,
Iam mihi vel regum despiciantur opes.
Dummodo sim tecum, cunctis ignobilis aeuum
Traducam, & quamuis vilis inopsque vocer.
Sic ego sim, rerum ne turba interstrepat: in te
Sed placida immotus pace quiescat amor.
Tu mihi laeta quies, tu pax optata: solutis
Spes curis, in te tuta reponit onus.
Te sine, victa malo ingenti mens fluctuat amens:
Omnia dura mihi: tristeque dissidium est.
Tu fesso laeuum capiti substerne lacertum,
Et mihi det circum dextera colla manus:
Inq. tuo amplexu velabit lumina somnus,
Vltima nec facient classica pulsa metum.

AD DEVM

ELEGIA. IX.

SVMME parens hominum, celsi regnator Olympi:
Cui, cuncta vt fierent, sat voluisse fuit.

Aspicis,

Aspicis, ille tuis offert qui vultibus ora,
Ille tui indignus numinis ore fuit.
Amissae toties memor, acceptaeque salutis,
Nec miseros audet tollere ad astra oculos.
Ille ego sum, nimium infelix. Ignosce fatenti.
Ille ego sum. Tingit conscius ora rubor.
Nam male ego vt factis, bene tu, certamus vtrinque;
Crimina ab officijs sunt mea victa tuis.
Diffugiam procul. Ah ne me tuus ignis adurat,
Neu soluar mutos protinus in cineres.
Et facerem, tua ni bonitas solatia ferret,
Quam fore perpetuam spes mihi semper ait.
Quin etiam, tibi qui placeam mens anxia curat,
Si dabitur suaui subdere colla iugo.
Hinc metuens acti, venturi nescius aeui,
Vt malefacta bonis occuluisse queam:
Virginis ante oculos felicis & ora parentis,
Cui Deus e collo dulce pependit onus:
Aligerum densa ac procerum inspectante corona,
Attonita laudes quae tibi mente canit:
Me tibi dedo iterum sollemnibus ordine votis,
Vt iuuet in me ipso iam nihil esse meum.
Quin volo contentus tenui iam viuere cultu,
Ditemque amplecti pectore pauperiem.
Et nitar, decoris custos, vt corpore casto,
Et niueus casta stet mihi mente pudor.
Nomine dura tuo nec erunt quaecumque iubebor:
(Mollia sic faciet iussa, iubentis amor.)
Sed nec opes inopes, nec vani nominis vmbram,
Atque ea quae falso gaudia vulgus amat,

Non ego, non faciam tanti, dum vita manebit,
Sanctaque diuinus vincula nectet amor.
Talibus auxiliis, ad pugnam fortis, & armis,
Queis sine, quam subito victus inermis eram,
Castra sequar, tua signa sequar victricia, IESV,
Certior ante animam, quam posuisse fidem.
Iamque sacramentum, linguaque & mente, fidele,
Iuratus dico, deuoueoque caput.
Sic mihi, sic adsit, tua quae clementia summa est,
Et cui par pietas nescit habere modum.
CHRISTI te per ego effluxit qui e corpore sanguis,
Vnde illi saeuae mortis aperta via est:
Vnde mihi quoduis patuit via lata petendi,
Quam possum enixe, suppliciterque rogo.
Accipe, candentes qui stat sacer agnus ad aras,
Vt nullus gladio, sed prece sanguis eat.
O, tibi mactatus talem si spiret odorem,
Qualem vbi purpureo vere renidet humus.
Dexter ades, timidisque faue pater optime votis:
Victima ne in cassum, verba, cruorque, cadant.
Spero equidem, vt pius es, nostris placabere donis,
Si quod velle iubes, hoc quoque posse dabis.
Euentura precor. tacita dulcedine sensus
Nescio quae tangens, vox mihi reddit, Amen.

AD. EVMDEM

ELEGIA. X

OMNIPOTENS audi genitor pia verba rogantis,
Quem referunt audi sidera pulsa sonum.
Te precor: aduerte huc numen suprema potestas:
Namque alius quis sit, quem super ipse rogem?
Ipse tibi terras cum primo accendet eous
Lumine, cum primo lumine vota feram.
Tu mihi demittes caelo placabilis imbrem,
Et facili accipies supplicis aure preces.
Ipse tuas sistam me matutinus ad aras,
Soluerit vt sensus pectore pulsa quies.
Quam tua sit sceleri furtoque auersa voluntas,
Aspiciam: iubeas si prope ferre gradum.
Este procul pestes, ingratum auertite visum,
Parcite diuinis, parcite luminibus.
Non aequis Deus ille oculis aspectat iniquos,
Neglecta violant qui pietate fidem.
Odisti, pater, iniustos, & fallere doctos,
Et blanda hostiles contegere arte dolos.
Hi sibi iam domini mentem auertere benignam,
Atque ea periuris quam sit acerba docent.
Nec se contingi patitur Deus ore nocentis,
Cuius adhuc multo sanguine dextra rubet.
At mihi tu adspira facilis: tu lumine amico,
Ingrediar cupidus cum tua templa, faue.

Atque ego te supplex sancta venerabor in aede:
Ossa pius curret per tremefacta metus.
Tu mihi duxq. comesq. bonus: tu dirige gressum:
Ne vager incertus, da bene ferre pedem.
Te monstrante viam, insidias struat inuidus hostis,
Insidias hominum nil timuisse decet.
O vanum & fallax hominum genus: ora malignae
Fraudis, & occulti pectora plena doli.
Guttur adest illis patulum, deforme sepulcrum,
Et lingua instabiles vincere certa Notos:
Tu mala, tu fallacum hominum mendacia perde,
Impia dum poena vindice facta luant.
Quae cupiere, tui quando mens excidit illis,
In celeres ventos irrita vota cadant.
Scilicet agnoscent, quam laesi numinis ardor
Saeuiat, & domini quam grauis ira tonet.
At parte ex alia, vos o quibus vna voluptas
Spesque Deus; vos o gaudia quanta manent:
Gaudia vera manent, quae nulla infecerit aetas:
Vos eritis magno maxima cura Deo.
Gloria cuique Deus. te qui miretur ametque
Semper erit: iusto nam bene semper erit.
Ille tuo, clypeo velut obtendente coronam,
Ibit praesidio, quam iuuet ire viam.

ELEGIA. XI

QVID TOT solicitum vexas mens anxia curis?
Et toties frustra vana timere iubes?

Nil mihi, nil deerit: Deus est qui pectora curis
Liberat, & laetos qui iubet ire dies,
Me Deus ipse regit, me in pascua ducit opima,
Plena vbi distendunt vbera lactis oues.
Me gelida reficit lympha, fluuioque salubri,
Hic vbi perpetuo gramine vernat humus.
Deuius errabam solis in montibus: at me
Vertit, & in tutum pastor ouile tulit.
Ille mihi praepandit iter, qua semita monstrat,
Ille vacillantes dat bene ferre pedes.
Vt cingant tenebrae, vt mortis circumuolet vmbra,
Et vetet in media fidere nocte timor.
Tunc me, nec tenebrae, nec mortis territet vmbra:
Ibo ego securus, ni comes ire neges.
Tramite de recto flectentem virga coërcet:
Lapsantem baculus firmat, & addit opem.
Quin etiam fesso conuiuia laeta parantur,
Largaque multiplici mensa referta dape.
Vt videat mala, qui nobis intendere tentat,
Vraturque mala perfidus inuidia.
Iamque mihi e nitido stillant vnguenta capillo,
Et veteri spumant pocula plena mero.
Haec tua me pietas non tempore deseret vllo,
Dum mihi mors auidas inferat atra manus:
Quae simul ac veniet, breuioris tempora lucis
Permensus, sedes ducar in aetherias.
Et procul hinc absunt luctus, curaeq. nocentes:
Nec vetat aeternum nox inimica diem.

AD CHRISTVM In die Salutationis Angelicae.

ELEGIA. XII.

PACIFERAM canimus lucem. Bone Pacis amator
Huc ades, & Pacis munera prisca refer.
Huc ades illustri matris diademate vinctus,
Non secus ac fulsit cum tibi laeta dies:
Cum sponsam thalamo socians noua foedera Pacis
Tempore non vllo dissoluenda feris.
Sic libuit placare patrem, qui iustus in iras
Arserat, indignans vota precesque virum.
Dira lues totum maculis obduxerat orbem,
Traxerat & culpa traduce poena comes.
Inq. omnes scelus effusum peruaserat omnes,
Nec quisquam patrio crimine liber erat:
Tabida non aliter corrupto ex aere pestis
Robur ab occulto tempore maius habet.
Et primum infecitq. greges, armentaq. tabo,
Mox etiam miseris gentibus incubuit.
Nil purum est sceleris, Deus inquit, vt omnia lustrē,
Stat culpam vlcisci, materiemque mali.
Haud mora, corripuit pharetram, cornuq. tetendit,
Et parat adducta mittere tela manu:
Et faceret: sed tu pacem veniamque precatus,
Efficis irarum ne memor esse velit.

Tu paci medium te offers dulcissime Iesu,
Inq. tuum recipis spicula versa caput.
Tu mortem auertis nobis, cum nube coactum
Virginea corpus sustinuisse iuuat.
Scinderet vt nubem contorto fulmine nimbus,
Dum tonat, vt magni detonet ira patris:
Hinc toto fluit irriguus de corpore sanguis,
Et tepidum multo proluit imbre solum.
Vim dicas sensisse solum, sic flore recenti
Sentibus e medijs emicuere rosae.
Vnde simul dulcesq. animis afflantur odores,
Sunt & honoratis mollia serta comis.
Sunt ea, sunt veris, sanctaeque insignia Pacis,
Ipsaque laetitiae sunt bona signa nouae.
Namque velut, cum fugit hiems, imberq. recessit,
Sol melior picto gramine vestit humum.
Sic etiam, vt sacro placuit tibi sanguine, sacra
Hostia fulmineum conciliare Deum:
Scilicet infractique arcus, versaeque sagittae,
Lapsaque parcentis sunt patris arma manu.
Nec tantum abstinuit bello: Pax aurea terras
Munifica e caeli sedibus auxit ope.
Nec clypeus gladijve sonant: concessit aratro
Ille, sed in falcem ferrea cuspis abit.
Huc ferri decessit honos. Ite horrida tela,
Ite procul trepidos sub Styga ferte metus.
Tu quoque iam felix hominum genus, aethere ab alto
Est cui cum placida reddita pace salus:
Nunc saeuas dedisce artes, fera bella quiescant,
Et graue securo corpore cesset onus.

Tu

Tu Pacem ante alios, IGNATI mystica proles,
Patris ad exemplum cur venereris, habes.
Ille quidem, iussitque tubas, atque arma valere,
Et sese Pacis misit in arbitrium.
Huc animum simul intendit: tuq. optime Iesu
Sub tua signa illum patre monente vocas.
Mons vbi Serratus prisco dat nomina templo,
Supplicibusque Dei fert pia mater opem.
Ante diem lucemq. sacram, celebrare quotannis
Terra sibi oblatae qua bona Pacis amat.
Serica permutans sacco, tum fune reuinctus,
Peruigilem noctem duxit ad vsque diem.
Nec prius abscessit, quam se tibi CHRISTE sacrarit,
Et sua sub templi fixerit arma tholo.

IN. DIE. NATALI DOMINI

ELEGIA. XIII.

EST DEVS, in terris mortales induit artus.
Aligerum e caelo candida turba veni.
Spectatum pia turba veni; mihi credite, nil est
Lumina quod possit vestra tenere magis.
Pandite nunc tandem reuoluto cardine postes;
E caelo ad terras peruia facta via est.
Nec vos poeniteat manibus per mutua nexis
Aëra per nitidum conseruisse choros.
Ipse Deus terrae iam nunc migrauit in orbem:

Non caelum est vobis deseruisse pudor.
Hoc bene, laetifico quod curritis vndique plausu,
Funditis & dulces ore sonante modos.
Gloria, Paxq. cauae referunt ad sidera valles:
Aurea pax homini: gloria summa Deo.
Peruigil haec pastor suspensa percipit aure,
Et stupet in media fulgere nocte diem.
Et metuat, nisi vestra vetent promissa: timore
Dempto, laetitiae vos bona signa datis.
Ille autem accelerat tanta ad spectacula gressum,
Est vbi cum sancta virgine matre puer.
Ipse reclinatus puer ad praesepia, vili
Membra ferens panno vix adoperta, iacet.
Nec bouis obsequium, nec dedignatur aselli:
Inter & attonitum paruus vtrumque tremit.
Hic tremit, hi patulis efflant de naribus auram
Egelidam, hac pueri frigida membra fouent.
Ipsa parens in nato inhiat pulcherrima visus,
Et longum aspiciens pascit amore oculos.
Ignem etiam admirans haurit: nam lampadis instar
Exit, & e pueri plurimus ore micat.
Nec minus haec custos miratur virginis, ille
Dignatus sacri nomine connubij.
Stat cubito ad spondam presto, barbamq. reflectens
Ipse cana ad mentum sustinet vsque manu.
Paruum oculis videt, ingentem sed mente veretur,
Inq. homine agnoscit delituisse Deum.
Aspicit haec propius pastorum rustica pubes,
Vixque tenet lacrimas, diriguitque metu.
Et tandem venerata Deum, venerata parentem,

Lanigeras media valle reuisit oues.
Bethlemio caeli regem natum esse sub antro
Praedicat, & socijs singula visa refert.
Nec mora, festinant illi, sedemq. requirunt,
Vilis vbi aetherio risit odore domus.
Dona ferunt ouium fetus, & limina sertis,
Et viridi certant fronde operire solum.
Mox puerum aspectant, qui matre in virgine totus
Haeret, & ambrosium spirat ab ore decus.
Hic viden', vt matri blandis arridet ocellis,
Vtq. daret, si non brachia vincta forent.
Hinc narrant digressi alijs. stupet inscia turba,
Perq. dies multos itque reditque viam:
Donec parua super labentem culmina tecti
Stellam cum multa luce sedere vident.
Atque nouum terris mirati surgere Solem,
Tollunt opposita lumina fulta manu.
Interea aspiciunt vndantes agmine campos,
Et circum innumera feruere gente vias.
Plurima terram operit quadrupes: collum eminet illi
Longius, & curuo tergore gestat onus.
Visi etiam, prae turba equitum, decedere montes,
Et visum in pedites protinus ire solum.
Maximus auditur fremitus pecudumq. virumque
Vrgentum celeres approperare gradus.
Hinc simul ignota cernunt in veste nitentes
Aurorae populos, Aethiopumq. manus.
Hos inter Nabathea cohors, comitesq. Sabaei,
Multus & assiduo Sole perustus Arabs.
Vt ventum specus ad patulum, cui sideris ardor

Cum

Cum face submissum visus habere caput:
Suppliciter perculsa nouus per pectora cunctis
It pauor, & terram cominus ore petunt.
Tres tamen egregij: queis, regum insignia, dextram
Sceptra manum decorant, celsa tiara caput:
Myrrhae, auri, turis, recludunt dona: futura
Illa homini, haec regi, tertia dona Deo.
Accipit haec puer arridens pulcherrimus ore,
Quasq. potest, visus fronte referre vices.
O ego si possem famulantum accedere turbae,
Donaque supposita sustinuisse manu.
Vt puerum aspicerem supplex, vt plurima plantis
Laetitia & lacrimis oscula mista darem.
Sed nequit elapsi reuocari temporis aetas,
Et semel effugit non reditura dies.
Et tamen ipsa etiam mihi nunc cunabula fingo,
Et iuuat ad teneros procubuisse pedes.
Hic inopem voueo, hic castam sine crimine vitam,
Hic & promptum animum iussa aliena pati.
Haec tibi magne puer regalibus aemula donis,
Turi, auro, myrrhae, mystica dona fero.
Parua quidem fateor, sed quae nec parua videri
Fecerit haud paruus parua ferentis amor.

DE. CHRISTI. DOMINI precatione in horto eiusque sudore sanguineo.

ELEGIA. XIV

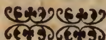
GETHSEMANI colles, olea mons consite, & o tu
Hortule cum domino facte cruente meo.
Vos ego, vos video? mihi vos renouatis acerbum
Qui timor humenti duxit in ore notam:
Ad vos suprema cum venit nocte, grauique
Pectora tristitiae corripienda dedit.
Nec quisquam est hominum, dictis lenire dolentem
Qui velit, aut vigili peruigil assideat.
Omnia dant gemitum, fletum omnia, & omnia luctũ,
Praescia mens, pallor, nox, loca sola, metus.
Omnia nec terrent tantum, quantum ira parentis:
Hanc timet, vt valida tela vibranda manu.
Ergo vbi maerentes socios, somnoq. grauatos,
Et promissam animo cernit adesse necem:
Submissis genibus, tendens ad sidera palmas,
Edidit haec maestis tristia verba modis.
O pater, o genitor, proiectum hic aspice natum,
Accipe quas humilis fertq. refertq. preces.
Hunc mihi, si fis est, oro, defende dolorem,
Et quae mors odijs saeua parata venit.
O ego, ne succos quos pridem infecit amaror,
O ne mista acri pocula felle bibam.

Iam morior curis, languentes occupat artus
Iam tremor, & vultu frigidus horror inest.
Flebilis hic iaceo. Parce o non digna ferenti.
Mens videt, & visis ingemit aegra malis.
En trahor ad vincla, & plagas, mortemq. crucemq.
Inq. haesura meo tela micant latere.
Ah ego quid merui, caelesti vt tangar ab igne
Fulminis accensi, dum tonat ira patris?
Nam neque mens vlli nostra est obnoxia facto,
Exijt & nostro nullus ab ore dolus.
Quam mihi sunt durae leges! Aliena repellam
Crimina, & immeritum culpa aliena premat?
Parce pater, si iusta peto: potes omnia: nec tu
Asper es: & natus sum tamen ipse tuus.
Si sedet hoc animo, & precibus non flectere nostris,
Non ego me vinclis supplicijsq. negem.
Et patiar quodcumque voles. Te propter obibo.
Dixit, & in lacrimas vltima verba cadunt.
Plurimus haec inter toto de corpore sudor
Liquitur, & guttae sanguinis instar eunt.
It sanguis, terramq. nouo velut influit imbre:
Nec solitus pulchro fulsit in ore color.
Quisquis vt informemq. comam, vultumq. cruentum
Aspiceret, Christi quaereret ille decus.
Talis vbi induxit crustas, & membra peredit,
Inficit horrentem pustula nigra cutem.
Horruit aspectu caelum: vos aethere in ipso
Fama est pallidulas obriguisse faces.
At tellus bibit infusum venerata cruorem,
Et speciem grates dicere auentis habet.

Fortunata mihi tellus, vbi fertur aperte
Procidere aeternum non puduisse Deum:
Et lacrimas fudisse patri, veniamque rogasse,
Albaque sanguineis ora rigasse notis.
Ora natant lacrimis, & sanguine: corpore sanguis
Emicat, & maduit sanguinis amne solum.
Imbuit hic herbas sanguis, glebamq. iacentem,
Sentibus e medijs erubuere rosae.
Erubuere rosae, vt domini testentur amorem,
Dicere sic visae: Nos ita pinxit amor.
Acer amor. Tantos ne Deum sentire dolores;
Nec quemquam alloquijs posse leuare malum?
Aspicit haec pater ex alto sublimis Olympo,
Atque ira in flentem quam sit acerba monet.
Ira sed in sontes aequa est. Nihil iste, nec egit
Nec meruit. Iam non dicere vera piget.
Ipse ego sum turpis, fateor, iustissime index:
Et mea fraus omnis, crimen & omne meum est.
Ipse ego te laesi, infelix. Mihi culpa luenda,
Insideat capiti iam precor illa meo.
Tu gnato modo parce tuo. Nam viuere dignus
Vnus, in exitium totus vt orbis eat.
Parce precor nato. quod si mutabile non est
Consilium, & prolem stat tibi velle mori:
Parua tamen dentur solatia. Promptior ibit,
Ni solamen abest, mortis in omne genus.
Audijt, an fallor? lux caelo missa repente,
Et iuuenis dominum constitit ante suum.
Constitit, & tristes abstergit pectore curas,
Celsaque sublimis sidera rursus abit.

Finis libri tertij.

FRANCISCI. BENCII
E. SOCIETATE. IESV
CARMINVM
LIBER. QVARTVS

EPIGRAMMATA
I
De Roma Vetere.

ROMA VETVS, totum manibus quae amplecteris orbem,
Seu dare vis terris, seu dare iura mari.
Vna triumphali diademate cingeris: vna
Omnia Tarpeij cernis ab arce iugi.
Te caput ad caelum tollentem suspicit Atlas,
Te sibi substitui pondere fessus auet.
Salue magna parens virtutum, magna virorum,
Qui titulos armis, qui peperere toga.
Nil tantis certet tibi laudibus: omnia vincis,
O decus, o hominum gloria, Roma Vetus.

II

DE. ROMA. NOVA

ROMA NOVA immenso lucem quae diuidis orbi,
Seu tua das terris, seu tua sacra mari.
Tota salutifera fulges cruce: tota triumphas:
Et Vaticana maxima in arce sedes.
Te dominam rerum, caeloque Ereboque potentem
Sentit, & e Stygijs horruit Orcus aquis.
Salue dia parens, salue domus alma piorum,
Morte quibus domita pandis ad astra viam.
O sola, o summo felix a principe princeps,
O quae mortales vna beare potes,

III

AD. GREGORIVM. XIII

Pont. max. qui reliquias sanctorum Abundij & Abundantij transferri iussit in aedem nouam Societatis Iesu ab Alexandro Farnesio Cardinale aedificatam.

STRVXIT Alexander regali munere templum.
Compositum niueo marmore fulget opus.

Corpus

Corpus erat, nec erat qui animaret spiritus. At tu
Verbo infers animum, quod potes, alme pater.
Sunt animarum instar sanctorum corpora templis.
Non contendam, vtri gloria maior erit.
Sed sileat quicumque tamen, res ipsa loquetur
Illa fuisse hominis dona, sed ista Dei.

IV
AD. EVMDEM
Reguli Iaponij.

SANCTE parens, quo nil melius Sol spectat ab alto
Aethere, nil maius maximus orbis habet.
Adsumus extremis disiuncti ab Iaponis oris.
Dulce fuit longam corripuisse viam.
Huc pia relligio, tua nos huc fama vocauit,
Pandit vbi e sacro vertice Roma facem;
Cuius & aspectum par sit vel morte pacisci,
Dum iuuet ante tuos procubuisse pedes.

V

AD. SIXTVM. V. PONT. MAX.

De obelisco Vaticano.

TRANSLATVM *sede ex humili quod nobile saxum*
Sancte pater statuis nobiliore loco:
Non equidem temere, & Christi sine nomine factum
Esse putem, cuius munera magna geris.
Virtutis monumenta piae sunt. aspera moles
Tollitur humana vix fabrefacta manu.
Infima quadrato pars nixa est marmore: surgit
Ordine decrescens suspiciendus apex.
Nec pila, nec radius, sed mons in vertice, & astrum,
Et super impositae sunt sacra signa crucis.
Haud aliter terras paulatim deserit imas
Relligio, & caeli sidera celsa petit.

VI

DE. EODEM

O QVI *suspensis oculis & mente tueris*
Ardua quae moles tollit in astra caput.
Hanc repete e Pharia quondam regione petitam,
Cum gemuit vasto pondere pressa ratis.
Edita multiiugis hanc machina ferramentis
Caesare sub Caio vix statuisse potest.
Immota ex illis hodierna ad tempora mansit.
Quisque, licet cupiens, grande reliquit opus,
Haec tibi Quinte olim seruata est gloria Sixte.
Translata auspicijs constitit illa tuis.
Tu saeuis tandem imperijs seruire coactam
Iusta lege aufers, restituisque Deo.

VII

AD. FRANCISCVM. BENCIVM parentem meum, & praeceptorem optimum, cum ad eum misi variorum poëtarum carmina de Sixto V.

ET PATER, & doctor, tibi debita munera sume.
Filius haec mitto discipulusque tuus.
Carmina praestantum sunt hic illustria vatum,
Cura quibus Sixti dicere facta fuit.
Pellege, & haec olim si quid numeraueris inter
Quod factum a nobis forte placere queat:
Gaude animo, fructumq. tui ne temne laboris,
Cuius & hoc, paruum quamlibet, extat opus.
Agricolae sic saepe suo quam conserit arbos,
Qualiacumque tulit, dulcia poma tulit.

VIII

AD. SIXTVM. V. PONT. MAX. Quo die inuisit aedem S. Hieronymi Illyricorum.

IPSE tuum dum visis opus ter maxime pastor,
Haec supera visus dicere ab arce Deus.
Caelitibus pia templa locas: vt plurima possis,
Quae numquam intereant, ponere, viue diu.

IX

EPITAPHIVM. HELENAE. quae in ipso partu mortua est.

HIC HELENE iacet, in partu quae concidit ipso,
Non secus ac pomis arbor onusta suis.
Concidit, & casu fetum concussit eodem.
Ille patrem moriens perculit, illa virum.
Vir miser, & pater infelix. vixisset vterque:
Aut saltem haec, soboli quae foret apta nouae.
Mortua tu quamquam non es dulcißima coniux
O mea, cui caeli ianua celsa patet.
Quod si aeterna tibi nostro quaerenda dolore
Gaudia erant, tanti nos doluisse fuit.

X

EPITAPHIVM. BERNARdini Roscij.

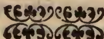
HIC ILLE Bernardinus extinctus iacet
Cognomine & re Roscius. quando fuit
Vtraque lingua, & carminis cultu potens
Pollensque praeter ceteros. fuit, fuit,
Eheu, fuit, non est. nisi esse dixeris
Quem mortuum viua omnis aetas efferet.
Requiem precare lector, & felix abi.

XI
IN TVMVLO cuiusdam.

INTER mortales vixi moriturus, at inter
Caelestes aeuo nunc meliore fruor.
Cuncta istic celeri labi pede concita vidi,
Hic fixo intueor firma manere gradu.

XII
AD. ANDREAM. BENCIVM germanum fratrem ex eadem Societate Iesu vita functum.

CVM TIBI vita foret, frater carissime, tecum
Optabam longas, & sine nocte, dies.
Vt mihi te nihil eriperet, non somnus, & esset
Terminus vt nullus dulcibus alloquijs.
Nunc contra incipiunt tacitae dulcescere noctes,
Quae mihi te reddunt luminibusq. meis.
Noui equidem. Mors te rapuit germana Soporis,
Et mihi germanus fert miseratus opem.

XIII

IN. FVNERE. IACOBI. SABELLI Cardinalis.

OBIIT. IACOBVS. SABELVS. CARDINALIS

Anagrammatismus

IDEO. VRBS. SANCTA. COLLABI. SIBI. VISA

OBIIT Sabellus Cardinalis optimus:
Ideoq. visa vrbs sancta collabi sibi.

XIV

In argumenta eiusdem illustriora duo, quorum alterum nauis erat iactata fluctibus, cum hoc titulo. AGOR. NON. OBRVOR. alterum volans columba, cum hoc.

VOLABO. ET. REQVIESCAM

CYMBA volat pelago, volucris natat aethere in alto.
Vtraque caeruleum, qua pote, radit iter.
Haec remorum alis fluctu supereminet, illa
Remigio alarum nubila celsa secat.
Nunc auis & nauis requiescite: portus vtrique
Obtigit, & dubiae meta reperta viae est.

De

XV

De eiuſdem columba
VOLABO. ET. REQVIESCAM
Anagrammatiſmus
CAELO. BEATORVM. QVIES

REQVIESCE iam Sabelle, iam caelum tenes
Caelo beatorum quies.

XVI

AD. INSIGNIA. F. HVGONIS
magni magiſtri militiae Meliten-
ſis, & Cardinalis.

HINC Tyrius vertex, illinc argenteus enſis:
Dat Petrus hoc, illud Paulus habere decus.
Hoc belli inſigne, hoc pacis: complexus vtrũque eſt
Vnicus integrae relligionis amor.

XVII

AD. EFFIGIEM
S. Hieronymi.

RVPE ſub exeſa curis confectus & annis
Mollia contorto verbere membra domat.
Tantum amor, & tuba, quae cineres animabit, & oſſa
Exciet ad ſummi iudicis ora, valet.

XVIII

DE. IMAGINE. DEIPARAE
Ad Titianum pictorem.

POLLICITVS fueras conspectu ponere in vno
Quae bona habet tellus, quae bona Olympus habet.
Pinxisti Mariam, diuini & pignora ventris.
Soluisti pactam iam Titiane fidem.

XIX

DE. BEATISSIMA. VIRGINE
ex illis verbis Psalmi cxliij.
Domine inclina caelos tuos, & descende.

ORNARE insigni Mariam Deus ardet honore:
Tanto oneri virgo se negat esse parem.
Hinc lis iucunda: an summis magis efferat ille
Laudibus, an de se sentiat illa minus.
Hic illam extollit, donisque ingentibus auget:
At se parte alia deprimit illa magis.
Maiorem facit hic, sese gerit illa minorem.
Certat, nec paribus certat vterque modis.
Hic trahit, haec rursus fundo se condit in imo,
Et sese innumeris despicit vsque modis.
In se tota abijt, penitusq; abstrusa recessit.
Hanc Deus vt vincas, vna relicta via est.
Si vis namque potes sublimem extollere, caelum
Inclina, caelo labere, victor eris.

DE.

XX
DE. EADEM. IN. CAELVM ascendente.

ALMA parens nato in caelum laetante recepta est.
Terra dolet, frustra: sed dolet illa tamen.
Non fuerat virgo terrae data, credita tantum.
Quae inuidia est reddi, cum repetita fuit?
Terrea debentur terrae, caelestia caelo.
Illa quid in sancta virgine iuris habet?

XXI
DE. SS. BARPTOLEMAEO & Ludouico.
Quorum sollemnia Romae in eumdem diem incurrunt.

HOS, quorum lux vna hymnos & gaudia iungit,
Vna simul iungit gloria, & vna domus:
Vnica diuerso properata est tramite sedes:
Huic regnum, huic pellis fecit ad astra gradum.
Grande tulit pretium, si mentem expendis, vterque;
Grandius at pretio munus vterque tulit.
Sideream nudo pellem caelum explicat illi,
Regnum illi melius dat sine fine Deus.

AD.

XXII

AD. IMAGINEM. CONVIVII nuptialis in Cana Galilaeae.

SPVMANTES veteri pateras haurite Falerno,
Quas aqua dat melius fundere iussa merum.
Annuit oranti matri Deus: haud pote quicquam
Non fieri, haec verbo si petat, ille iubet.

XXIII

AD. MAXENTIVM. MARTYREM cuius qualis mors fuerit ignoratur.

IGNOTVM est, per quae posuisti vulnera vitam,
Dum Christum intrepida morte professus obis.
Sed tamen & positam ferro, victumq. tyrannum,
Et victricem animam conscia fama refert.
Martyr es. hoc satis est praestans tua nomine virtus,
Nec martyr, qui non dura tulisset, erat.

XXIV

AD. EFFIGIEM. S. HAGNAE ex illis verbis Cant. cap. v. Dilectus meus candidus & rubicundus.

CASTVM casta agnũ castae cõplectitur Hagnae
Dextera, sed palmam laeua cruenta tenet.
Aspice vt amplexu fruitur pulcherrimus agnus
Virginis, vt gaudet martyris esse sinu.
Lac illum & cruor oblectat: nam virginis atque
Martyris est sponsus candidus atque rubens.

XXV

AD. EFFIGIEM. S. FRANCISCI

TE NE EGO Francisce aspicio, vel Christe? tabella
Vna tuam effigiem reddit, & vna tuam.
Quod si Franciscus: nostrae monumenta salutis
Vulnera cur palmas, corq. pedesq. premunt?
Si Christus, quid vult onerosa lacerna, nec altam
Dulce crucem pondus pendula membra grauant?
Induit, vt video, Christi Franciscus, & ille
Francisci vultus: alter vtrumque refert.
Quid non mortales cogat diuinus? in vnum,
Non animos tantum, corpora conflat amor.

XXVI

ALIVD

SANCTE patrum, spirans Christi expirantis imago,
Tempore quam nullo deleat vlla dies.
Quas etenim fers ipse manus, fers ipse pedesque,
Has tulit ille manus, hos tulit ille pedes.
Nec minus & tali transfixum cuspide pectus,
Quale tibi patulo vulnere pectus hiat.
Cuncta estis similes. illum qui forte verentur
Reddere, te saltem cur imitentur habent.

D E.

XXVII

DE. S. MARIA. MAGDALENE ad Domini sepulcrum Dialogismus.

QVIDNAM hoc est? mulier. quid agit? sibi quaerit Iesum.
Quaerit? vbi? in tumulo. sed quid apertus? abit.
Viuus abit? viuus. mulier sed mortua? sic est.
Cur? vbi non vitam repperit, emoritur.
Spiritus aufugit? certe. quis reddet? Iesus.
Quando autem? cerni se simul ipse volet.
Perfer adhuc mulier; tibi mortuus ecce reuixit,
Nec feret vt propter se moriare diu.

XXVIII

De martyribus emblema.
SILEX. FERRO. PERCVSSA

ICTA silex differt scintillas, & iacit ignem:
Si non icta foret, frigida & atra foret.
Dia fides vexata odijs, iactata periclis,
Quae latuere pio pectore prodit opes.

XXIX

TVS. INCENSVM

TVS honor est superis, odor est mortalibus, vt se
Leniter in ventos explicuisse potest.
Irrita sed spes sit tenues euadere in auras,
Flamma nisi in nubem soluit odoriferam.

Casta fides terris grata est, gratissima caelo:
Hoc animos, illae fortia facta vident.
Nec memoranda aeque, quam cum pietatis amore
Splendet in accensis inuiolata rogis:
Laetus & in medijs martyr canit ignibus, Vror,
Vror, vt hoc Christi fragret odore domus.

DISTICHA

I

Ad effigiem Christi redimiti spinis.

STAT *roseo, e spinis, capiti intertexta corona,*
Cur metuis spinas eliciture rosas?

II

Ad Christum, dum cruci affigitur.

CHRISTE *meus, cruce dum suffigere, crux vtinam sim,*
Vt mihi te numquam diuidat vlla dies.

III

De rupe Caietana, quae dirupta dicitur in domini nostri nece.

VNA *erat haec quondam rupes, nunc dissita, montes*
Interitum domini cum gemuere sui.

IV

Ad effigiem Christi domini, & B. Io. Baptistae puerorum colludentium.

LVDENTVM *speciem referunt puerilibus annis,*
Quos iuuenes morti dedere ludus erit.

AD.

V

Ad effigiem S.Petri.

PANDE fidem chartis, caelũ qui clauibus: ante
Non patet hoc, rectam quam paret illa viam.

V I

Ad effigiem S. Ioannis Euangelistae.

ALTA petit celeri penna, propiorq. tonanti
Fulminat, innocuo fert aconita calix.

V I I

Ad effigiem S. Gregorij Magni.

QVAE vigilata, Deo scribis dictante, legenda,
Atque eadem nobis da facienda pater.

V I I I

Ad effigiem S. Francisci.

VITA mihi est Christus, tulerunt cui vulnera mortem:
Horum ego perfosso corpore signa gero.

I X

Ad imaginem B. Catharinae Senensis coram Christo cruci affixo.

CHRISTE ignis, signumque: ego cera: emollijt ignis:
Cera dabit speciem signo inigente tuam.

X

Ad vas aquae lustralis.

HAC quoties sacra frontem consperseris vnda,
Fac subeat Christi quam dedit vnda latus.

XI

Ad solarium matutinum.

ASPICIS hic primas orientis luminis oras
Nescius occidui sera quid hora ferat.

XII

Ad effigiem S. Iuliani. cuius singuli vitae gradus circumiectis imaginibus exprimebantur.

Ceruus saucius vaticinatur.

TEMPVS erit, ne accerse, tuo cũ vulnere (mirum)
Ceruus ait, vitam fundet vterque parens.

XIII

Deiparam deprecatur.

POPLITIBVS flexis, scelus hoc auerte, rogantem
Audijt alma parens, admonuitq. fugae.

XIV

Migrat e patria.

CARPIT iter venator eques, patriãq. parentesq.
Ignaros (pietas sic monet ipsa) fugit.

XV

Excipitur a rege.

EXTERA regna subit profugus, regemq. salutat,
Nec fore se indecorem datq. petitq. fidem.

XVI

Ducit vxorem.

VXOREM ducit formaq. fideq. potentem,
Quam Deus aeterno foedere rite iugat.

XVII

Eius parentes ad vxorem illo absente diuertuntur.

EXCIPIT hospitio soceros absente marito,
Et thalamo coniux interiore locat.

XVIII

Decipitur a daemone.

I NUNC, *crede tuae, coniux incaute, puellae:*
Dum procul es, iuuenem flagitiosa fouet.

XIX

Parentes interficit.

AH QUID *agis? cur ignotū sine crimine (dudum*
Quod fugis) obtruncas cum genitrice patrem?

XX

Poenitet parricidij.

CONIUX, *admisi facinus, reuocabile non est:*
Sed tamen hanc culpam debita poena luet.

XXI

Trans flumen viatores humeris portat.

STAT *prope fluctisoni stagnantes fluminis vndas*
Traijciens pedites, inualidosq. leuans.

XXII

Angelus Iulianum alloquitur.

SAT *lacrimis poenaeq. datum: tibi culpa recessit.*
Haec Deus aligerum verba referre iubet.

XXIII

Moritur.

POST *varios casus caelestes peruolat auras*
Spiritus, in terris corpus inane iacet.

Finis libri quarti.

FRANCISCI BENCII

E. SOCIETATE IESV

ERGASTVS

DRAMA

Ante distributionem praemiorum, in Gymnasio eiusdem Societatis.

ROMAE, III. Kal. Nouembris. CIↃ. IↃ. LXXXVII

DRAMATIS PERSONAE

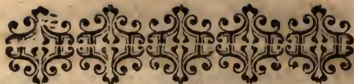
PROLOGVS

ROMANVS.	HOSPES
TROPHIMVS.	HONOR
ERGASTVS.	VIRTVS
ARISTVS.	FAMA
PANVRGVS.	GLORIA
CHORVS.	IVSTITIA

POESIS

EPILOGVS

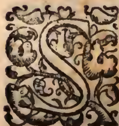
PVER. FAMVLVS. GLORIAE

PROLOGVS

ROMANVS. HOSPES

ACRI SENATVS lumina, Illustrissimi
Saluete Patres. Principum clarum genus
Saluete. Vosque ceteri, nostram quibus,
Quaecumque sit dicenda, non visum est graue
Ornare vestra fabulam praesentia,
Et ludicris res serias postponere.
Nam ludicra audietis, vt moneam prius,
Ne forte quisquam conqueratur postea,
Nec digna vestris eruditis auribus.
Sed quis per hoc proscenium affectat viam?
Descende. HOS. *Iuuenis, ne peregrinum aduenam*
Hominem repelle, ne sit eiecto pudor.
ROM. *Loquitur Latina lingua.* HOS. *Etruscam nescio*
Nouitius hospes. ROM. *At ista confidentia est,*
Huc ire, & impedire rerum exordia.

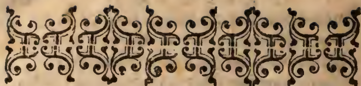
HOS. Vbi irrita est modestia, interdum est opus
Audacia. RO. Bona verba. HOS. Ne clama obsecro.
ROM. Quis tu? quid hic negotij est tandem tibi?
HOS. Audi parumper. RO. Audiam. Sed tu interim,
Quaeso, hospes, id quod commodo fiat tuo,
Descēde. HOS. Nam quae humanitas? an nō vides?
Nullus sedendi, nullus est standi locus.
Vt reperem huc, vix tantulum inueni viae.
ROM. Quid igitur hic facturus? HOS. Vtcūque audiā
Tragoediā, quae est danda. RO. Nunc hospes, potes
Abire. HOS. Cur? RO. Tragoediam nullam audies.
HOS. At rumor est. ROM. Id Roma curat scilicet.
HOS. Magnū agmen hodie vestium & clamydū ferūt
Huc ipse. ROM. Quippe pedibus incessit suis.
Vbi hoc, quo operta est scena, sipparium rude
Ponetur, ibi sese esse falsos sentient
Multi, vt verendum, saepe ne explorent fugam.
HOS. At quicquid est, tu temere ne extenues vide.
ROM. Certe est tragoedia nulla, iam nunc desine
Sperare. HOS. sed comoedia. RO. at ne istaec quidē.
Ne quaere: numquā inueneris. HO. iam quod super
Drama esse poßit? quod? tragicocomoedia
Commista vtrisque. ROM. Amicus es Plauto satis.
Quasi alterum haud queat esse sermonum genus
Aptum theatro. HOS. Satyra, Lucilius velut
Varroq. Iambis scripsit olim taetricis
Ad insequenda vitia propositum genus
Comoediae priscae? RO. Hospes, antiquus nimis
Simplexq. mi videris: hos quisquam audeat
Aut debeat reprehendere? HOS. At Mimos datis.
ROM. Ca-

ROM. Captetur vt ne risus? haud mimi sumus,
Nec agimus histrioniam, quod tu putas.
HOS. Bucolica? RO. iam nunc maxime Italissas: meis
Me tectius saltem artibus circumueni.
HOS. Osci ne ludi quos celebret planipes?
ROM. Bona es memoria: instructus huc isti satis.
Scis fabularum nomina, & nostram tamen
Non repperisti. HOS. Quaerito. RO. Interea caput
Sic scalpe. HOS. Quid me ludis? an habendus diu
Suspensus esse videor? hic mihi rem explica.
ROM. Quam? HOS. quam rogabo. ROM. tu ordine vt rogites, vide.
Praeter rogatum nil tibi respondero.
HOS. Quid hodie agetur hic? RO. dabuntur praemia.
HOS. Quibus obsecro? ROM. victoribus. HOS. Quibus artibus?
ROM. Quibus student: seu sit soluta oratio
Latina, siue vincta metrorum modis,
Siue Attica. HOS. at vicisse quos debent? RO. suos
Quique aemulos. HOS. Quo stadio? ROM. in hoc Collegio.
HOS. Etiam seuerioribus qui classibus
Theologiae, Dialecticae, Philosophiae
Dant operam? ROM. at hi diuina poscunt praemia.
Et est labore quilibet laetus suo.
HOS. Quibus igitur? ROM. Praecepta qui primum hauriunt
Grammatica, & his, qui perpoliri litteris
Quae ab homine ducunt nomen, attenti student.
Et queis supremam rhetor imposuit manum.

 HOS. Quod

HOS. Quod pace fiat omnium, qui nos vident,
Et audiunt, doce alia, si vero placet:
Cuncta haec sciendi iniectus est ardor mihi.
ROM. At tu tamen, quod pace dicatur tua,
Es curiosus: ista tam subtiliter
Fastidioseq. excutis. Romam quasi
Haec vna fuerit causa veniendi tibi.
Aliena curas, vereor, excussus tuis.
HOS. Tu curiosum vtcumque me vocites licet:
Nō sum maleuolus. RO. audio. HOS. deinde est bona
Nonnulla curiositas. ROM. quidam hoc ferunt:
Et curiosos esse dicunt garrulos.
Quicquid rogabis, expedi. at paucis roga.
HOS. In quot videntur esse qui munus petunt
Classes tribui? ROM. cuncta me scire haec putas?
Sex septem. at haec tibi esse debebunt satis.
HOS. Nisi grauare, addatur hoc vnum super.
ROM. Age obsequar. HOS. quae praemia parantur?
ROM. libri,
Et sumptuosi HOS. gaudeo. ROM. Quorsum rogas?
HOS. Domum vt reuersus cuncta narrem sedulo.
ROM. Nunc arbitror tibi prorsus est factum satis.
HOS. Satis. tibiq. maximas grates ago.
Manere liceat. ROM. liceat. HOS. Expectatio
Me magna vestrae fabulae, vt fatear, tenet.
ROM. Huc vade, post aulaea tum tacitus sede.
Tibi, vt redibo, forsan orabo locum.
Quid hic agendum, quidve dicendum foret,
Processeram dicturus: at nostro hospiti,
Dum vellicatim singula requirit, modo

Dixi omnia, vt ſupereſſe iam poſſit nihil,
Praeſciſſe quod vos deceat. hic omnes precor,
Quando quid hoc ſit fabulae cognoſcitis,
Maiora quoniam haud licuit in praeſens dari,
His, quae, vt fatemur, parua ſunt, ignoſcite.
Quod ſi placere haec ipſa non poſſunt, tamen
Placeat placendi ſtudium. at increpuit rudens.
Velum arbitror demittitur, & exit foras
Qui narret argumentum. adeſte, attendite.

ACTVS PRIMVS

TROPHIMVS. ERGASTVS ARISTVS

EATA caeli templa, sidereas domos,
Quo pandit animi robur, ac Pietas, viam,
Dudum relinquens, has colens terrae plagas,
Quas Mors Laborq. sorte communi tenent,
Adsum minister fidus aeterni Patris:
Illa e cohorte, quae triumphantum choris
Permista laetis, gaudet, & sacrum Dei,
Ebria tuendo, & ipsa vix compos sui,
Lumen tuetur semper, & semper canit
Laudes Parentis ore tergeminas pio.
Mox iussa praestolatur, vt curet frequens
Igne impotente citius, ac volucri Noto.

Caelestis

Caelestis adsum spiritus, cuius leuem
Nemo adspiceret imaginem, aliena forem
Ni crassiore amictus: hoc circumdedi
Aptum videri corpus, & tangi manu,
Hominum *saluti ac dignitati seruiens.*
Neque hoc pudendum, nec recusandum mihi,
Aut Haelitum *cuicumque: cum mentem subit*
Memoranda vis amoris, exemplo & modo
Votoque maior, illa, quam natus Deo,
Deus ipse, caeli genitor, ac terrae sator
Ostendit, vltro amplexus humanum genus:
Hui ne insita animo pestis, & patrium scelus
Instar veneni diditum, mortem daret,
Indutus hominis ora, quae numquam exuat,
Sanguine medelam peperit, & vitam nece:
Hominemque, quem condiderat, vt paruo gradu
Nostro ordine minor esset, excelsum supra
Omnia, locauit in poli fastigio,
Quod nostra mens defixa, ne attingit quidem.
Ergo, quod auctor omnium, & rector Deus,
Qui capite caelum superat, & terram premit
Pedibus trementem, appetijt, hoc famulus sibi
Neget decorum, nec magis rapere occupet?
Quod ille quondam corpus adsciuit semel,
Numquam relinquet: ipse tam spatio breui
Nube hac caua grauabor? O vtinam mihi
Liceret etiam sanguinem, & vitam super,
Per tela & ignes, fundere: imitarer meum
Vtrumque regem. nunc enim tantum bona
Superest voluntas: sed voluntati comes

Desit

Desit facultas: illud haud fieri potest:
Hoc quod potest, debetq. per me ipsum geri.
Geratur vsque: debita vt soli Deo
Deus efferatur gloria, & castas beet
Pax alma terras, plausus accedat recens
Superum theatro, si quis infami iugo
Tyranni, & atro carcere, immundo & luto
Emersus alte, vindicet sese sibi,
Soluatq. vincla, & lacrimis culpas luat,
Veterem perosus, ordiens vitam nouam.
Haec nostra cura est omnium, hic omnes habet
Iucundus ardor, quotquot e caelo Deus
Hominum ministros voluit, & fidos viae
Comites, ducesq. dum per obstantes dolos,
Per falsa rerum gaudia, & inanes metus,
Hereditatis commoda, & iura occupent
Salutis almae, vt filij, si quos Pater
Dilexit aequus, antequam Solis iubar
Iussas per vmbras orbe fulgeret nouo,
Quem stupuit alta e nocte disclusum Chaos.
Instamus omnes muneri, & prouinciam
Quam quisque nactus, quisque procurat libens;
Hoc laetius, quod iussa dum summi Patris
Haurimus omnes, ille sese singulis,
Qualis videri & quantus in caelo solet,
Offert videndum. Munus hoc cessit mihi:
Permissus olim, lumen vt vidit, puer,
Stemmate parentum nobili, & claro satus,
Est primo ab ortu Ille ipse nunc exit foras.
Abibit, vt me hic esse primum senserit.

ERG. *Alios, vt aiunt, vxor exturbat domo,*
Fumus alios, me frater: hic lacrimas ciet,
Quam fumus acer, acrius: querulus magis
Nausistrata quacumque, vel si quam vetus
Descripsit olim fabula: vt satius putem
Vel auribus carere, vel certe domo,
Ne obtundar vsque iurgio. Ecce autem alterum.
Vitasse fumum credidi, in flammam incidi.
Vbiuis manere est melius. TRO. *Haud aliter fugit*
Trepidus pauensque, quisquis horrentem iubis,
Offendit anguem. Certus huic custos datus
Assiduus haesi, & sedula vt nutrix, dies
Noctesq. foui, reppuli, si quod malum
Ipsi imminebat noxium. Saepe vt solent
Multa imminere nescijs mortalibus.
Morbos abegi plurimos, casus videns
Caecos, ne obessent, arcui: & menti, & manu,
Nec cogitanti plura suggessi bona.
Quando ille monitis paruit, quae clam dabam,
Annis tenellis, laetus instinctu meo
Vincebat alios indole, & terrae velut
Purus serenum Lucifer spondet diem,
Prope vitae in ipso limine, ingenti suis
Spe praenitebat posteris, aetas simul
Firmata vires ferret, ac faceret virum.
O vana mens mortalium. O numquam grauis,
Auraq. semper leuior, & Ponti freto,
Quod feruet aestu, & turbine, exundans magis.
Res magna, quam narrare non quisquam queat,
Ventos lacessens aquila, per caelum citis

Euecta

Evecta pennis: coluber incedens leui
Per saxa lapsu, marmore in leui, sui
Nullum relinquens corporis vestigium:
Denique, per vndas pinus & spumas ruens
Pelagi tumentis. Sed quid haec tandem tria
Vnam ad latentem, & penitus ignotam viam
Iuuenis procacis; cuius occipiens modo
Ver molle, non dum flore vestierit genas?
Difficile quantum est regere iuuenilem impetum.
Vt ventum ad annos, esse quos iuris sui
Putant iuuenci, & ruere certatim student,
Nullo parentum, vel magistrorum metu,
Plerumque, qua facilior & praeceps via
Trahit volentes, consili expertes boni:
Nisi opprimatur illico existens malum,
Ne longiore robur accipiat mora:
Primum esse tardus coepit ad monitus meos,
Mox insolens, dein surdus: atque alias agens
Res, nostra temnit verba: nec quidquam magis
Timere videor, quam malos hostis dolos,
Qui simplicem vsque captat adolescentiam,
Vt in barathrum, & Mortis imperium trahat.
Id ipse metuens, & hominum moris memor,
Qui sensibus persaepe se duci sinunt,
Velut oculis sit habenda, non menti, fides:
Hominis figura tectus, vltro me obtuli
Huius parenti, liberorum ceu ducem,
Quos ipse geminos vnice caros habet,
Non aeque amandos: vnius mentem tenet
Virtutis ardor inclytae. En ipse huc venit:
Germanum

Germanum opinor quaeritat. ARIS Quo te miser,
Quo te abdidisti frater? has quaeram via?
An hac? an illa? TRO. Ariste fratrem quaeritas?
ARIS. Ipsum magister, aedibus dudum exijt
Iratus. TRO. Age iam redijt: inuenies domi.
Sed temperatius agito. ARIS. Faciam vt mones.
TRO. Hunc ipsa Virtus compede aurata tenet
Arcte reuinctum: iuuenis hanc vnam pie
Amat colitque. haud fertur affectu pari
Meus alter. hunc monere germanus solet
Habere cupiens aemulum, exemplo, & prece:
Sed lentus ille, praepete & pleno gradu
Refugit rogantem, & antecedentem sequi.
Virtutis hanc esse arduam clamat viam,
Notamque paucis, asperam, angustam, horridam,
Imperuiam, & feris inexuperabilem:
Contra, hanc dolosae quam Voluptatis videt,
Mollem, expeditam, plurium vestigijs
Tritam, ac patentem. Caecus obstruxit furor
Aures iuuentae: hunc pellere vrgemus duo;
Nec vincimus. Tu summe cunctorum Pater,
Qui iusta numquam vota frustraris virum,
Ades rogate, vtriusque conatum iuua:
Ne gaudeat praeda hostis, & caelum nouis
Auctum triumphis, gratiae sensum nouae
Testante mente, gratias dicat nouas,
Similesq. menti vocis ingeminet sonos.

CHORVS.

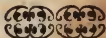
CHORVS.

INCLYTVM Caeli genus, o beati
Principes, summi Patris administri,
O quibus mentem Deus ipse claro
Lumine complet.
Siue conatum furialis hostis,
Qui Deo sese similem ferebat,
Pellitis regno, Michaëlis almi
Signa secuti.
Siue ter circum triplici corona
Sistitis regem dominantis aulae,
Exequi ardenti subito parati
Pectore iussa.
Siue compressis reuerenter alis
Sacro ab obtutu faciem tegentes,
Ter iuuat cantu geminante easdem
Dicere laudes.
Seu magis terram, miserosq. terrae
Incolas, prompti studijs fouetis,
Et manu prensos comites ad altas
Ducitis arces.
Este felices, memoresq. nostri:
Supplices sic vos homines precamur,
Vno vt exemplo polus atque tellus
Seruiat vni.
Tu potens rerum sator, atque custos,
Qui supra celsum resides Olympum,
Caelitum coetus hominumque firmo
Foedere vinci.

ACTVS

ACTVS SECVNDVS

ERGASTVS. ARISTVS

EMPER ne eamdem fabulam
surdo canes,
Semper molestus, semper infestus
mihi?
Numquam ne, per te, vtrique mi-
nuetur labor
Iterata toties verba fundendi tibi,
Mihi audiendi? Tolle consilium ac preces.
Mitte ista tandem dicta. ARIS. *Quin frater magis*
Mitte ista tandem facta. Si menti est graue
Audire me, te respice: haud dignus tuae
Pueritiae exitu hic orsus adolescentiae.
Quis te puer modestior? de quo fuit
Spes maior vmquam? cuius incensum magis
Ardore honesti pectus? vnde istaec tibi,

Et tam repens mutatio? Ad te ipsum redi.
ERG. Redeam: quasi abierim ad alios: nuper fui
Iuris alieni, timidus & caecus puer,
Horrensque nutum, & nomen irati patris.
Iam tandem aperta lumina: & catulis licet
Late euagari qualibet. factum est diu
Quod suasit aetas illa: nunc aetas mihi
Mensque alia: quaero seria, abieci nuces:
Parere par est tempori. puerum metus
Pudorque, iuuenem pulchra libertas decet.
ARIS. Quaeruntur ecquae seria? apricae plagae,
Campi virentes, fontium dulcis liquor,
Colles amoeni, floribus ridens nemus,
Equi, canesque: haec illa libertas tua.
Quin ea magis curanda: doctorum scholae,
Praecepta vitae, dicta sapientum virum,
Quibus paratur gloria, & verum decus.
Longam iuuentam iuuenis & vitam cupis?
Viuas senectae oportet ac mortis memor.
ERG. Cane ista sapiens grandibus, longa viris
Aetate fessis: hi senectutis malum
Sermone vario leniant totos dies;
Quibus voluptas omnis aeuo euanuit
Dilapsa ad aures. Alia sunt iuuenum bona,
Quibus fruendum iugiter. Quisquis sapit
Diem ante, desipit. ARIS. Et tamen dulcis mihi
Aetate in hac (habenda Superis gratia)
Sapientiae amor & cultus. ERG. Haud mirum, tibi
Si dulcis est: de ventre materno, vt ferunt,
Tyrrhenus alter, Cycnus alter Troicus,

Canum extulisti verticem. Es natus senex
Ariste: nobis, antequam simus senes,
Iuuenibus esse contigit. ARIS. Vereor, senex
Vt sis, miselle: neve, ni facti pudet,
Ferare praeceps, vnde prolapsum pedem
Extrahere nequeas, mersus in vasto specu.
Videor videre, Ergaste, nec longa est mora,
Cum meque, teque, saepe, frustraque, & diu,
Clamabis: heu, te mentis expertem bonae,
Et me malorum, quae tibi impendent, miser,
Verum augurem fuisse. Iam crede haec mihi.
Non veriora Pythia. ERG. Ecquando tibi
Tripodi insidere licuit? Ecquando specu
E Delphico es progressus? O vatem nouum.
ARIS. Etiam ne rides? fascinauit te, reor,
Malignus aliquis, frater. ERG. Ad laudem tibi
Praefiscine addebatur: haud potuit mala
Vmquam nocere lingua. ARIS. Nam cur te, rogo,
Vitae prioris poenitet? ERG. Vitam vocas
Plenam laboris anxij, & curae, & metus?
ARIS. Merces decorae iusta Virtutis labor.
Virtus beatae Gloriae & Honoris parens.
ERG. Vmbram esse quamdã gloriã, & honorẽ, leuem
Auram, magister docuit. Haud istaec moror
Ventosa, nihili nomina, & nugas meras.
ARIS. Haec; scilicet, quam nebula nubifero tulit
Inflata partu, & vulgus ignarum fouet.
Ast alia solida est Gloria, & Honoris soror,
Virtute nata: cuius effigiem semel
Si fas tueri, frater, oreretur statim

De visu amor, de amore potiendi bono
Ingens cupido. Quin & obstaret nihil,
Quo minus ad alti montis erectum iugum
Celer euolares. ERG. Euolem? est alis opus.
AR. Amor addet. ERG. At tu Persea inuenias licet,
Me terret Icarus. Adde quod tardum gero
Nec volucre corpus. ARIS. Tollet elatum velut
Quadrupes superbus, certus & patiens labor.
ERG. Quidni? futurus ipse Bellerophon eques:
Metuo Chimaeram. ARIS. Tute quam fingis tibi.
Quid fabulas eloqueris? ERG. Est par pro pari
Nempe referendum. ARI. Fabulā pulchrū putas
Virtutis almae verticem, & mentis bona?
ERG. Haec quippe non est fabula: haec lenis via,
Opaca, facilis, quae vel aspectu queat
Hilarare mentes. Cernis, vt spirant leues
Fauonij, vt viridem arborum sensim comam
Auibus canentum ventilant? flores viden'
Et hinc, & hinc, vt dulce certatim croco
Tyriae colorem purpurae, vt purae niui,
Quam cana pandunt lilia, rubentes rosas,
Violas ligustris, aureas ferrugini
Miscere gaudent stellulas? rursus viden'
Vt laxat hinc, hinc colligit tellus sinum,
Hac tollit, illa parte demittit caput
Redimita cultis collibus? viden' vt viret
Nemus omne, & illa e rupe montana cadit
Fons obstrepens, ipsoq. lucidior vitro?
Vt ad lapillos molliter frangens aquam,
Flexu recuruo, gramine in picto vocat
Placidum

Placidum soporem? sensui vt semper sua
Omni est voluptas? ARIS. Qualis hac specie latet
Et quanta pestis. ERG. Sed voluptatem palam
Hic conspicor: de peste, si quando caput
Forte efferet, tunc videro. Haud deerit malo
Medicina aperto. Stultus est certus timor,
Ni certa paret causa. Cur metuis rosas,
Timorque nullus sentibus ab istis tuis,
Qui se offerunt videntibus? ARIS. Nescis boni
Sit quantum in illis. ERG. Nescio: at acutis rubi
Vepribus teguntur: densa tribulorum seges
Custodit aditum: & sicut immitis canis,
Quam saeua rabies improba instigat fame,
Hiante semper rictu, & exerta gula,
Vulnus minatur dentibus. At vni tibi,
Credo, hospiti, notoque, non parcet modo,
Sed lambet etiam crura: sudabit statim,
Vbi te te adesse senserit, tellus, recens
Cum melle amomum: fiet extemplo rosa,
Quacumque laetum fixeris felix pedem.
ARIS. Vin tu periclum facere? Mihi certũ est viam,
Quamquam ardua est, tentare. Vin frater ducem
Me consequi? vel praeire? ductorem sequar.
Heroës hac iere. ERG. Nos numerus sumus.
Tu maior es. Praeire maiorem decet.
Premenda sunt consilia. Magne heros vale.
Caue, ne vbi alte ascenderis, & alte cadas.
ARIS. Solus relinquor. Adiuua audentem Deus.

ARISTVS. PANVRGVS

QVID hoc? labaſcit animus, & pigrum gelu
Per ima currit oſſa: properantem gradum
Quis probibet vltra ferre? cur torpent pedes,
Tremuntq. genua, & corpus ignauum ſtupet?
Quae me vmbra, quae me pellit inuitum retro
Infeſta dextra? quis horror arrexit comas?
An eſt loci relligio? an antiquus dolos
Intentat hoſtis, fingit & vanos metus,
Vt arceat tyronem in ipſo limine?
Sic eſt. Magiſtri dicta nunc repeto memor,
Quae fixa mente ſemper haeſerunt mea.
Quandoque Ariſte ad ſumma Virtutis iuga
Tentabis aditum, prouide & caute tuam
Rem perage, te ad pericula & pugnam para.
Haec ille. Mecum haec ipſe voluebam, malo
Non cedere vlli certus: haud coepti piget.
Nunc nunc parato pectore atque animis opus.
Nihil agis amens vmbra: me nullus labor,
Me nulla terrent monſtra: ſunt dudum mihi
Prouiſa cuncta. Perſequi hanc certum viam,
Qua me (rogo equidem) ducit, & firmat Deus.
Duce hoc, per ignes ibo, & horrentes nigrae
Mortis per vmbras, vlla nec metuam mala.
Per horrida & inacceſſa mihi pandam exitum.
Sed quis, per haec dumeta, per ſpiſſum nemus
Ingreſſus eſt? Per inuium nulla eſt via.
Heu ſentibus conuulneror: ſanguis fluit.

Quam paene pes immersus euelli nequit.
PA. Sine adiuuē te Ariste. AR. Quae vox hinc sonat?
Quis nominat? quid hominis ignotum mihi?
PAN. Socius parentis, hospes antiqui laris.
ARI. Nomē? PA. Panurgus. AR. Omē auertat Deus.
Numquam ante visus. PAN. Visus at fratri tuo,
Et saepe. Nam quae vulnera absterges manu?
ARIS. Statui subire ad verticem. sed me truces
Spinae repellunt primo in aggressu. Tamen
Semel est eundū. PA. Stulte, quo adscensū paras?
An ad ruinam? Fallit incautum tua
Te mens amice: septus est omnis rubis,
Per crebra saxa, & inuias rupes, locus:
Et quo magis processeris, clausus magis,
Sese inter implicantibus nexu graui
Caecoque siluis: laqueus inijcitur pedi
Capitique, tortu vbique multiplicabili:
Praecepsq. lapsus vndique & Mors imminet.
Nam paululum si erraris, aut fallat gradus,
Actum est: peristi. Cernere hinc certe licet
Campos sepultos insepultis ossibus
Iuuenum, senumque, & magna cupientum virum,
Amentiae dedere qui poenam suae.
ARIS. Perinde loqueris, atque lustrata haec diu
Oculis fuissent omnia. Ecquando pedem
Tute intulisti? eloquere. PAN. Men casus iubes
Renouare acerbos? AR. te rogo. PA. Et possim tibi
Quicquam roganti deesse? AR. Sed quorsum pedes
Talos ad imos veste deducta tegis?
PAN. Fui, fui: nec quispiam ex illis fuit,

Quibus manere, aut ſcandere exin contigit,
Sedere ſede celſiori dignior.
Verum repente exturbor: & fractus pedes,
Laeſusq. membra, & ora turpatus luto,
Vallem ſub imam decidi, & nigrum lacum,
Vno impetu: quoq. altior vertex erat,
Grauiora ſenſi. Parce cauſam quaerere,
Aliena ſed te exempla quid doceant vide.
Fruere Iuuentae commodis: aetas fugit
Amni fluenti ſimilis, atque vmbrae leui,
Reditura numquam. Viue, dum viuis, memor
Mortis ruentis. Vnus eſt vitae dies,
Neque ille longus: ſequitur aeternus ſopor,
Noxque vna Mortis. Multa quid caecus breui
Iacularis aeuo? carpe praeſentem diem:
Roſisq. frontem incinge, ne areſcant prius.
Incerta certis, craſtina hodiernis, bonis
Mala anteferre, vanus & ſtultus labor.
Gaudere tantum eſt hominis: hoc potuit ſuum
Dixiſſe, quod laetata mens hauſit ſemel.
Vigeat Voluptas cetera, & curae, & dolor.
ARIS. Hei compta timeo verba. Blanda oratio
Dulce eſt venenũ. PAN. Temere nil metui decet,
Ni ſis probando expertus. AR. Haud tutũ eſt malũ
In ſe experiri. PAN. Quicquid ignoras bonum
An ſit, malum ne dixeris. ARI. Quicquid malum
Ne ſit timebo, haud fecerim. PAN. Experto fides
Seni eſt habenda, o iuuenis. ARIS. Ignoto fides
Panurge nulla habenda. PAN. Tu ignotum vocas
Socium parentis? ARIS. Ante non viſus, mihi
Ignotus

Ignotus est. PAN. Consilia quae dedimus modo
Probant amorem. ARIS. Nulla peiora inuidus
Dedisset hostis. PAN. Consulo vitae tuae.
ARIS. Ego dignitati. PAN. Iure ne irascar vide.
ARIS. Timenda non est ira, qua infirmus tumet.
PAN. Infirmitatem stulte ne obiecta mihi.
ARIS. Laesisse verbis, foede, non rebus potes.
PAN. Sed foedus, atque infirmus, experiar minas.
ARIS. Frustra tonabunt virium expertes minae.
PAN. O si quid hoc sit roboris, scires puer.
ARIS. Vt ista temnam cuncta, si scires senex.
PAN. Nihil timere, aetatis est vitium tuae.
ARIS. Tuae, minas iactare, cum frigent preces.
PAN. Es solus, & per sola nil metuis loca?
ARIS. Qui me adiuuat, facit esse securum Deus.
PAN. Sequere hac inepte. ARIS. Ten ducem incautus sequar?
PAN. Manu prehēsum traxero. ARI. Haerebo tamē.
PAN. Cogere. ARIS. Frustra. PAN. Quid agis? ARIS. Iratum intueor.
PAN. Rides? ARIS. Dolentem. PAN. Quis tibi hos animos? ARIS. Deus.
PAN. Iam poenitebit. ARIS. Ferte caelestes opem.

TROPHIMVS. ARISTVS

QVIS hic? quis hic tumultus? o facinus ferum.
Propera proterue in Noctis aeternae Chaos,
Mergere profundo in carcere, assiduus mali
Auctor, reusque, & vltor: hic iusta preme
Poena nocentes, poena tu sceleris tui.

Quis

Quis iste Ariste pallor infecit genas?
Quis horror? animum recipe: quid cessas loqui?
ARIS. *O quam mihi opportunus aduentus tuus,*
O dux, comes, magister, & custos meus.
Sed quo ille? TRO. *Saeuas Orcus eructans faces*
Repente mersum gutture abripuit nigro.
Quid ille te? quae rixa? quis clamor fuit?
ARIS. *Is me beatae celsa Virtutis iuga*
Petere parantem, iamque nitentem gradu,
Amicum simulans, voce, consilio, ac prece
Auertere est conatus. Vbi demum videt
Coepti tenacem, offensus, intentat minas
Toruum intuens: haud terreor. Tandem truci
Flammatus ira, inijcere tentauit manus,
Vt me retractum ad ima praecipitem daret.
Sed me benignus ille respexit Deus,
Qui velle me, quod voluit, vt possim dabit.
TROPH. *Huic gratias age maximas summa fide,*
Semel tributi muneris semper memor.
Quando his periculis vitae, & his anfractibus
Mortalis aeui, senta per tenebris loca,
Menti coruscum praetulit lumen tuae.
Quodque inchoatur, quodque perficitur, boni
Ipse inchoator, ipse perfector Deus.
Bonum omne ab illo. Sed vbi germanus tuus?
ARIS. *Vbi me paratum vidit haud dubio gradu*
Superare montem, abscessit: atque illud suum
Tenet obstinate, vt dulcius ducat nihil,
Quam quod Voluptas monstrat ignauis iter.
TRO. *Tu perge, cui mens melior: & coeptum graue*

Ne

Ne desere: & saxeta, & horrentes rubos
Peruince fortis: laxior sensim tibi
Minusque dura fiet instanti via.
Grauis insolenti, leuior assueto est labor,
Et ferre semper gaudia exhaustus solet:
Qualisque nubes Libyca discursu leui,
Fugat timentes improbe, audentes fugit.
Quamquam ipsa Virtus quamlibet magno est peti
Labore digna: cetera vt desint, sibi
Se digna merces. Perage quod certum est iter,
Nec cede retro inglorius. Turpe hoc quidem
Iactasse verbo, dura sit quamuis via,
Velle ire, nec redire voti compotem.
Ne rideat te frater, & vanum vocet:
Cui debeas ne turpe ludibrium caue.
ARIS. Memorem mones magister. Ast illum tamen
Mallem incitatum. TRO. Forsitan doctus malo
Consilia referet in melius: & te sequi
Optabit vltro. Aerumna frangit spiritus.
ARIS. Vtinam Deus ita faxit. errantem rege.
TROPH. Labor iste meus Ariste. Tu feliciter
Hoc age, quod agis. haud metue confisus Deo,
Qui pulchra semper molientes adiuuat,
Nec deserit, nisi antea desertus est.
Precare, & aude. Numen in dubijs voca:
Aderit vocanti. ARIS. Funge tu nostris tuas
Preces magister, optimo rerum Patri
Hoc gratior, quo melior. TRO. I fausto pede
Quo mens vocat Deusque. non paruum feres
Parui laboris praemium. Virtus viden

Quam

Quam gloriosa decora praetendit manu?
Quocumque vocitat illa, converte huc gradum
Celer, & vocanti obsequere: nec durum puta
Per confragosa nemora & anfractus sequi.
Spes praemij laboris est solatium.
Extende gressus strenuos, lumen retro
Numquam reflectens: spatia quae restant, modo
Superare disce. Nil volenti est arduum.
Conare. Prima aggressio est acerrima.

ARISTVS

RVRSVM inuoco te Rex Superum, & hominum Parens.
Durum. at ferendum. pungit. vrgendum est magis.
Eheu premor. non opprimar. densa hic seges
Est veprium. calcentur. e plantis cruor,
E fronte sudor liquitur. sudor, cruor,
Labor, pericla, pulchri honoris praemium.
Quamquam ille paruo constitit. nec caro emi
Aeterna possunt. Morte venale est decus,
Quo petitur Immortalitas. Clausum est iter,
Omnisq. septus aditus. emergam. via
Vi fiet. Inuia nulla Virtuti est via.
Hic est vorago abrupta, & in praeceps patens,
Vix transitum dat. Quam prope a casu abfui?
Sed quanta moles restat? enitar diu
Multumque, quod fecisse si detur semel,
Semper iuuabit. Iamque deficiunt pedes,
Vigorque. Vincit animus. At tandem tamen
Defessus

Defessus hoc in rupis exesae cauo,
Medius labores inter exhaustos modo,
Et hauriendos proxime, paruam moram
Traham sedendo. Vt dulcis est fesso quies.

CHORVS

DVLCIS malarum solicitudinum,
O Somne, portus, perfugium, & quies,
Qui fessa viuentum labore
Membra leuas, animosq. curis.
O fluctuantis murmura pectoris
Aurae benignae munere qui premis,
Et sensibus vinclo ligatis,
Corda hominum resoluta laxas.
Frater quietae Mortis, & Otij
Felix minister, quem fugiunt truces
Morbi medentem, aequantem egenos
Diuitibus sequitur Voluptas.
Huc lenis, huc te fer tacito pede
Obliuiosis abdite nubibus,
Et irriga blande natantes
Sensim oculos, operique nocte.
Mox excitatus deinde negotia
Ad ipsa surget strenuus, & viam
Insistet inceptam, a labore
Artubus atque animis refectis.

ACTVS TERTIVS

ERGASTVS

XCVSSA tandem fratris importunitas.
Equidem verebar ſaepe, ne oppreſſum diu
Non mitteret, ni traheret in magnum malum.
Non ſecus hirudo corpori admoto tenax
Haeret, premitque bibula, nec prenſam ſemel,
Cruore ni ſit ebria, amittit cutem.
Et ille forſan prodigus vitae ſuae,
Nubes honoris, & poëtarum ſequens
Nugas canoras, ſe per anguſtam viam,
Per ſenticeta & ſaxa coniecit: miſer.
Guſtanda in ipſo flore tibi dulcis fuit
Vitae voluptas, frater. At tu deſipis,
Malumque curis addis, & curas malo.
O miſera ſors mortalium. O hominum genus

Rerum

Rerum miserrimum, & miseriarum vltimum.
Quae pars dolore vacua? quae cura caret
Pars vitae acerba? Nascimur: ab ipsis statim
Vitam auspicamur lacrimis & fletibus.
Et est nouum mirumve, si qualis fuit
Ingressus, idem reliquus est aeui tenor?
Lugemus, hoc Natura nos primum docet.
Quae culpa porro nostra? quia nati sumus.
Mox vincla nexu corpus astringunt, recens,
Tenerum, caducum, aliena ni firmet manus.
Tandem labore plurimo emergit suae
Ad sensa mentis voce propemodum, puer,
Casus per omnes. Hinc magistro tradimur
Tristi, seuero, duro, inexorabili,
Chirona qualem est Aeaci nactus nepos.
Neque hoc sat est: assiduus accedit comes
Custosque, saeuus, toruus, attentus, sagax,
Et supicax, & perspicax. Argum putes,
Centena cui stent lumina, & oculeum caput.
Quid iurgia hic minasque? quid virgas truces,
Crudelius, quam Tantalo saxum improbum,
Dicam imminentes? Omnia expertus loquor.
Est temporis nunc tantulum, vt possim meo
Saltem arbitratu viuere abiecto metu.
Dum se Iuuenta pandit, & pingit rosas.
Aestas sequetur proxime, & (ventus nisi
Afflarit ante messem, & interfecerit)
Erit opibus danda opera, nec deerunt graues
Aestus laborum, &, laeta quae numquam fuit,
Nox ambitus, & aula curarum ferax.

Nam quod Senectae bruma, quod capitis niues
Frigus ferunt, geluque? quam noctes nigras,
Quam nube tectos, Sole viduatos dies?
Natura sequitur dira, morborum feris
Succincta monstris, fertq. terrificum manu
Vltrix flagellum, & aëris alieni admonet.
Quod ni receptet illico, fenus petit.
Hinc luminum, illinc aurium, sensum exigit,
Illinc vtrumque: & saepe quos dudum dedit,
Artus reposcit, donec vmbram mortui,
Viuum cadauer, reddat exanguem senem.
Haec illa lux mortalium: hic vitae dies
Inter sonora nubila, & auaros Notos.
Haec me vicissim sorte partita premunt.
Sed nimbus hinc detonuit: hinc alter legit
Ventos, vt imbre laeta prosternat sata.
Neque hoc sereno, & tempore oblato fruar?
Fruar. decet, libetque: nec quisquam vetat.

TROPHIMVS. ERGASTVS

ERGASTE, quo te, Ergaste? ERG. Quis reuocat? (malum)
Magister est. Incommodum semper virum.
Mirabar hoc si abiret, vt possem mihi
Vacare. Salue. TRO. Det Deus mentem bonam.
ERG. Non alia diceretur amenti salus.
TRO. Quid solus hic? ERG. Nunc esse, nūc solus mihi
Videbor, ante non fui. TRO. Quis tecum erat?
ERG. Ego ipse. TRO. Fac vir iste sit saltem bonus.
ERG. Talem

ERG. Talem esse semper credidi. TRO. Raram fidem.
An te tibi esse cognitum, adolescens, putas?
Nihil est magis difficile. ERG. Tu Sapientia,
Etiam ne verba funditas? TRO. Nimium es ferus
Ergaste factus. ERG. Esse me talem decet.
TRO. Non tamen oportet. ERG. Ista iam pridem puer
Satis tuli, timuique. TRO. Nunc vero es senex.
ERG. Quicquid sit, aetas postulat mores nouos.
TRO. Aetate in omni est moribus sanctis locus.
ERG. Numquam ne vocum fuerit istarum modus?
TRO. Cum feceris quod admonent. ERG. Toties piget
Eadem moneri. TRO. Id accidit culpa tua:
Pare monenti. ERG. Odiosus es tandem mihi.
Quid paream? TRO. Fecisse quod semper bene est.
ERG. Sat hactenus, sat parui. TRO. Non est satis,
Ni fiat etiam semper. ERG. At satias capit
Rerum omnium. TRO. Quas animus inuitus facit:
Non quas volens, libensq. ERG. Quid mecum tibi?
Te, dum magistrum nostra prima aetas tulit,
Tuli magistrum. De magisterio tuo
Haec iam migrauit. TRO. Disciplinam qui fugit,
Odit sciendi gloriam. ERG. Istam nil moror
Emptam labore gloriam. Dulcis mihi
Vna est Voluptas. TRO. Heu Voluptatem fuge
Matrem dolorum. Vis Voluptatem meram?
Stude labori. ERG. Aduersus est illi labor.
TRO. Deo iubente aduersa de aduersis fluunt.
Hinc & doloris fons voluptas blandior,
Laborq. honestus est voluptatis caput.
Sit herba ab acri dulcis interdum liquor,

Spinisq. ab aspris mollis existit rosa.
ERG. *Haec vera sint, ab igne prodibunt niues,*
Et flamma ab vndis: terra se in caelum feret,
Caelumque terra sidet inferius pigra.
E Sole tenebrae, e nocte nascetur dies.
Omniaq. erunt ab omnibus. TRO. *Iam non ego*
Has te docebam, peior has argutias,
Peior magister docuit. ERG. *Haud magno fuit*
Opus magistro. Sensus huc duxit manu.
TRO. *Dux brutus est, & monstrat obliquam viam:*
Sensus futuri incautus, ad praesens modo
Se accommodat. ERG. *Futurum in incerto latet,*
Praesens tenetur: illud in Superum manu est.
TRO. *Immo in manu cuiusque. Nam quales dies*
Quicumque ducit hosce, quos viuens agit,
Talia sequentur saecla, queis nullum dabunt
Saecla vlla finem. Haec vita momentum est breue,
Sed pendet inde aeternitas. Tantum venit
E tantulo. ERG. *Nihil audio: frustra mones.*
Futura quae sunt, tu gubernabis Deus:
Ego capior praesentibus. Tu, istas minas,
Stimulosq. germano admoue. TRO. *Nec me quidē,*
Quantum est peractum, poenitet: quamquā indiget
Freno ipse, tu calcaribus. ERG. *Cupio meo*
Animo obsequi. Is Virtutis affectet viam,
Auceps honoris, recta cui pectus sapit.
Inglorius ego, & stultus, hanc facilem sequar.
TRO. *Est facilis aditus, exitus ad Orcum trahit.*
ERG. *Sedes ad Orci pallidas non est iter*
Quale hoc, virens, nitensque. Non flores vides,

Gramenq.

Gramenq. pictum? TRO. Gramine sub alto latet
Letalis anguis. decidunt flores cito
Arentque molles. gratus hic oculis color
Imponit vltro, & sponte captatum venit
Mendace vultu. talis aduerso nitet
Imbrifera nubes Sole, nec solido polum
Fulgore pingit. Quicquid hic rerum vides,
Vana est imago, fumus, vmbra, & somnium.
ERG. Experiar hodie, haec stat mihi sententia.
TRO. Tamen. ERG. Tamen molestus es nimiū mihi.
Non hac mouebor mente, si caelum ruat.
Tu sequere, vel discede. TRO. Discedo, at breui
Meam vocabis precibus implorans opem.
Vt peruicax mens hominis, & prona ad malum.
Ego hinc videbo, coepta quo tandem cadant.

CHORVS INTERIOR

HVC ades, quisquis per amoena tendis,
Grata per Nymphis nemora, & recessus,
Hic vbi sedem sibi fixit olim
Alma Voluptas.
Ver vbi aeternum, viridiq. campos
Gramine apricos, varijsq. laetum
Floribus gramen, proprioq. flores
Spargit odore.
Cernis, vt sese tibi festa silua
Compsit, & qualem, cupiens teneri,
Hospes, vt dulci recreeris aura,
Explicat vmbram?

Sensit aduentum simul ipsa tellus,
Sensit & caelum: simul ipsa eunti
Subijcit flores, nitidoque ridet
Lumine caelum.

TROPHIMVS. ERGASTVS PANVRGVS

CANTV hospitem Sirenes ad casum vocant.
ERG. O vox amica, o carmen, o liquidū melos.
Vt vos libenter audio? vt blandus mouet
Imas medullas sensus, & venas fluit
Riguus per omnes: scilicet regnum hic habet
Aurea Voluptas. Mente iam tota diu
Sedes cupitae, denique inuentae modo,
Saluete. Vester hospes accedo nouus:
O si & futurus incola. Vt noster iuuat
Aduentus, vt me vester aspectus iuuat,
Cantusq. dulcis? Cuncta nunc animo meo
Deleta sunto. Gloria & Virtus vale.
Tibi me Voluptas domina in aeternum dico.
TRO. Et stulta sunt promissa, nec votum tenet.
ERG. O si videndum se aliquis hic nobis daret.
En cum corona iuuenis & cithara venit.
Aetas mihi ipsa, & habitus, & cultus placet.
PAN. Salue Mundi opifex, & custos, dia Voluptas,
Quae pulchrum vario semine corpus alis.
Salue o cunctarum genitrix dulcissima rerum,
Vnde ioci, & cantus, lenis & aptus amor.
Quā pecudesq. feraeq. omnes, quā pōtus, et aether,

Quam

Quam celebrat tellus mille reuincta modis.
Te propter viret omne nemus, te propter eamdem,
Fundit odoratas arbor adulta comas.
Salue iterum atque iterũ, comes o dilecta iuuentae,
Quae iuga, quae fluuios, quae loca leta colis.
TRO. Sic captat auceps fistula alliciens auem.
ERG. O te beatum, laeta quem sedes tenet
Semper vagantem libere, & semper nouo
Modulata chordis verba flectentem sono.
Certum est adire: & certus, vt spero, comes
Adiungar illi, vota nec spernet mea.
TRO. Alludit hamo piscis, vt laqueum voret.
ERG. O quisquis es, frondosa quem circum iuga,
Paene alterum Orphea, flumina, & pecudes ferae
Audire certant, dulce dicentem melos:
Aeterna sic iuuenta contingat tibi,
Si iusta posco, scire nec cuiquam nefas,
Dic quas in oras venerim. Hic laetas habet
Sedes Voluptas? Pectore huc toto feror.
PAN. Venisti amice Ergaste, venisti diu
Optate nobis: fallit an visus meos
Ingens cupido? Nomen est nobis tuum,
Ne metue, notum. Frontis insignes notas
Vestisq. noui. Saepe praedixit parens
Nobis Voluptas ipsa, dum numerat dies,
Teq. impotenter expetit. Quanto putas
Pectus replebis gaudio? ERG. Vt felix iter,
Paruaeq. fructus constitit magnus morae.
PAN. Vides vireta haec? illa disponi tibi
Mira arte voluit. Cernis herbarum toros

Viridanti in vmbra, texta quam myrtus facit,
Affletur & quam mollis ex illis odor?
Hos, vt sederes, dextera instruxit sua.
Audin susurros fluminum, & blandas aues
Varia remotum voce mulcentes nemus?
Sic erudiuit ipsa, quo gratus sopor
Summa quiete obreperet pulchris genis.
Iam quot choreas, suaue cantantum choros
Quot comparauit? vocibus quales sonos,
Carmenq. quale attemperat? Veteri mero,
Lectaq. toto ab orbe regifica dape
Mensam refertam, mille famulantum manus
Vni vt ministrent, sedula insterni iubet.
Super omnia haec, quod maximum in magnis reor,
Ad ipsa facta vultus accedet bonus.
Quid plura? me nunc misit aduorsum tibi,
Missura plures obuiam, aduentum simul
Certum esse norit. Propter hanc ripam sede,
Longaq. corpus pone defessum via.
Interea ad illam laetus ibo nuntius,
Laturus ingens praemium. ERG. *Duc nos cito,*
Duc nos ad illam. Quodque punctum temporis
Spatio videtur annuo longinquius.
TRO. *En capta misera praeda ad ignem ducitur.*
PAN. *Morem libenter gessero: & quando hoc sedet,*
Iter docebo breuius hac prona via.
ERG. *I prae, sequar, signisq. in impressis tuis*
Ponam pedum vestigia haud lento gradu.
PAN. *At tu interim quas Daedala effinxit manus,*
Vt se patentes vndique ostentent opes,

Per cuncta passim lumina intendens, lege.
Natura nusquam melius indulsit sibi.
ERG. *O blanda nemora, o limpidi semper lacus,*
O grata Tempe, o montium viridissimi
Mihi apparatus, nulla quos spoliet dies.
O scena siluis imminens, semper virens
Semper coruscis. O canentes, arborum,
Lenique motae flaminis pulsu, comae.
Oculos videndo defatigaui, & tamen
Adhuc videre mens inexpletum cupit.
Cerno hinc cauata saxa, & horrentes specus.
Vere haec beata, & sola Nympharum loca.
TRO. *Illa est barathri ianua. O clemens Pater,*
Stultae Iuuentae parce, ne noceant doli.
ERG. *Audire videor dulce ridentes simul.*
Quid? se videri forsan a nobis cauent?
ECHO. *Auent.* ERG. *An vt cõcesserim propius, libet?*
ECH. *Libet.* ER. *Quid ergo huc aliqua nõ uestrũ uenit?*
ECH. *It.* ERG. *Cur moraris hospitem errantem? Veni.*
ECHO. *Veni.* ERG. *At prior nos edoce incertã viam.*
ECHO. *Iam.* ERG. *Gradiar istuc?* ECHO. *Huc.* ERG.
Aliquis an tecum adest?
ECH. *Adest.* ER. *Puellarũ cohors?* ECH. *Harũ cohors.*
ER. *Fore me libẽter reris?* ECH. *Eris.* ER. *Eheu miser.*
Deus cadentem subleua. Heu perij miser.
Miserere. TRO. *Quid agis? abstine infelix manum.*
Scelerate. PAN. *Nostra est praeda.* TRO. *Iam iuuenem est satis*
Tentasse fraude. Saeua vis absit procul.
PA. *Haec nẽpe vis.* TRO. *I perfide in Stygias domos.*

Reliquit animus: membra contraxit rigor:
Vnamq. gelidus sanguis in sedem coit.
Attolle corpus: tolle iam vultus mihi.
Ergaste: quid adhuc metuis? hic adsum tuus
Magister ipso in tempore. Abscedat timor.
Ergaste. ERG. Quis me suscitat? quis fert opem?
TRO. Iam me aspice. ER. Heu magister, ingratum sine,
Visuq. caeli & lucis indignum frui,
Sine me perire: monita qui temnens tua,
Me perdidi. Absque te fuissem, non forem.
Inuenta mors est, dum Voluptas quaeritur.
Mitte immerentem, mitte commeritum mori.
TRO. Nihil verere. Propter hoc dignum reor
Vita esse, quod te iudicas dignum nece.
Spes magna veniae, & grande solamen mali,
Culpam fateri. Est innocenti proximus,
Quem poenitet peccasse. Nec mortem Deus
Cupit nocentum. Sceleris admissi dolor
Vitam impetrat. Tum portus erranti optimus
Est consili mutatio. Poenae est satis,
Si te facinoris ante commissi pudet.
ERG. Me cepit aetas: hostis accessit malus,
Fallaxq. fandi fictor: hic mentem abstulit.
TRO. Haec ipsa vidi, & nota iam pridem mihi
Pellacis ars, & pectus instructum dolis.
ERG. Sed, te volente, magne Regnator poli,
Qui te potentem maxime, clementia
Et sontibus salute donanda, probas,
Vitium obtegam virtute, malefactum bono.
Nunc parce Genitor, parce. Peccaui miser.

TRO. Er-

TRO. Ergaste, si mutanda mens olim tua
In melius, vnam ob criminis culpam, fuit:
Tanti fuit peccasse. Placatur Deus
Precibus nocentum. Facta condemnas tua?
Condonat ille. Agnoscis? ignoscit malo.
ERG. Tu, qui mihi spem veniae & indulgentiae
Facis benigne, & rebus afflictum leuas,
Impone quaeuis onera: perpetiar, feram.
Nec me grauabit vllus in vita labor.
Ego, te iubente, vel per Arctoas niues,
Per orbis hieme & nocte damnatas plagas,
Vel per perustas igne, & aestu feruido
Nimium propinquae semper aetheriae facis,
Intrepidus ibo, & offeram morti caput.
Quocumque placeat, nulla parendi est mora.
TRO. Sic polliceris. ERG. Ipsa res faciet fidem.
TRO. Non est necesse, vt sicca glacialis poli
Tranetur Vrsa, aut Solis ardescens via.
Hoc per iugum Virtutis audacem gradum
Molire promptus: nec refer retro pedem,
Ni fueris ante victor, & voti reus.
Frater praeiuit, sequere: tunc duplex erit
Vtrique causa vtriusque laetandi bono.
Quid fluctuare? & lumina in montem iacis?
Sunt multa, quae si grauia cum coeptes, tibi
Primo videntur, leuia successus facit.
ERG. Iubes ne? Fiat. TRO. Inuoca vt debes Deum.
ERG. Ego vero, Olympi Rector, excelsum supra
Qui verticem altus ponis adscensum tuum,
Prostratus ad te supplices tendo manus.

Fac, si prioris culpae es oblitus meae,
Vt spero, & opto, ad montis enitar iugum.
Difficile opus, magnumque. Sed fretus tuo,
Pater, benigno numine, effectum dabo.
TRO. *Audiuit ille vota, iam surge, & viam*
Insiste prorsus, nec malis cede obuijs:
Contra sed ito audentior. Facti cupis
Dimidium habere protinus? recte incipe.
Quod siqua rupes, siquis impenetrabilis
Sinus, aut crepido montis, aut ramis frequens
Negarit aditum silua: ne fleto, vt puer,
Sed pertinaciter aude. In hoc sunt omnia.
Stultus dolorem vulgat, & flendo integrat.
Sapiens premit silentio, ac vulnus tegit.
ERG. *Me non, vt obstent Pontici fauces freti,*
Et gemina pandens hinc & hinc vastas manus
Symplegas arctet maria concursu nouo,
Iterumq. fluctus saxaq. in caelum exprimat,
Non, dubia Syrtis Barbaro exultans salo,
Terrebit vmquam. Valeat hortandi labor.
Addis citato calcar, incenso facem.
Ego deseram vitam ante, quam iussam viam.
TRO. *Iam perge, perduc vota ad optatum exitum.*
Est auctor operis, & erit adiutor Deus.

ERGASTVS. ARISTVS

Q*VI stultus hic est terror, & caecus timor?*
Etiam ne vatum fabulae occursant mihi?
Mihi non Chimaerae spiritus flammam vomens,

Lernaeve pestis caede pubescens sua,
Non nemoris ille excubitor aurati draco,
Non aeripes & flammeum Aeetae pecus,
Non quicquid vmquam vana finxit Graecia,
Quot se Orcus in monstra induit, & atras feras,
Cogent retrorsum ferre constantem gradum:
Cunctis subactis verticem ad summum ferar.
Vt cuncta sunt facilia, ni inuitus facis.
Quis hic sopore membra deuinctus iacet,
Alta & quiete mersus? An frater meus?
Is est. an erro? an excito? At dulcem graue est
Turbare somnum. Visus audire est: sua
Sponte ipse sese colligit, & ad se redit.
ARIS. *Ergaste.* ERG. *Ariste.* ARIS. *Vera ne haec facies tua?*
Verus mihi tu nuntius? an etiam, vt prius,
Per leuia mentem visa deludit sopor?
ERG. *Ariste vigilas. Vera mi frater vides.*
Ergastus adsum. ARIS. *O nuntium optatum mihi.*
Quod somniabam cernere videnti datur.
Audit preces benignus e caelo Deus.
At fessus es: quiescere hic mecum potes.
Hinc, vt laborem parua releuarit quies,
Pergemus vna: longa non restat via.
ERG. *Audis ne cantum? An fallit incertus sonus.*

CHORVS

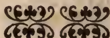
CHORVS

FELICES, quibus arduae
  Virtutis teritur iam pedibus via.
Per vepres, per & aspera,
  Et per lubrica saxeta, crepidinem
Per montis procul auij
  Vix ipsis capreis exuperabilem.
O quos Laudis amor tenet,
  Queis vrget stimulis Gloria pectora,
Et calcaribus incitat
  Virtutis rigidum scandere verticem.
Ne frangant animos iugi
  Non molles aditus, semper & obuia
Quae tardant celeres gradus,
  Quae praerupta viarum, impediunt iter.
Duris cedere nescia,
  Instantesq. metus vincere pertinax,
Atque inuicta laboribus,
  Mens est, cui decoris fulsit honos boni.
Laeti opponite fortia,
  Qui sese obijciunt, pectora, casibus.
Obstent omnia. Rumpite.
  Quod pulchrum est, petitur difficili via.

ACTVS QVARTVS

ARISTVS. ERGASTVS

AM SVRGE frater, surge: quid lentus sedes,
Stupesque, cantu vt ebrius? ERG. Liquidum bibi,
Et dulce carmen: sensu vt abstracta e suo
Mens ierit illuc, vnde tam laetum mihi
Acroama fluxit: nec reuertisset diu,
Nisi reuocasses. Ipsa nondum etiam meas
Vox praeter aures vecta, miranti sedet
Infixa penitus animo. Abite, absistite,
Valete, Musae turpium morum illices,
Escae malorum. Tuq. luctificum malum
Fallax Poësis, blanda pernicies virum.
Quae vestra sint Circaea tamquam pharmaca,
Pandam nouus Mercurius, expertus tamen:
Ne quispiam fallatur ignarus doli.

Vos

Vos audiendo, est aliqua, nec vehemens quidem
Sensu voluptas: sed voluptatem grauis
Maeror dolorq. sequitur: haec praeteruolat:
Defixus animo inhaeret aeternum dolor.
Quam paene, per vos, vasta tenebrarum loca,
Et quo trahebar Tartari vidi specus?
Quam paene in Orci limen intulimus pedem?
Quam paene non extulimus? En horret, miser,
Reuolutus horret animus in saeuos metus.
ARIS. Quis horror est Ergaste, quos narras metus?
ERG. Vix tantum ab ipsa Morte, & atris abfui
Antris, Ariste. ARI. Hoc illud est, quod te modo,
Cum fessa placidus membra leniret sopor,
Cernere videbar, fauce correptum fera
Diri draconis: missa ni caelo manus
Seruasset haec in tuta translatum loca.
ERG. Ita est. Opem mihi attulit ab alto Deus:
Ipse est mei misertus. ARIS: At nos, hoc duce
Et auspice, hanc sequamur inceptam viam.
En iam minusq. accliuis, & lenis magis
Se pandit ipsa. ERG. Et longa sat visa est quies.
ARIS. Eamus ambo: & triste si quid se offeret,
Pias vterque transferens fratri vices
Iuuabit alterũ. ER. Heu cado. AR. Ah mediũ tene
Ergaste, quo te conijcis? quid agas vide.
ERG. Nunc quoque ruentem sustine. ARIS. At nimium es celer
Praecepsq. lente, frater, appropera gradum.
Ipsa sibi festinatio nectit moras.
Est ambulandum, non volandum. Sat cito

Si sat bene. ERG. En iam prendimus sacrum iugum
Post tot pericla, & casuum discrimina.
Loca haec licebit iam salutare. ARIS. Et Dei
Celebrare laudes. ERG. Montis alti culmina
Vicina caelo, floreum, & castum nemus,
Saluete. ARIS. Frater, nos ne perduxit Deus
Tot per salebras, tot per anfractus viae,
Ad haec amoena, & summa terrarum loca?
Nos immerentes? Magne Caelestum Pater
Hominumq. Rex, o dulcis, o patiens amor,
Quae causa, quae te causa, tanto perpulit
Vt me beares munere, & fratrem mihi,
Fratriq. me coniungeres? ambos, tua,
Qua cuncta torques, mira qua patras, manu,
Dicam ne sorde an faece secretos, humi?
Huc transtulisti, ad proximam caelo domum.
Munus, fatemur, munus, hoc totum tuum est.
Scintilla nos huc ignis abripuit tui,
Demissa caelo. Vterque grates dicimus,
Et firmitatem oramus, & constantiam.
ERG. Germane, ceu sint nubila e visu mihi
Detersa, quaedam vallis infra cernitur
Angusta sane, & vuida. ARI. Est terrae, vt vides,
Orbis, pusillus ille, & in media latet
Caligine. Viden mole sub quanta iacet
Molestiarum, quicquid in terra iacet?
Quantae tenebrae, quantus est error, putas,
Mortalium? quam leuibus a rebus gerunt
Pugnas miselli, more taurorum, truces,
Pro pascuis, potuque nec puri lacus,
In

In vulnera, atque in funera ruentum? Nefas.
Heu digna caelo pectora, heu Superum genus,
Terrae inquilini, & hospites. Quin iam caput
Mentemq. in altum tollitis, vt abiectam humum,
Et quae creatur inde materiem mali,
Ratio repellat? Valeat, ah, Sensus, precor,
Corruptus, & corruptor. An caeno iuuat
Turpare caelum? An spiritum, terrae iuuat
Clauo subactum affigere? En sedes vocat,
Et patria. Hic est cura figenda, hic modum:
Hic omnibus metam esse votorum, decet.
Est inquies mens hominis, immensi capax:
Hanc sedat vnus, vnus hanc explet Deus.
ERG. Sed quid videtur ipse iam vertex, diu
Formidolosus? aequa planicies sedet,
Campiq. se longe explicant. Nam quae hic patet
Amoenitas ac splendor? Haud illic magis,
Stellante caelo accensa cum ducit faces
Phoebe minores, siderum effulget chorus:
Vt fulgor hic scintillat, & varie micat,
Florum, hic & illic. Tale tessellatum opus
Nec iactet vmquam culta regnantum domus,
Nec reddat vmquam docta pingentum manus,
Auro, smaragdo, purpura, argento, croco.
Inspice quis ordo? Vt cuncta diuisa in suas
Sunt areas, puluinulos, sulcos, sinus?
Quis hic nitor decorque? Quae florum agmina,
Quae copiae? Hic consiste, tum cerne hunc mihi
Vt gemma profert, trudit vt geminum calyx,
Vt calathus alterum? Ille vagina e sua,

E cuspide hic sese exerit. Qualis meas
Vndique lacessit ebrias nares odor,
Prae quo Sabaeum germen, & Cilicum seges,
Arabumq. messis, nautea & putor grauis?
His capior, immo his pascor: hic viuam libens:
Nec sit molestum inemori hoc spectaculo.
Ariste quo nunc raperis, obtutu & siles
Defixus vno? AR. Pulchra sunt, pulchra haec tibi
Germane, sunt & suauia: at quantum putas
Et pulcher est, & suauis horum auctor Deus?
Opera magistrum visa nec visum indicant.

ERGASTVS. HONOR. ARISTVS

QVIS strepitus ille? Nam quis huc vertit gradũ?
Quis ille comitum numerus obsedit virum?
Regalis ipsa in fronte maiestas sedet.
Quem se ore fert? & qualis incessu venit?
Ardet salutare animus, at vox deficit.
HON. Par iuuenum amicum cuncta moderanti Deo,
Qui vestra solus rexit huc vestigia;
Venistis huc feliciter: felix vbi
Deo propinquam regiam Virtus tenet.
Ego ipse vos excipio, & amplector libens.
ARIS. At quisquis es, seu terra te talem tulit,
Siue ales es caelestis, & iuuenem nouo
Imitatus ore, nostrum in occursum venis,
Non absque mente & numine aeterni Patris:
Vterque, cum beatus hanc sedem colas
Virtutis almae, & pulchra sit tecum cohors,

Iam te veremur supplices. Tu nos tuam,
Si iusta petimus, accipe in certam fidem.
HON. *Ne petite meritis ante quod vestris datum est,*
Et ipsa Virtus praecipit. Non desum Honor,
Ego ille, eodem pulchra quem partu tulit
Labori amicum cum pudica Gloria,
Virtus, ab ipsis orbis incunabulis,
Sed nec queam, nec deesse si possim, velim,
His, quos amicus ipse commendat Labor,
Et qui sacrae parentis affectu calent.
Laboris & Virtutis est merces honos,
Virtus honores & voluptatem parit
Doctis viris, & fortibus: quorum decus
Celebresq. laudes, tempus vt nullum obruat
Obliuione ac nocte, sed claro die
Visantur vsque, & consecrentur posteris:
Hae, quas videtis sponte sese artes mihi
Iunxisse socias libero dignas viro,
Tristi e silentio eximunt: seu marmore
Atque aere viuas ducere effigies velint,
Seu liquidis coloribus: nec abest vetus
Historia, nec Memoria saeclorum tenax:
Nec Suada dulcis, & venusta Oratio:
Nec quae modisq. & carmine, in caelum ferunt,
Nomina potentum, & facta sapientum virum,
Et Musica & Poësis. ERG. *Hei metuo dolos,*
Ariste: nomen hoc Voluptatis mihi,
Poëseosq. & Musicae, haud quaquam placet.
Sat est semel peccasse: sat frater semel
Modo non perisse. Iam suo doctus malo

Piscator ictus sapiet. HON. At iuuenis metum
Pone, & moueri absiste. Non vlli hic doli,
Non vllus hic opertus insidijs locus.
Hic casta cuncta, nempe quae Superis placent.
ERG. Numquam timere nocuit. HO. In rebus malis.
ERG. Qui falsus est, & ipsa permetuit bona.
Semelq. captus saepe captari timet.
HO. Quid vana terrent? ER. Qui pauet vanos metus,
Veros cauet. Plerumque tempestas fera
Caelo sereno oppressit ac mersit ratem.
HO. Nil audeat qui metuit. ERG. At ne erret quidem.
Timor est pater Prudentiae. HO. Est idem comes
Inertiae & Languoris. & par est malum
Nihil timere, & omnia. In medio est sita
Diuina Virtus: arcta cui placuit via,
Eademq. recta; laeua ne errantem auferat,
Nec dextra rursum, limite vt recto nihil
Excedat, aut recedat. Vtroque in loco
Tu nimius es, iustoq. nunc maior metus
Est iste, fuerit ille cum iusto minor.
Iniquus es, si regna Virtutis times.
Iter huc negata paene tentasti via,
Erroris error vt esset alterius gradus?
Confide iuuenis, comprime affectum leuem.
ERG. Tandem ista cunctum verba dempserunt metũ.
Et me doceri decuit, & dedo manus.
Vbi ipsa Virtus? HON. In penetrali sedet,
Intenta rebus, digna dum mortalibus
Praemia laborum dat sorori Gloriae
Tribuenda, & ipsis addita est dudum comes,

Quae cuncta lance pensat, & libra pari,
Iustitia: sed mox aderit. ARIS. Hic quiddam cupit
Scire animus; at retardat inuitum pudor.
HON. Rubens pudoris vultus est signum tui,
Et te tacente loquitur. Haud metuas licet,
Eloquere. AR. Tu verba accipe in partem bonam,
Nec curiosum dixeris. HON. Dic quod lubet,
Libens petenti quodque responsum dabo.
ARIS. Semper ne Virtus dat labori praemia?
HON. Quando est honestus, semper. Interdum tamen
Vt sit labor praeclarus, & notus magis
Pleno theatro, & merita magnorum virum
Spectata crescant, tempus in paruum volens
Differt, nec aufert. ARI. Omnium expertos habet
Semper labores? HON. Omnium. Et in vnum refert
Volumen omnes, laude quos dignos probat,
Vt par labori praemium respondeat,
Amplaeq. merces gloriae: seu sint senes,
Iuuenes, viri, puerive. ARI. Perscriptum ne habet
Etiam laborem ac praemia adolescentium,
Qui corda thyrso Laudis ac Sapientiae
Percussi, amare decora certatim student,
Et litterarum studia? HON. Nec sane modo
Vulgari: habet praescripta & horum nomina,
Et quisque qua sit laurea, quo munere,
Prae ceteris donandus. ERG. Et quando dari
Istaec iubebit munera? HON. Hoc prudens agit:
Hoc scilicet deliberat: & vna potens
Disceptat hoc Iustitia: tum Famam vagam,
Quae fert per orbem facta vestrorum ducum,

Qui

Qui gloriam vicere prisci temporis,
Huc euocari voluit, vt clara citet
Voce meliorum nomina: & libros parat,
Minioque, & auro, puro & argento illitos,
Quos muneretur splendide, in clarissimo
Praestantium virtute, & illustri nota,
Ac dignitate principum, coetu virum.
ERG. Sapienter ista, & digna quae repetat frequens.
Paulum sepultae inertiae distat diu
Celata virtus. HON. Fallere, haud Virtus eget
Praecone, per se clara: sed tamen in loco,
Vicina qualis arbor irriguis aquis,
Laudata crescit. ER. Gaudeo. HO. En Virtus adest.
Hinc Gloria, hinc Iustitia, cinxerunt latus.
AR. Vbi nã? Procũbo ad genua? HO. Ne faxis caue.
Vestros honores negligit: se ipsa est satis
Contenta. ARIS. Quae paremus illi exordia?

VIRTVS. ARISTVS. HONOR ERGASTVS

NON metus, amici. Dexteram nostram obsidem
Accipite fidei. Vester aduentus mihi
Hoc gratior, quo durior vobis fuit.
Non facilis iste, sed fuit felix labor.
Videte qualis exitus fuerit viae.
Hic semper aura dulcis, hic aeui tenor
Sine nube semper: nulla vt existat lues,
Vapor serenum nullus infuscet diem.
Hic summa Pax, & nullus exterrêt metus,

Nec fluminum, nec fulminum: quamuis polo
Effusa nigro saeua tempestas tonet,
Tegatq. terras imber, & nimbus mare.
Sublime mons se tollit, & pulchrum erigit
Supra procellas, & Notorum turbines,
Fulgente semper luce vestitus, caput.
ARIS. Salue piorum caelitum antiquum genus,
Felix beatae Gloriae & Honoris parens.
O sola, certae per necis discrimina
Peti labore digna, cui Mundus nihil
Par finxit vmquam: turpe quae quamquam scelus
Exosa terrae, hunc arduum montem colis,
Tamen relicto tramite adscensum haud vetas.
Quas, non referre, aut agere, nos grates tibi,
Sed quas habere possumus? Non hoc queant
Quotcumque Sol prospexit, ex quo subditas
Lustrauit oras, vnus vt cunctos agat
Incensus animos ardor. Hoc non virium
Mortalium esse nouimus. Te vnam modo
Permitte nobis colere. De te pendeat
Vterque: quamuis magna poscamus, tamen
Et magna sunt, donare quae magnos decet.
HON. Recipe volentes mater in nostrum chorum.
Rogant, & ipse nomine amborum rogo,
Iunctae rogantum fortius pugnant preces.
Et quod negatum est singulis, multi impetrant.
VIR. Amo petentes: iusta quae petitis dabo.
Sed remigrandum est, vnde venistis modo,
Alijsque, quae sit recta, monstranda est via.
Hoc esse nihil honestius, maius nihil,

Nihil

Nihil esse propius muneri caelestium,
Summo esse nihil acceptius possit Patri.
Qui adiutum it hominem, proxime accedit Deum.
Vos ite tandem cara pars nostri gregis,
Memoresq. semper quid nouus poscat status,
Probate vita & moribus, lecta e manu
Vos esse, amicos ipsa quos Virtus habet.
Ego longiorem trahere non patiar moram.
ERG. At cum feremus alta Virtutis iuga
Penetrasse gressu, nulla si habeatur fides,
Qualia docebunt signa? VIR. Correctum genus
Viuendi, & illi mentis humanae indices,
Orationis veritas, oris pudor.
Addam alia, & ipsa magna: miniatos libros
Argento & auro fulgidos, quos Gloria,
Vt quisque meritus fuerit, adolescentibus,
Romana quos gymnasia formant litteris
Caeloq. dignis moribus, dono dabis:
Tu, si placet, Iustitia, deposta hac libra
Ad tempus, his te iunge, & vt visum modo est,
Effare, quo sit quisque dignus munere.
Honos, corollas dextera nectes tua
Semper virenti ex arbore, e nostra domo,
Victoribusq. illustre velabis caput.
At tu Poësis, quae virorum nomina
Orco eripis, vetasq. defunctos mori,
Praescribe versus, quos nouis concentibus
Virgo canendi docta modulari queat.
Iamque aderit ipsa Fama: non aberit diu.
Iussi euocari: longe & audita tuba,

Qua suscitatur Laudis excellens amor,
Pronuntiabit nomina adolescentium,
Qui inter sodales, aemulos inter suos,
Scientiaeq. & ingenij primas ferunt.
Ea dum parantur, grata si vobis quies,
Huc ite iuuenes: nostra vobis limina
Fas tangere. Hinc descensus haud longa via
Facilique vos restituet in planum locum,
Vnde intulistis huc per adscensum gradus.

CHORVS

SVDATVM satis est: iam iuuenes modus,
Iam finis positus difficili viae:
Iam cessere metus, & labor inquies
Pulchri perpetuus comes.

Iam desiderijs meta fidelibus,
Vestris & studijs ex animo obtigit
Felix curriculum. Nunc capite obuia
Pleno gaudia pectore.

Miles non aliter post graue proelium,
Saeui post obitus mille pericula,
Laetus victor ouat, cum posito metu
Victis imperat hostibus.

Cautus non aliter post mare naufragum,
Ereptamq. feris nauem Aquilonibus,
E portu tumidi nauita iam minas
Diues prospicit aequoris.

En Virtus geminos in penetralibus
Cum coetu comitum laetior excipit:
Aula hic perpetuis carminibus sonat,
Vestra non sine gloria.

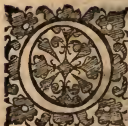

ACTVS QVINTVS

ERGASTVS. ARISTVS

NOS BEATOS FRATER
O faustum, ac bonum,
Quo nullus vmquam pulchrior
fulsit dies.
O laeta mentis gaudia. O donum
supra
Humana felix vota. Virtutem sacram,
Virtutis aedem splendidam, sanctum nemus
Vulgo auium, videre fas nobis fuit?
Nos dexteram tetigimus, vnde hominum decus
Dependet omne? His pedibus auratum solum
Pressimus, humumq. caelo & astris aemulam?
Nobis opes, profana quas numquam manus
Contrectat vlla, attingere, & nostras velut
Seponere datum est? Caelitum veras opes,

Prae

Prae quibus, inopia haec omnis, hoc nostro patet
Quaecumque in orbe cōpia, vt in vnum locum
Congesta sint, dispersa quae tellus colit.
Etiam ne laetos cuncta per miracula
Visus referre licuit, & gratum melos
Audire, & illos aethere infusos suo
Haurire odoris spiritus? Aeui dies
Haec prima, primus carcer hic vitae mihi,
Aut meta potius. Summa votorum attigi.
ARIS. Sunt ista. Sed quid marmora in vultus virum
Conuersa? quidque imagines sapientium
Et fortium, quos nostra siue aetas tulit,
Seu prisca? Sed quid verba ni malis prius
Oracula appellare, quae fudit domi
Plenissima pietatis, & prudentiae,
Regina, quando os, quale & augustum & sacrum
Templum, quod ipse implere dignatur Deus,
Coepit aperire, & sensa casti pectoris,
Ceu sacra signa, ex abditis penetralibus
Proferre, cum mens nostra paulatim sui
Oblita, caelum scandere, & propius Deum
Visa est videre, & figere obtutum sacro
In lumine: vt futura vita omnis mihi
Sit mors acerba, & carceris duri loco
Hoc corpus ipsum, iussa ni faciam pia,
Affirmet & Spes certior, cursu hoc breui
Vitae peracto, me reuisurum domos,
Vbi quiete detur aeterna frui.
Vos o beati, tanta queis semper sedet
Animo voluptas: siue Reginam licet

Spectare

Spectare, siue audire praesentem loqui.
At nos, quibus res obtigit, qua non queat
Esse vlla melior, anima dum corpus reget,
Est quicquid aeui, quicquid hoc vitae super,
Quod quale sit, nescimus (haud longum quidem
Illud futurum est) rebus in cunctis, bonum,
Qui cautus est magister officij, metum
Semper tueri oportet, vt constet salus.
Hoc esse quemque gratiorem conuenit,
Quo plus recepit munerum. Cui plus datum est,
Et plus ab illo exigitur. ERG. Haud aliter reor.
ARIS. O si magister nostra gaudens gaudia
Hic esset, vt laboris hunc fructum sui
Percipere tandem posset. Hic nostrae modo,
Hic, frater, vnus deest voluptati locus.
ER. Ipse euocem. At quaero vnde. Quã insistã viam?
ARIS. Pietas vetat discedere. Hic standum est tibi.
ERG. Eadem magistrum adesse quaesitum iubet.
O implicatum tempus. O animos, duo
Quos distrahunt consilia. Pietatem fugat
Aduersa pietas. Iussa Virtutis sacrae
Si tantulum contemnimus, magnum nefas:
Nescire rursus, nostra quae sint gaudia,
Qui monitor, auctor, suasor, impulsor fuit,
Non est ferendum. Mens in obscuro iacet,
Vt terra in vmbra media, cum cessit dies.
ARIS. Tu qui tenebras dimoues e pectore,
Vt Sol opaco ab orbe, cum redijt dies,
Et nox recessit iussa. Tu fons luminis
Praetende lucem hac nocte curarum Deus.

TRO-

TROPHIMVS. ERGASTVS ARISTVS

NE VANVS labor, o iuuenes. Men quaeritis? Adsum
Vester ego, hic adsum. Nec me communia fallunt
Gaudia quae fuerint. Ego vos per caeca viarum,
Per durum Virtutis iter, per deuia montis,
Adduxi, superaq. ambos ex arce reduxi.
Quamuis nulla meos penetrarint lumina vultus.
Non mortalis ego, Ergaste, o mea maxima cura.
Namque tibi e coetu aligerum me rector Olympi
Custodemq. ducemq. dedit, cum matris ab aluo
Egrediens, primum visisti luminis oras.
Ipse autem, errantem, & vitae per iniqua vagantẽ
Vt regerem melius, mortalia corpora sumpsi,
Et lucem aetheriam nubes obduxit amictu.
Nunc autem, Deus ipse pium succedere votum
Quod dedit oranti, pulchroq. cupidine captos
Virtutis vos tangit amor, nec longius ora
Est mihi fas hominum tectae sub imagine formae
Induere, in tenues dilabar protinus auras.
Nec tamen abscedens, solum te Ergaste relinquo.
Haerebo assiduus, fidusq. per omnia custos.
Quãquã oculi haud poterũt comitẽ spectare sequẽtẽ.
Nusquã abero, & caeli tandẽ te in limine sistam.
Vos, quibus e nostro nuper lux fulsit Olympo,
Muneris accepti memores, dum vita manebit,
Este viri, & celebrate Dei immortalis honorem.

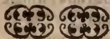
ERG. Quo

ERG. *Quo fugis? o comes, o meus arbiter*
Vitae, quo fugis? & me in imagine
Formae humanae, tempore decipis
Tam longo? Heu miser, heu quibus artibus,
Moribus heu quibus, infelix, tua
Laesi lumina, & aures. Heu miser.
Vrbis sidereae o vetus incola,
Ciuis & inclyte, parce precor precor,
Inspira bone tu mentem optimam,
Et quicquid cupio, affer opem, vt queam.
Sordet humus mihi: mens inhiat polum.
Tu te aspectu e nostro subtrahis.
Sed properanti porrige dexteram,
Nec me, quamuis dignum, desere.
Hoc tua te pietas & amor iubet.
ARIS. *Ingrata terra, o gentis humanae status*
Amens, miserque, & immemor honoris tui:
Est summa ab arce singulis custos datus,
Vt quisque iniuit prima vitae limina,
Caelestium illo ex ordine, & sacra manu,
Quae laeta dum perfruitur adspectu Dei,
Oculosq. pascit lumine, ac mentem replet.
Ante ora semper ciuis aetherij sumus:
Ille arbiter testisque, non factis modo,
Prope cogitatis interest. Ecquis timet
Ne tam pudicis mentibus labis nigrae,
Et inquinatae fiat adspectu grauis,
Nec potius atra sorde se contaminat?
Atque his tibi blandiris, his caelum putas
Superare pennis? Ardua ad caelum est via:
Caeli

Caeli aemulare studia, qui caelum petis.
ERG. *Audis? Etruscae sonitus increpuit tubae.*
Quis inflat aera? gestit hic animus mihi,
Et gloriae praesumit egregium decus.
ARIS. *Nisi fallor, ipsa huc Fama molitur gradus.*
ERG. *Ipsa est. Viden quot lumina, quot aures habet?*

FAMA.

ILLA SVM, *quae per remotas Fama terras explico,*
Fessa numquam alas volucres, orsa praestantum virum
Nuntians: vt sint vbique, & audiant semper bene
Toto in orbe, mente recta, & laude laetati bona.
Huc vocor Virtutis imperio, & rogatu Gloriae,
Quae sequetur cum Poësi & fratre germano suo
Ac sodali Honore, & vna splendidos libros feret,
Quos statim virtutis ergo, & muneris donet loco.
Hinc ego laudabo bonorum nomina adolescẽtium,
E libello, nuper ipsa quem dedit Virtutis mihi.
O beatum qui laboris praemium excellens feret,
Cuius & laudes Poësis carmine extollet suo, &
Musice reddet canendo carminum auditos sonos.

GLORIA.

GLORIA. HONOR FAMA

ADES huc frater, qui nobilium
Celebras semper facta virorum
Inclyta semper: numquamque decus,
Nomina numquam tacita esse sinis.
Ades huc nobis expers senij,
Versuque potens, casta Poësis:
Neu vos pigeat paruum ad tempus
Esse his terris, monte relicto.
Iubet hoc Virtus, praesensque rogat,
Vtrique sacer, carus vtrique,
Iuuenum coetus, coetusque virum.
Erit hic aliquid nostri officij
Comites esse,
Vestrumque simul munus obire.
Stimulis iuuenum impellenda nouis
Corda per altum Virtutis iter,
Corda impulsu concita laudis.
Ferte huc pueri munera, ferte
Munera doctae grata iuuentae,
Quam commendat Labor & Virtus.
Ferte huc libros, ferte coronas,
Pretia ingenij, praemia palmae,
Bona Virtutis dona egregio
Hoc consessu donanda virum.
O te nimium super aequales
For[illegible]

Quem laudatum Fama vocabit,
Partum vt ſumas victrice manu
Hoc tam inſignis pignus honoris.
Cui pulcher Honor laeta virenti
Tempora cinget rite corona.
Cuius amabit dicere laudes
Caſta Poëſis: cuius laudes
Decus ingeminans nomenque, frequens
Aula ſonabit.

HON. Niſi iam moleſtum eſt, Fama, da ſignum tuba,
Et clara iuuenum nomina e ſcripto cita.

FAM. Quod ſit bonum felixq. pulchris litteris,
Collegio Romano, & alijs omnibus.

PRAEMIA

M. TVLLII Ciceronis opera omnia.

Egregium munus, septena volumina Tulli.
Numquam alias quisquam talia dona tulit.

C. PLINII Naturalis historia.

Discere multa cupis, multosque euoluere libros?
Vnum hoc pro multis multa docebit opus.

PLVTARCHI vitae Latine redditae.

Pellege Romanas, Graecasque ex ordine vitas.
Qui melius possit tradere, nullus erit.

P. VIRGILIVS Maro, & Statius.

Carminis si te species Latini
Tangit, hunc versa studiose, & istum:
Hunc magis. Solus facit hic disertos
Esse poëtas.

SILIVS Italicus, & Senecae tragoediae.

En tibi, victor, geminos poëtas:
Silium effusum, Senecamque doctum.
Hic tubam dextra gerit: ille vincit
Crura cothurnis.

C. VA-

C. VALERIVS Flaccus, & Lucanus.

Atticas vna Latiasque pugnas
Carmine expressas dabit hoc volumen.
Has lege, atque illas: meliora vtrinque
Sed tamen hauri.

HOMERI Ilias & Odissea.

Princeps sonori carminis, & virum
Praeco inuidendus, dum fera proelia,
Et cantat errores Vlixi,
Mentem acuit simul, atque linguam.

EVRIPIDIS tragoediae.

Prodesse vates si solet optimus,
Delectat idem: quem Sapientia,
Et mater effinxit Poësis,
Fecerit Euripides vtrumque.

PINDARI carmina Graeca Latine conuersa.

Laudes virorum factaque fortium
Late sonanti si celebras lyra,
Quos nulla delebit vetustas
Pindaricos imitare cantus.

M. TVLLII orationes tribus voluminibus.

Lumina Romanae vt referas & fulmina linguae,
Assidua hunc versa nocte dieque manu.

M. TVLLII libri omnes ad Rhetoricam pertinentes.

Rhetoricae praecepta artis meditare? Magister
En tibi Romani Tullius eloquij.

PETRI Ioannis Perpiniani orationes.

Quae rhetor praecepta tibi, quae exempla daturus,
Expressa hic Petrus Perpinianus habet.

PETRI Angelij Bargaei poëmata omnia.

Queis armis volucres, queis capias feras,
Queis suscepta animis sint pia proelia,
Vix vno Angelius Virgilio minor,
Dicit carmine nobili.

CL. CLAVDIANI opera.

Et cultum & lepidum carminis accipe
Auctorem: hic nitidis floribus, vt caput
Ornes conspicuo munere Principum,
Nectes serta virentia.

PRVDENTII Iuuenci Aratoris & Sedulij carmina.

Auditis varijs nominibus stupes?
Non hic monstra deum turpia, sed leges
Sanctas historias, sacraque carmina
Vno iuncta volumine.

TESTAMENTVM Nouum Graece.

Doctrina & Pietas sacro ligantur
Vinclo: nec poterunt suas obire
Partes, si dirimas. Dei hinc amorem
Fac discas simul Atticamque linguam.

EVRIPIDIS tragoediae.

En ridet rutilo liber colore,
Arrides oculis, manumque tendis,
Subrident alij, tibique plaudunt.
Hos fructus peperere tot labores.

SOPHOCLIS tragoediae.

Doctarum Sophocles comes sororum,
Et princeps tragicae locutionis,
Quo nil est grauius disertius ve,
Scribas vt bene fabulam, docebit.

P. CORNELIVS Tacitus.

Ipse quidem Tacitus loquitur nullo ore tacendus:
Sed tamen est visus saepe tacenda loqui.

M. ANTONII Mureti orationes.

Disce hinc quid Pietas, quid possit Copia linguae,
Post sua Muretus funera, nullus obit.

APPIANI Alexandrini historia.

Historiae pars magna vrbis, patrumque, ducumque,
Et palmae, & clades, vnde petantur habes.

M. MANILIVS & Boëtius, de consolatione.

En qui lucida sidera,
En qui mentem auidam quod regat, admonet.
Est mole exigua liber,
Immensi sed opus ponderis est loco.

HIERONYMVS Vida, & Sannazarius.

Quid praesentia saecula
Frustra deprimimus turpiter inuidi?
Est hoc nobile par virum,
Quos laudent etiam pristina saecula.

Sententiae poëtarum.

Ex hortis Sapientiae
Flores aurricomos, quos tulit optima
Vatum Romulidum manus,
Hic textos modicus fasciculus dabit.

PINDARVS cum reliquis Lyricis octo.

Hic mel Mopsopium fert apis Attica:
Hic large bibitur Pindaricum melos:
Hinc disces varij carminis artifex,
Cantus Pieria quos socies lyra.

AESOPI Phrygis fabulae.

Sub inuolucro fabulae abdit Aesopus
Res serias, humanae & vtiles vitae:
Vt litterarum exordia hinc forent priscis.
Crede. Hoc eris prudentior libro lecto.

HIEROCLIS commentarius in aurea carmina Pythagorae.

Scriptor magnanimi propositi tenax
Versus Pythagorae detegit aureos:
Plusque omni facit auro
Clarum, ac magnanimum virum.

PAVLI Manutij epistolae.

Paulus adest Tulli sapiens imitator: vt ipsum,
Cum legis hunc, teneas, addubitare queas.

C. CAESARIS commentarij.

Caius Iulus hic est, nouit qui maxima quondam
Scribereque, & facere.
Tu quoque condisce hinc: possis vt maxima quondam
Scribereque, & facere.

C. SALLVSTIVS Crispus.

Thucydidi oppone, Herodoto feliciter aequa
Fabi aemulum Sallustium.
Hic neutro minor est. Iuuenis cape, tresque libello
Iunctos in vno pellege.

M. TVLLII epistolae ad Atticum.
Quae via, quae ratio, ad carum cum scribis amicum
Optima sit, scribens Tullius ipse dabit.
A. GELLII noctium Atticarum libri.
Aulus ne Gellius, an Agellius, quaerunt,
Dicatur is, qui scripsit Atticas noctes.
Hic ille. Sane pulcher. Hunc libens sume.
Cum res datur fruenda, nil moror nomen.
IVSTINI historia.
Quas scripsere alij per multa volumina, terras,
Et exterarum regna, & arma gentium,
Iustinus librum egregie contraxit in vnum,
Vt scalptor Orbem marmore effingit breui.
LACTANTIVS Firmianus.
Accipe Lactanti quod tractes saepe volumen:
Hic Latias voces, ac pia dicta leges.
M. TVLLII epistolae ad familiares.
Cui dono aureolum nouum libellum?
An vero tibi, qui tuos sodales
Vicisti ingenio, elegantijsque?
P. OVIDII Fastorum, Tristium, & de Ponto.
Et facile, & castum hoc carmen ne sperne poëtae.
Nullum aliud pueris aptius esse queat.
M. TVLLII epistolae ad familiares.
Hic auctor recte scribendi Tullius, hic est.
Nil magis egregium Romula lingua tulit.

Q. CVRTIVS de rebus gestis Alexandri Magni.

Fortia Alexandri commendat proelia Magni,
Magnus & idem Curtius auctor.
Sic currit similis fonti, fluuioque liquenti,
Saepe hac te te prolue lympha.

VALERIVS Maximus.

Cur te praeteream Valeri? Tu maximus ille es,
Qui externam & nostram scribendo commemoras rem.
Tu cape, & his lectis, puer, oblectabere chartis.

EPILOGVS

PVER. & FAMVLVS GLORIAE.

IRTVS, Poësis, Gloria,
Voluptas, Honor,
Iustitia, Aristus, Trophimus, Ergastus, duplex
Panurgus, adde Musicam,
& Famam leuem.
Et quidquid alind fabulae haec species tulit:
Venere cuncta huc denique: ad summam, data
Sunt dona paucis, pauca: cum multis ego
Expers, & expes munerum, atque inglorius,
Quod g[illegible]anius est, relinquor. Haud culpa mea.
Saltem addidissent, aleam certaminis
Tentare noluisse: nec tantum bisςerem.
Non victus est, qui caruit aduersario.
Nunc prouocandi ad iudices nullus locus,

Nullum

Nullumve tempus. Ista si sciissem prius,
Extrema sane imposita non esset mihi
Persona, tantum vt more sollemni, ac modo
Hoc iam recepto, Vos valete & plaudite,
Nec aliud vltra dicerem. Verba heu data,
Mihique fucus factus. Oratos velim
Vos Principes amplissimi, vt vestra bona
Cum gratia, illis gratiam referam parem.
Lusere me, ludantur. Ignoscent, puto,
Aliqui: probabunt plurimi: saltem quibus
Nullum est tributum praemium: & socios iuuat
Poenarum habere: vt est vetus prouerbium.
Stomachum mihi haec fecere. Sed puerum statim
Credo vocabunt. Scilicet. Quid postea?
Ringantur, ora contrahant. Ego me virum
Ostendam: & animum explebo: & vlciscar probe.
Exilius quid culice? formica minus?
Formicae inest sua bilis, & culici sua.
Qui gesserit se pro ouicula, hunc mandet lupus.
Etiam hoc fatebor. Verba, sed communia,
Quibus agerentur gratiae, quae iam diu
Magno labore edidici, abisse intelligo:
Fugere cuncta: iustus excussit dolor.
Ego quoque abibo. Neminem vestrum moror.
FAMVL. *Mane, mane. Hoc te Gloria ornat munere.*
Quamuisq. paruum, vt consulas aequi & boni
Orat. PVER. *Benigne.* FAM. *Hoc addit, addendum quoque*
Aliud merenti, immo alia; post paucos dies:
Vt ista & animi, & ingeni clara indoles,
Atauisq.

Atauisq. digna illustribus poscit tuis.
PVER. Tu, si placet, age gratias verbis meis
Quam maximas. Ego nitar (& spero Deo
Iuuante) vt eius dono, & istis laudibus
Inueniar esse dignus. FAM. Ita fiet. Vale.
PVER. O quanta vis est munerum. Placant Deum
Hominesque. Ad aegrimoniam certe meam
Nullum admouerit lene fomentum magis,
Magis ve potuit esse fomentum efficax.
Nubes vt atras difflat acer spiritus,
Sic munera iras pectore abstergunt graues.
Iam nunc reuixi: rediit ad notam domum
Fugitiua mens. Mandata nunc tandem exequar,
Vosque alloquar, & exordio sumpto nouo.
Nulla alia dandae causa fabellae fuit,
Nisi vt darentur praemia. Et quamquam fuit
Fortasse grauior illa, dum sententias
Quasdam disertas alligat Iambo pedes:
Vt mentibus inhaerere possent altius,
Tenerumque pectus erudiretur magis,
Voluere factum. Consili non poenitet.
Nota est imago, qua Cleanthes dicitur
Esse vsus olim: audire non fuerit leue.
Vt noster, inquit, spiritus iactat sonum
Tunc clariorem, longa quando illum tuba
Angustiore duxerit tractum tubo,
Patentiore vt exitu inueniat viam,
Grauiusq. mentem suscitat, & aures ferit:
Haud aliter hominum sensa perspectissima
Versus facit necessitas. Quae oratio

Soluta

Soluta promit, illico audita excidunt,
Et audiuntur segnius. Numeri simul
Pedesq. pulchram vinxerint sententiam,
Penetrabit illa, torta ceu neruo sonet,
Saeuo & lacerto excussa. Sic iuuit simul
Miscere dulce & vtile. Hac iuuenes via,
Quo vera Virtus, quo Voluptas subdola,
Ducat, docere libuit: exemplo vt queant
Ficto moneri, & quicquid efficiant, velint
Spectare finem. Hoc est opus Prudentiae.
Qui suscipit rem temere, post factum sapit.
Vos factum, & ipsa causa quae facti fuit,
Habetis omnes. Si quid auribus accidit
Animisq. gratum, gratulamur, gratias
Agimus, habituri semper. Ingratum accidit,
Nollemus esse factum. At est factum tamen:
Vestrum omnium est ignoscere, & veniam dare,
Duplicemque nostram promereri gratiam.
Sed, hoc, an illud fuerit, illustrissimi
Patres, virique Principes, Plausum date.

F I N I S.

ROMAE,
Apud Iacobum Ruffinellum.
M. D. X C.

Errata sic corrige.

Pagina	versu	errata	lege
3	18	*attolit*	*attollit*
5	23	*galaeque*	*galeaeque*
13	23	*videns*	*viden*
17	21	*emula*	*aemula*
19	16	*rituque*	*rictuque*
20	21	*qu*[illegible]	*queritur*
21	29	[illegible]	*viuenti*
34	7	*Kal.*	*Non.*
46	7	*tegendum*	*regendum*
	18	*seu*	*ceu*
64	14	*aëre*	*aere*
85	5	*tot*	*ter*
93	7	*sepulchris*	*sepulcris*
	30	*vtitur*	*vritur*
95	22	*Kaue*	*Haue*
97	19	*Tarentum*	*Tridentum*
120	18	*Iam*	*Tam*
122	26	*Solis*	*solus*
141	9	*hyems*	*hiems*
155	24	*presto*	*presso*
162	9	*Sentit*	*Sensit*
164	7	*nomine*	*numine*
182	13	*clamydum*	*chlamydum*
187	7	*Haelitum*	*Caelitum*
	12	*Hui*	*Cui*
201	20	*intueor*	*intuor*
202	20	*periculis*	*periclis*
203	26	*Funge*	*Iunge*
207	12	*propemodum*	*promendum*
208	6	*aëris*	*aeris*
228	24	*praescripta*	*perscripta*
239	19	*Virtutis*	*Virtus*